

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
VĒSTURES UN FILOZOFIJAS FAKULTĀTE
RIETUMEIROPAS UN AMERIKAS JAUNO UN JAUNĀKO LAIKU
VĒSTURES KATEDRA

Vēstures maģistra studiju programmas

2. kursa studente

Ieva Freidenfelde

Stud.apl.nr. if09068

**TJUDORU LAULĪBU UN TRONA MANTOŠANAS
POLITIKA**

MAĢISTRA DARBS

Darba zinātniskais vadītājs:

Asoc.prof.

Lilita Zemīte

RĪGA 2014

ANOTĀCIJA

Tjudoru periods (1485-1603) Anglijas vēsturē zināms kā ievērojamu pārmaiņu laiks. Tas iezīmē pāreju uz jaunajiem laikiem, reformāciju Anglijā un Lielbritānijas teritoriju tuvināšanos. Minēto procesu un Tjudoru valdnieku vidū valda savstarpēja mijiedarbība. Monarhu rīcību iedvesmo laikmeta norises, kā arī viņu lēmumi - jaunas parādības. Maģistra darbā pētīta Tjudoru valdnieku laulību un pēctecības politika, identificējot veikto lēmumu kopsakarības.

Dinastijas laikā piedzīvoti vairāki monarhijas jauninājumi – karaļa testaments regulē pēctecību, tronī nonāk tiesiski nelegitīmi mantinieki un pirmo reizi Anglijā valda karaliene. Iepazīstoties ar Parlamenta aktiem, karaļu dokumentiem un ar ārvalstīm slēgtajiem līgumiem, iespējams secināt, pēc kādiem principiem komplicētajos apstākļos Tjudori centušies īstenot savas dinastiskās intereses.

ANNOTATION

Tudor period (1485-1603) presents major changes in the history of England. It brings transition into the modern age, reformation in England and the gradual unification of Great Britain. Tudor monarchs are subject to all of these processes. Their actions are inspired by the contemporary events and in return the decisions of sovereigns influence new phenomena. This research studies the Tudor marriage and succession politics identifying the links of their decisions.

The monarchy experiences various novelties during the time – succession is fixed in the king's last will, the throne goes to illegitimate heirs and England has its first ruling queens. The examination of acts of Parliament, royal documents and international treaties helps to determine what principles guided the Tudor dynastic policy within these complex circumstances.

SATURS

Anotācija.....	2
Annotation	3
Ievads.....	5
Avotu un literatūras apskats	8
Avotu apskats	8
Literatūras apskats.....	11
1. Anglijas troņa mantošanas un laulību tradīcijas līdz 16.gadsimtam	16
2. Henrija VII varas iegūšana un nostiprināšanās tronī.....	30
3. Henrija VIII un Edvarda VI laulību un troņa mantošanas politika	44
3.1 Henrija VIII īstenotā laulību politika.....	44
3.2 Henrija VIII un Edvarda VI troņa pēctecības regulēšanas mēģinājumi	52
4. Tjudoru karalienes tronī	63
4.1 Valdošas karalienes Anglijā - precedents	63
4.2 Mērijas I un Elizabetes I atšķirīgā laulību politika	67
Secinājumi	79
Izmantoto avotu un literatūras saraksts	82
Izmantotie avoti.....	82
Izmantotā literatūra	84
Resursi pielikumiem.....	87
Pielikumi.....	88
Pielikums Nr.1.....	88
Pielikums Nr.2.....	89

IEVADS

Tjudoru valdīšanas laiks Anglijas vēsturē ieņem monumentālu vietu. Parasti ar šīs dinastijas nākšanu pie varas tiek skaitīts jaunas ēras sākums. Tjudori nodrošina karaļvalsts pāreju no viduslaikiem uz jaunajiem laikiem, pakāpeniski attīstot jauno ideju un principu iesakņošanas valsts dzīvē. Lai gan dinastiju tronī pārstāv tikai pieci monarhi, viņu iespaidīgās personības un drosmīgā rīcība Tjudorus sabiedrības acīs padarījusi par plaši atpazīstamiem valdniekiem ne tikai Anglijā. Visvairāk uzmanības izpelnījušies Henrijs VIII un Elizabete I, kas ievērojamu popularitāti iekarojuši ne tikai zinātniskajā vidē, bet arī starp kultūras pārstāvjiem. Tjudori nu jau ilgstoši kļuvuši arī par masu kultūras produktu.

Tajā pašā laikā tas pieprasa vēl rūpīgāku Tjudoru perioda vēsturisko izpēti, lai pēc iespējas veiksmīgāk izvairītos no popkultūras apvītajiem mītiem. Šobrīd Tjudoru monarhi plašāk pazīstami ar dažādiem caur literatūru un kino uzspiestajiem zīmogiem, piemēram, Henrijs VIII ieguvis izvirtuša meitu mednieka tēlu, bet Mērija I atpazīstama kā asiņainā un fanātiski katoliskā valdniece. Tādā ziņā Tjudori tiek daudz aplūkoti kā individuālas personības un to izvērtējums iegūst ļoti emocionālu nokrāsu. Dinastijas monarhu pienesumu vērts aplūkot arī Anglijas tiesību vēstures aspektā. Tjudoru politisko vēsturi svarīgi apskatīt sakarā ar tās tālejošajām sekām pakāpeniskā jauna laikmeta radīšanā. Ne velti vēstures literatūrā bieži pielietots jēdziens *Tjudoru revolūcija (Tudor Revolution)*, kas attiecināms uz pārvaldes stiprināšanu un varas organizācijas attīstību. Normans Deiviss, ievērojams britu vēsturnieks, izvirza sešus iemeslus tam, kādēļ Tjudoru dinastijai piešķirama tik liela nozīme Anglijas vēsturē¹:

1. Anglijā pie varas nāk vietējā dinastija;
2. Tjudori atbrīvo Angliju no Romas katoļu Baznīcas ietekmes, kas nodrošina iespēju īstenot vien sev tīkamu politiku un izvirza Angliju par protestantisma aizstāvi pretstatā katoliskajām kontinenta monarhijām;
3. Anglija zaudē savas teritorijas Eiropā, līdz ar to ārpolitika vairs nav pakļauta nevajadzīgām ambīcijām kontinentā. Tas attīsta Anglijas nošķirtību no pārējās Eiropas un turpmākajos gadsimtos ļauj virzīties uz impērijas izveidošanu;
4. Anglija iekaro līdzvērtīgu stāvokli Eiropā un kļūst par ievērojamu politisko spēlētāju līdzās citām monarhijām;
5. Tjudoru laikā Anglija atbrīvojas no atpalikušā viduslaiku pasaules redzējuma un stiprina angliskas kultūras attīstību;

¹ Davies, N. *The Isles. A History*. London ... [etc]: Papermac, 2000. P.375-424.

6. Pirmo reizi Anglijas tronī nonāk sieviete, turklāt dinastijas valdīšanas laikā tas notiek atkārtoti.²

Vairums no Deivisa minētajiem faktoriem ir saistīti ar dinastijas pēctecības jautājumiem. Tjudoru vēstures pētniecība Anglijā jau ilgu laiku ir saglabājusi savu aktualitāti un cienījamu historiogrāfijas apjomu turpina augt. Jāsecina, ka vēsturnieki pamatā tomēr pievēršas valsts politiskajai vēsturei Tjudoru periodā vai izstrādā atsevišķu monarhu biogrāfijas. Dinastijas ietvaros vairāk uzmanības pievērsts laikmeta starptautiskajām attiecībām un monarha, Parlamenta un padomnieku varas attiecībām. Tjudoru vara Anglijā no dinastijas tiesiskā aspekta analizēta reti un fragmentāri. Tikai tam veltīti zinātniskie darbi principā nav sastopami. Lai gan vēsturnieks Džefrijs Rūdolfs Eltons, piemēram, pievēršas tiesību attīstībai un dokumentu studijām, viņš tomēr materiālus apskata Anglijas politiskās vēstures kontekstā un atsevišķi neaplūko tieši Tjudoru kā valdošas dinastijas vēsturi. Laulību politikas analīze ir īpaši būtiska, ja paredzēts pētīt, cik veiksmīgi noritējusi dinastijas pēctecība tronī. Mieru valstī varēja nodrošināt stabila monarhija, bet stabilai monarhijai bija nepieciešama netraucēta dinastijas vara. To varēja īstenot ar veiksmīgu troņa pēctecību dinastijas paaudžu ietvaros. Tam bija nepieciešami tiešie monarha mantinieki, tātad centrā izvirzījās valdnieka laulības. Sievas vai vīra izvēle 16.gadsimtā nebija dziļi intīms solis. Karaļa gadījumā, nepareizā dzīvesbiedra izvēle varēja nelabvēlīgi ietekmēt valsts nākotni.

Šis pētnieciskais darbs aplūko norises, kas saistītas ar valdnieku laulību politiku un varas pēctecību Anglijā, laika periodā no 1485.-1603.gadam. Izvēlētais hronoloģiskais ietvars atbilst visas Tjudoru dinastijas valdīšanas periodam. Par maģistra darba mērķi ir izvirzīts izanalizēt piecu Tjudoru dinastijas monarhu laulību un troņa pēctecības politiku, īpaši pievēršoties jautājuma tiesiskajiem aspektiem un aplūkojot dinastijas politikas attīstību kā secīgu procesu. Mērķa sasniegšanai izvirzīti vairāki uzdevumi:

1. Noskaidrot un izanalizēt tiesību attīstību Anglijas troņa mantošanas vēsturē un karalisko laulību tradīcijas līdz Tjudoru valdīšanas laikam;
2. Noteikt Anglijas valdnieku lomu Eiropas laulību diplomātijas kontekstā;
3. Izpētīt Tjudoru dinastiskās politikas kopsakarības, izvērtējot līdzības un pretrunas;
4. Konstatēt Tjudoru laikā novērojamos jaunievedumus un precedentus Anglijas troņa vēsturē.

Darbā saglabāts princips analizēt visu piecu monarhu rīcību sakarā ar dinastijas nākotnes nodrošināšanu kā plūstošu procesu, pieņemot, ka monarhu lēmumi ir atkarīgi no iepriekš īstenotās politikas. Šādā veidā iespējams atklāt politikas līdzīgās iezīmes un izvirzīt lielākos

² Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2012. 5.-6.lpp.

ietekmes faktorus. Reizēm historiogrāfijas darbos Tjudoru vēsture tiek iedalīta divos periodos – pirmie un vēlīe Tjudori. Pirmajā grupā ietilpst dinastijas dibinātājs Henrijs VII un viņa dēls Henrijs VIII. Pie otrā grupējuma pieskaitīti visi Henrija VIII bērni, kas secīgi nāk tronī – Edvards VI, Mērija I un Elizabete I. Tas nozīmē, ka Tjudoru valdnieku vēsture dažos gadījumos tiek aplūkota šķirti. Maģistra darba struktūra cenšas no šāda dalījuma izvairīties un pēc hronoloģiskā principa secīgi aplūko visu Tjudoru periodu. Pirmā darba nodaļa vairāk kalpo kā Anglijas tiesību un tradīciju teorētisks pārskats, lai iepazītu principus, pēc kuriem laulību un pēctecības jomā varēja vadīties Tjudori. Jāpiemin, ka 15.gadsimta beigās Anglijā nepastāvēja konkrēts likumu kopums, kas speciāli regulētu varas pēctecību tronī. Secinājumi veikti, apkopojot iegūto informāciju no pirmavotu analīzes un Anglijā ievērojamu juristu un tiesību vēstures ekspertu darbiem. Henrija VII valdīšanai piešķirta atsevišķa nodaļa, lai netraucēti varētu apskatīt, kā Tjudoru valdnieks nostiprina jaunās dinastijas varu. Henrija VII laiks ir būtisks, jo tas izvirza vairākas pamata tendences turpmākajai Tjudoru politikai un atklāj pirmos sarežģījumus. Viņam kā dinastijas dibinātājam bija jārisina jautājumi, kas pārējiem Tjudoru valdniekiem vairs nebija tik aktuāli. Trešajā nodaļā aplūkota Henrija VIII un Edvarda VI politika. Abu karaļu darbības pārskats apvienots, jo Edvards Tjudors tā arī nepiedzīvoja pilngadību, tāpēc laulību jautājumā bija atkarīgs no Henrija VIII lēmumiem. Troņa pēctecības regulēšanā Edvards VI centās sekot sava tēva piemēram. Tjudoru valdošajām karalienēm veltīta maģistra darba noslēdzošā nodaļa. Henrija VIII meitu valdīšana aplūkota salīdzinošā formā, jo tās bija pirmās Anglijas karalienes, tātad atbildīgas par piemēra un tradīciju uzstādīšanu. Lai precīzi izvērtētu Mērijas I un Elizabetes I laulību politiku, nepieciešams veikli orientēties tiesiskajā kontekstā. Tādēļ pirmā apakšnodaļa raksturo, kā vispārēji tika atrisinātas neskaidrības saistībā ar valdošas karalienes statusu Anglijā. Turpmāk uzmanība pievērsta konkrētajām izvēlēm, ko karalienes veica, lai veiksmīgi noturētos tronī.

Tjudoru dinastijas vēsture ir nozīmīgs pētījumu objekts, jo dzimtas valdīšanas laiks sakrīt ar visai Eiropai būtiskiem notikumiem – tas ir moderno laiku sākums, reformācijas izplatīšanās periods un starptautisko attiecību izmaiņu laiks. Interesanti, ka jautājums, kas pēta tieši dinastisko problemātiku spēj tik daudz atklāt arī par dažādām vispārīgām laikmeta iezīmēm – reliģiskajām nesaskaņām, varas organizāciju sadarbībā ar tautas pārstāvjiem un starptautiskajām aktualitātēm. Arī Tjudoru dinastiskā politika spēj iepazīstināt ar ļoti plašu jautājumu spektru.

AVOTU UN LITERATŪRAS APSKATS³

Avotu apskats

Veikt pētniecisko darbu Latvijā ievērojami atvieglo apstākļi, ka Anglijas jauno laiku vēstures avoti ir tikuši plaši publicēti un digitalizēti, tātad tie nav meklējami tikai Anglijas arhīvos. Ļoti nozīmīgs ir Anglijas karaļa Džordža III laikā izdots dokumentu krājums *Statutes of the Realm*, kas vairākos sējumos apkopo senus Anglijas likumus. Turpmāk dažādu redaktoru sastādītie likumu apkopojumi dokumentus pārpublicē no Džordža III krājumiem. Tas padarījis Anglijas vēstures avotus vieglāk pieejamus plašākām pētnieku grupām. Te gan ir ievērojama specifika, ka *Statutes of the Realm* ietverti tikai valstiski dokumenti, konkrēti likumi, bet cita veida avoti krājumā nav tikuši iekļauti. Visi pārpublicējumi no *Statutes of the Realm* ir ņemti no autoritatīva avota, tomēr jāpiezīmē arī sistēmas trūkums. Avotu krājumu autori reizēm dokumentus izvēlas iekļaut saīsinātā vai fragmentārā formā, ko nosaka paši pēc savām vajadzībām. Sastādītāji min, ka saīsinātajās versijās no dokumentiem izlaistas tikai atkārtojuma vietas un mazsvarīgākie panti, bet galvenā doma paliek nemainīga. Pieeja rediģētiem avotiem, protams, mazina materiāla precizitāti, tomēr fragmenti, kas publicēti dokumentu krājumos, parasti ir pietiekami plaši, lai atklātu visu nepieciešamo informāciju. Maģistra darbā vissvarīgāko lomu ieņem tieši valdnieka un Parlamenta akti un likumi, tāpēc piekļuve *Statutes of the Realm* pārpublicētajiem dokumentiem ir liels ieguvums. Vairums Parlamenta aktu iegūti no avotu izlases *Select Documents of English Constitutional History*, kas veidota, lai aptvertu Anglijas konstitucionālo vēsturi.⁴ Dokumentu krājumu 20.gadsimta sākumā sastādīja divi vēstures profesori, ar nodomu sagatavot noderīgu materiālu, kas palīdzētu studentiem apgūt Anglijas konstitūcijas studijas.

Otra nozīmīgā avotu piekļuves forma ir elektroniski pieejamie materiāli, kas atrodami dažādās ar vēsturi saistītu projektu mājaslapās, bet pētāmajam periodam vērtīgākais un ļoti uzticams ir projekts *British History Online*. Tas ir Londonas Universitātes Vēstures pētniecības institūta attīstīts projekts, kas digitālā bibliotēkā izkārtojis plašu pirmavotu klāstu no 11.-19.gadsimta Lielbritānijas vēstures.⁵ Visi dokumenti, tai skaitā Parlamenta apskati, piezīmes, oficiālā sarakste, sakārtoti pārvaldes reģistros. Reģistri iedalīti dažādās jomās,

³ Visu darbā izmantoto grāmatu un rakstu nosaukumi avotu un literatūras apskatā minēti tikai oriģinālvalodā, lai apraksts būtu ērtāk pārskatāms. Visi avotu nosaukumi tulkoti latviešu valodā. Tulkojumu veikusi darba autore.

⁴ Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 12.05.2014.].

⁵ <http://www.british-history.ac.uk/Default.aspx> [aplūkots: 12.05.2014.].

piemēram, iekšlietu vai ārpolitikas jautājumiem veļtītie krājumi. Dokumenti digitālajā bibliotēkā izkārtoti viegli pārskatāmā sistēmā, kur tos var meklēt pēc atbilstīgā laika posmā valdošā monarha. Katra valdnieka darbības laikam attiecināti dažādi dokumentu krājumi, tajā skaitā angļu valodā tulkoti arhīvu materiāli no Spānijas, Venēcijas un Vatikāna krājumiem.

Maģistra darba tēmas apskatei izmantotos avotus var iedalīt dažādās kategorijās. Pētījumā analizēti: 1) parlamenta akti un likumi; 2) valdnieka sastādīti dokumenti; 3) starptautiskie līgumi; 4) personu vēstules; 5) ceremoniju apraksti.

Parlamenta izdotajiem dokumentiem liela vērtība ir darba pirmajā nodaļā, jo tā apskata Anglijas tiesību vēsturi. Nodaļā pamatā aplūkoti pirmavoti, lai iegūtu priekšstatu par Anglijas likumu attīstību gadsimtu gaitā. Te izvērtēti seši dažādi parlamenta dokumenti, kas lielā mērā sniedz vērtīgu priekšstatu par Parlamentam piemītošās varas apjomu. Kā ilustrē tādi dokumenti, kā *Atstādināšanas draudi Ričardam II*⁶ un *Jorkas hercoga atzīšana par troņmantnieku*⁷, tad Parlamentam jau ilgstoši piemita spēja stāties pretī valdošajam monarham, to apsūdzēt, kā arī noteikt jaunu troņa mantošanas kārtību. Visi aplūkoti Parlamenta dokumenti ir augstas ticamības materiāli, jo to apstiprina turpmāk sastopamas atsauces uz avotiem citos tekstos. Te var minēt gan iekšējās atsauces citos Parlamenta aktos, gan arī konsekventu dokumentu pieminēšanu respektablā vēstures literatūrā. Īpaša nozīme darbā piešķirama Henrija VIII laikā izdotajiem trīs pēctecības aktiem. Pirmkārt, šāda veida dokumenti izdoti pirmo reizi. Otrkārt, viena monarha valdīšanas laikā troņa mantošanas nosacījumi tika atkārtoti grozīti. Tādēļ būtiski pievērst uzmanību tam, kā karalis un Parlaments risina likumu savstarpējās pretrunas.

Valdnieka sastādītie dokumenti ir līdzvērtīga rakstura dokumenti, bet tie tomēr daudz precīzāk raksturo monarha uzskatus un vēlmes. Arī Parlamenta akti parasti tika sastādīti ar valdnieka ziņu, tomēr skaidrs, ka gadījumos, kad tie kritizē valdošo karali un aicina to atkāpties no troņa, dokumenti stājas pret karaļa idejām. Pie otrās grupas avotiem pieskaitāmas trīs Anglijas monarhu pēdējās gribas pieraksti. Nozīmīgākais no tiem varētu būt *Henrija VIII testaments*, kam piešķirtas nebijušas privilēģijas noteikt troņa mantošanas secību.⁸ Analizējot dokumentu, jāpievērs uzmanība tam, kā karalis īsteno savas jaunās tiesības un cik daudz personīgās gribas viņš atļaujas izteikt bez saskaņošanas ar Parlamentu. Tomēr testaments jāizvērtē kritiski, jo zināms, ka karalis pirms nāves pats vairs neparakstīja izdotos dokumentus

⁶ *Threat to depose Richard II, 1386.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History.* London: Macmillan&Co, 1939. P.150. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].

⁷ *Recognition of the Duke of York as the Heir to the Throne, 1460.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History.* London: Macmillan&Co, 1939. P.198.-202. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].

⁸ *Henry VIII's Will, 1546. Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII.* Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=80889> [aplūkots: 01.05.2014.].

un tas deva iespēju padomniekiem veikt nelielas izmaiņas nosacījumos. Tādā gadījumā dokumentā iekļautie norādījumi var būt arī pretrunā Henrija VIII gribai. Unikāls ir Edvarda VI sastādītais *Novēlējums par mantošanu*, jo pirmo reizi nepilngadīgs karalis centies ar savu pavēli ietekmēt Anglijas troņa mantošanu.⁹ Edvarda VI novēlējums saglabājies karaļa rokrakstā¹⁰, kas nodrošina augstu ticamības pakāpi, tomēr jāatceras, ka karalis bija gados jauns un darbojās ļoti spēcīgā reģenta ietekmē. Dokumentu tātad sastādījis karalis pats, bet par tajā iekļauto ideju izcelsmi var šaubīties. Pie monarhu izdotajiem dokumentiem ir iekļaujams arī karalienes *Mērijas I testaments*.¹¹

Ar laikmetam piemītošo laulību diplomātiju precīzāk palīdz iepazīties starptautiskie līgumi, kas šajā gadījumā noslēgti kāzu ietvaros. Darbā izmantoti trīs līgumi un katrs dokuments uzrāda dažādus iespējamus rezultātus dinastisko laulību pārrunām. Interesanti, ka ikviens izmantotais līgums ilustrē, kā vecāki īsteno savas ārpolitiskās ieceres, izmantojot savu karalisko bērnu laulības. Pat sarunas par Mērijas I laulību nosacījumiem no Spānijas puses veda Kārlis V kā Habsburgu dinastijas galva, kaut arī viņa dēls Filips jau bija pieaudzis, turklāt atraitnis. Tātad laulību vienošanos vai starptautiskos līgumus ne vienmēr var uztvert kā precinieku savstarpēju dialogu. Ikreiz nepieciešams noskaidrot, kas vedis laulību sarunas un kuras puses viedoklis dominējis. Jāatceras, ka vienošanās neatbaidīja visu iesaistīto personu intereses, bet tas uztverams kā kompromisa lēmums. Būtiski ir Anglijas izstrādātie līgumi ar Skotiju, kas veidoti, cerot uz Edvarda VI un Marijas Stjuartes laulībām.¹² Lai gan tos Skotija tomēr neratificēja un karaliskās kāzas nenotika, dokuments zīmīgi norāda, kādi ir iespējamie sarežģījumi, valdošai karalienei precoties ar citas valsts monarhu. Problēma pavisam jaunā līmenī tiek risināta no Mērijas I puses, kad tiek izstrādāta laulību vienošanās ar Spānijas Filipu.¹³ Anglijas bažas par neskaidro valdošas karalienes statusu tika rūpīgi ņemtas vērā, veidojot līguma nosacījumus. Izskatās, ka Spānija bija gatava uz lielākiem kompromisiem no savas puses, ļaujot ievērojami ierobežot karaļa privilēģijas.

Personu sarakstei un ceremoniju pierakstiem ir mazāka nozīme darba tēmas izklāstā, tomēr tie sniedz papildus ieskatu norišu raksturojumam. Vēstuļu lielākā vērtība ir personīgo uzskatu un novērojumu atklāšana. Interesanti vērot, kā Aragonas Katrīna un viņas meita Mērija reaģē uz Henrija VIII lēmumu pilnībā šķirt savu pirmo laulību, uzskatot to par

⁹ *Devise for the Succession, 1553*. Pieejams: <http://www.luminarium.org/encyclopedia/edward6devise.htm> [aplūkots: 02.05.2014.].

¹⁰ Skatīt Pielikumu Nr.2

¹¹ *The Will of Mary I, 1558*. Pieejams: <http://tudorhistory.org/primary/will.html> [aplūkots: 11.05.2014.].

¹² *The Treaties with Scotland, 1543. Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*. Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=76752> [Aplūkots:29.04.2014.].

¹³ *Act for the marriage of Queen Mary to Philip of Spain, 1554*. In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P.283.-289. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala#page/282/mode/2up> [aplūkots: 09.05.2014.].

nelikumīgu. Karaļa sieva tā arī nepadodas un līdz pat nāvei turpina vēstulēs sevi godāt kā Anglijas karaliene.¹⁴ Turpretim Mērija Tjudore vēlāk pakļāvusies tēva spiedienam un pati atzinusi savu nelegitīmo statusu.¹⁵ Tātad vēstules spēj sniegt ieskatu personīgajās pārdomās. Tajā pašā laikā vēstulēm trūkst tiesiska spēka, par ko liecina tas, ka Mērijas I atzinums tā arī nekad netiek izmantots pret viņu un, karalienei nākot pie varas, fakts, ka viņa pati sevi nosaukusi par ārļaulības bērnu netiek ņemts vērā. Prinča Artūra un Aragonas Katrīnas laulību ceremonijas pārstāsts sniedz noderīgu ieskatu laikmeta specifiskā.¹⁶ Konkrētā laulību ceremonija norisinājās klātesot tikai vienam no preciniekiem, un Aragonas Katrīnu ceremonijā aizstāja sūtnis no Spānijas. Šādi slēgtas laulības varēja stāties spēkā, bet tām bija nepieciešama vēlāka ratificēšana no iztrūkstošās personas puses.

Izmantotie avoti vienlīdz noderīgi ir gan pēctecības, gan laulību politikas apskatā. Vairāk informācija no pirmavotiem iegūta tieši sakarā ar troņa pēctecības jautājumiem. Vērtīgi, ka pirmavotu klāstā iekļaujas gan dokumenti ar tiesisku spēku, gan personiski dokumenti. Iegūtā informācija tādā veidā iegūst daudzveidīgāku nokrāsu, atklājot gan periodam nozīmīgus oficiālus noteikumus, gan emocionālas pārdomas. Izmantotie materiāli vienmēr ir pakļauti avotu kritikai un tālāk tiek veikta to salīdzinošā analīze. Avotus aplūko citu vēsturisko dokumentu un pierakstu kontekstā, kā arī iepazīst to dažādos izvērtējumus historiogrāfijā.

Literatūras apskats

Tjudoru vēsture kopumā historiogrāfijā ir ļoti plaši pārstāvēta. Ik gadu iznāk jaunas publikācijas vai vēsturisko grāmatu atkārtoti izdevumi. Tomēr retāk parādās zinātniskie darbi, kas aplūkotu visu Tjudoru valdīšanas periodu kopskatā. Likumsakarīgi, ka Tjudoru vēstures izpēte ievērojamos apmēros notiek tieši Lielbritānijā. Parasti vēsturnieki, kas pievērsušies Tjudoru dinastijas pētniecībai, izvēlas kādu pētniecības objektu konkrētajā periodā, tādējādi sašaurinot pētniecības lauku. Plaši pārstāvētas specializācijas ir politiskā vēsture vai reliģisko reformu izpēte. Daudzi autori apskata dinastijas pozīciju un Angliju starptautisko attiecību kontekstā. Tāpat vērojams, ka daži pētnieki īpašu uzmanību pievērš vienam konkrētam Tjudoru monarham un padziļināti īsteno tā dzīves un politikas studijas. Vispamatīgāk ar

¹⁴ *Letter of Katherine of Aragon to her husband, King Henry VIII, 1536*. Pieejams: <http://englishhistory.net/tudor/letter5> [aplūkots: 28.04.2014.].

¹⁵ *Letter of Princess Mary to King Henry VIII, 1536*. Pieejams: <http://englishhistory.net/tudor/primary1> [aplūkots: 30.04.2014.].

¹⁶ *Marriage ceremony. Arthur, Prince of Wales, and Katherine, Princess of Wales, 1499. Calendar of State Papers, Spain* Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=93395> [Aplūkots: 24.04.2014.].

biogrāfijām pārstāvētie Tjudoru valdnieki ir Henrijs VIII un Elizabete I. Anglija kā Tjudoru vēstures pētniecības centrs jau ilglaicīgi nodrošinājusi spēcīgas studijas, tāpēc daudzi jaunāki pētnieki bijuši ievērojamu Tjudoru vēsturnieku studenti. Tāpat pētnieciskajā laukā vērojama veiksmīga sadarbība. Tomēr tas nemazina pētniecisko darbu individualitāti un parasti katrs respektabls vēsturnieks ar savu darbu sniedz kādu īpašu ieguldījumu un nodrošina historiogrāfijas attīstību. Laiku pa laikam Tjudoru vēstures laukā tiek izstrādāti kopēji pētnieciskie darbi vai izveidoti prominentu vēsturnieku eseju apkopojumi.

Maģistra darbā izmantoti gan jauni, gan nedaudz senāki pagājušā gadsimta pētījumi, nodrošinot pēc iespējas plašāku vēsturiskās literatūras ideju pārstāvniecību. Liela nozīme perioda vispārējā izpratnē ir vēsturiskajai literatūrai, kas apskata visu piecu Tjudoru valdīšanas laiku kopumā. Te īpaši jāatzīmē trīs autori, kuru grāmatas izmantotas pētnieciskajā darbā – Stenlijs Tomass Bindofs /S.T.Bindoff/, Džons Gajs /J.Guy/ un Rodžers Lokijers /R.Lockyer/. Angļu vēsturnieks Lokijers specializējies tieši Tjudoru un Stjuartu vēstures pētniecībā. Viņa 1964.gadā izdotā grāmata *Tudor and Stuart Britain, 1485-1714* tiek uzslavēta kā ļoti pamatīgs apskats par Anglijas jaunāko laiku vēstures sākumu. Maģistra darbā izmantots 2005.gada grāmatas izdevums.¹⁷ Lokijera darbs ir īpaši nozīmīgs, jo vēsturnieks ļoti strukturēti cenšas izvirzīt cēloņu un seku sakarības apskatītajiem notikumiem. Īpaša uzmanība viņa darbos tiek pievērsta centieniem identificēt monarhu rīcības motivāciju. Autors parasti piedāvā savas versijas dažādiem ietekmes faktoriem. Lokijera uzskati visvairāk apskatīti darba otrajā nodaļā, jo vēsturnieks izteicis diezgan netradicionālus spriedumus par Henrija VIII pēctecības politiku. Gaja vēsturiskais apskats *The Tudors. A Very Short Introduction* savukārt ir nozīmīgs darba kontekstā, jo tas vairāk atklāj Tjudoru darbību starptautiskajā vidē, īpaši Tjudoru sadarbības centienus un formas ar citām Eiropas monarhijām.¹⁸ Gajs bijis Tjudoru speciālista Džefrija Rūdolda Eltona /G.R.Elton/ students, bet pats šobrīd pasniedz Kembridžas universitātē un turpina pētniecisko darbu. Vēsturnieks ļoti skaidri un precīzi piedāvā īsu Tjudoru vēstures izklāstu. Pat tik nelielā grāmatā autors nevairās izvirzīt jaunus vērtējumus par pastāvošajiem vēstures procesu skaidrojumiem. Arī Bindofs, Tjudoru vēstures klasiķu Polarda /A.F.Pollard/ un Nīla /J.E.Neale/ students, pievēršas vispārējai dinastijas vēsturei. Bindofa sarakstītās grāmatas *Tudor England* lielākā vērtība ir fakts, ka autors Tjudoru valdīšanu aplūko kā nepārtrauktu procesu un katru monarhu vērtē pārējās dinastijas kontekstā.¹⁹ Edvarda VI un Mērijas I valdīšana, kas bieži vien historiogrāfijā tiek aplūkota kā nedaudz neveiksmīgs starpposms, ieņem tikpat zīmīgu vietu kā pārējo valdnieku laiks.

¹⁷ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. Edinburgh: Pearson Education, 2005.

¹⁸ Guy, J. *The Tudors: a very short introduction*. New York: Oxford University Press, 2000.

¹⁹ Bindoff, S.T. *Tudor England*. Harmondsworth ... [etc.]: Penguin Books, 1977.

Bindofs cenšas saskaņot kādas līdzības piemīt dinastijas dažādajiem pārstāvjiem. Piemēram, Elizabete I apzināti vai neapzināti, šķiet, daudz mācījusies no sava vectēva Henrija VII pieredzes. Bindofa pieeja palīdz izvērtēt iespējamo Anglijas monarhu motivāciju rīkoties konkrētos veidos, jo piedāvā pievērst uzmanību personas audzināšanai un dzīves pavērsienu kontekstam.

Nozīmīgu vietu izmantotās historiogrāfijas vidū ieņem arī Sūzenas Brigdenas /S.Brigden/ un amerikāņu rakstnieka Meijera /G.J.Meyer/ darbi. Tomēr katram no tiem ir raksturīga sava specifika. Brigdena darbojas kā pasniedzēja Oksfordas Universitātē un viņas galvenās pētnieciskās intereses ir reformācija un renesanse Anglijā. Grāmatu *The Penguin History of Britain* sērijā Brigdena sarakstījusi 16.gadsimta Anglijas apskatu *New Worlds, Lost Worlds. The Rule of the Tudors, 1485-1603*.²⁰ Izmantojot šo darbu kā izziņas literatūru, jāņem vērā, ka autore vēsturiskās norises aplūko nedaudz tendenciozi, jo procesa centrā kā vadošais spēks tiek izvirzīti reliģiskie apsvērumi. Tā kā Brigdena atbalsta uzskatu, ka dinastijas ietekmes pamatu veido veiksmīgs pēctecības process, interesanti ir iepazīties ar to, kā vēsturniece vērtē Tjudoru troņa mantošanas sarežģījumus. Arī Meijers aplūko Tjudoru dinastiju kā kopumu un savā nesenajā pētījumā *The Tudors: The Complete Story of England's most Notorious Dynasty* sniedz novatorisku pārskatu par Tjudoru vēsturi.²¹ Grāmata stilistiski atšķiras no tradicionāliem vēstures darbiem, jo, pretstatā zinātniski atturīgam tekstam, Meijers lasītāja uzmanību cenšas saistīt daudz emocionālāk. Autors ir humanitāro zinātņu maģistrs angļu literatūrā un grāmatā, šķiet, izpaužas viņa izbijušā žurnālista pieredze, jo Meijers aktīvi cenšas atklāt un atspēkot *Tjudoru mītus*, kas iesakņojušies sabiedrības uzskatos, bet patiesībā neatbilst vēsturiskajai realitātei. Jāpiezīmē, ka šāda pieeja dažbrīd rada sajūtu, ka autors pārspīlēti cenšas radīt ļoti kritiskus Tjudoru valdnieku portretus.

Lai izsekotu Anglijas tiesību vēsturei troņa pēctecības un laulību jautājumos īpaši svarīgi bija divi izmantotie darbi. Pirmkārt, milzīga nozīme bija jurista Viljama Blekstouna /W.Blackstone/ tiesību pārskatam *Commentaries on the Laws of England*.²² Šis ir autoritatīvs 18.gadsimta darbs, kas uzskatāmi atspoguļo Anglijas tiesību vēstures attīstību. Tā kā Anglijā nepastāvēja viens visaptverošs likumu krājums, tad ļoti būtiski izsekot līdzīgi dažādos laikos izdotiem aktiem un to savstarpējām attiecībām. Komentāru autors ne vairās atzīt paražu lielo ietekmi Anglijas tiesību sfērā. Blekstouna ieguldījums Anglijas tiesību vēsturē ir ļoti ievērojams un viņš neformāli tiek dēvēts arī par angļu konstitucionālo tiesību tēvu.

²⁰ Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds. The Rule of the Tudors, 1485-1603*. London...[etc.]: Penguin Books. 2001.

²¹ Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. New York: Bantam Books, 2011.

²² Blackstone, W. *Commentaries on the Laws of England*. Lonang Institute. 2005. Pieejams: <http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/index.html> [aplūkots: 08.04.2014.].

Līdzvērtīgu cieņu izpelnījies arī Frederiks Viljams Meitlands /F.W.Maitland/, kas ieguvis titulu – angļu tieslietu vēstures tēvs. Kopā ar juristu Frederiku Polloku /F.Pollock/ viņš sarakstīja *History of English Law Before the Time of Edward I*.²³ Grāmata izdota 19.gadsimta beigās, un, lai arī tā tiešā veidā nepievēršas Tjudoru tiesību vēsturei, juristu vērtējums par Anglijas tiesību vēsturi palīdz veidot izpratni par juridiskajiem nosacījumiem arī 15. un 16.gadsimta Anglijā.

Likumīgajiem valdīšanas aspektiem pievēršas arī Eltons, kurš pamatā ir politiskais vēsturnieks. Viņš aplūko Tjudoru laikā izdotos dokumentus un uzsver, ka pārsvarā visi dinastijas valdnieki neskaidros varas jautājumus vēlējās piefiksēt rakstiski. Tātad iespējams secināt, ka likuma vārdam tobrīd bijis liels spēks. Eltons rūpīgi veic dokumentu tekstuālo analīzi. Maģistra darbā izmantoti divi Eltona pētījumi – *England under the Tudors* un *The Tudor Constitution: documents and commentary*.²⁴ Eltona uzmanības centrā ir Tjudoru perioda politiskā un varas organizācijas vēsture.

Vienlīdz vērtīgi tēmas izpratnei ir bijuši gan visaptverošie vēstures pētījumi, gan mazāka apmēra esejas. Tās parasti pievēršas ļoti specifiskiem Tjudoru vēstures jautājumiem, kas ļauj iegūt papildus informāciju un pamatīgāk apskata konkrētus tematus. Parasti esejas formāts ļauj vēsturniekam pievērsties tikai vienam problēmjautājumam, tāpēc vairumā gadījumu tas tiek aplūkots padziļināti un eseja kopumā tiek izstrādāta ap konkrēti izvirzītu autora apgalvojumu. Ļoti vērtīgi šādā ziņā bijuši trīs eseju apkopojumi, no kuriem darbā izmantoti vairāki raksti. Trīs autori no *A Companion to Tudor Britain* sniedz veiksmīgu vērtējumu par Tjudoru politikas nozīmi starptautiskās vides kontekstā.²⁵ Īpaši noderīgs bija Deivida Grummita /D.Grummitt/ raksts *The Establishment of the Tudor Dynasty*, kas padziļināti aplūko Tjudoru dinastijas sākumposmu. Otrs izmantotais rakstu krājums aptver Anglijas viduslaiku un jauno laiku vēsturi, pievēršoties Anglijas karalieņu vēsturei un to ietekmei.²⁶ No *Queens and Power in Medieval and Early Modern England* izmantotās esejas palīdzēja izprast vairākus ar dinastiskajām laulībām saistītos aspektus. Drosmīgus un oriģinālus vērtējumus par Tjudoru karalienēm, to laulību un pēctecības politiku varēja iegūt trīs esejās, kas publicētas Alises Hantas /Alice Hunt/ un Annas Vaitlokas /Anna Whitelock/ rediģētajā krājumā *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*.²⁷ Rakstu krājums

²³ Maitland, F.W., Pollock, F. *The History of English Law Before the Time of Edward I*. Indianapolis: Liberty Fund, 2010.

²⁴ Elton, G.R. *England under the Tudors*. New York: Routledge, 1991.

Elton, G.R. *The Tudor Constitution: documents and commentary*. Cambridge University Press, 1995.

²⁵ Jones, N., Tittler, R. (ed.) *A Companion to Tudor Britain*. Malden ... [etc.]: Blackwell Publishing, 2004.

²⁶ Bucholz, R., Levine, C. *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2009.

²⁷ Hunt, A., Whitelock, A. *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. New York: Palgrave Macmillan, 2010.

izaicina līdzšinējos uzskatus par Tjudoru karalienēm un mudina pārvērtēt tradicionālos pieņēmumus. Ņemot vērā laikmeta tiesiskos un politiskos apstākļus karalienes spējušas izrādīt neparasti lielu spēku, kas historiogrāfijā bieži ticis noniecināts. Krājumā pārstāvētie vēsturnieki min, ka īpaši tas attiecināms uz Mērijas I rīcību.

Lai veiksmīgi izprastu karalisko laulību politiku, lielākā vērtība darba ietvaros piešķirama Deivida Louda /David Loades/ grāmatai *The Tudor Queens of England*.²⁸ Loads ir viens no zīmīgiem Tjudoru ēras ekspertiem Anglijas vēsturē, kurš līdz šim izdevis daudz pētījumu par attiecīgo periodu. Autors sarakstījis arī Mērijas I biogrāfiju un vairākas Elizabetes I dzīvei veltītas grāmatas. Louds atkārtoti pievērsies tieši Henrija VIII valdīšanas laikam. 1994.gadā iznākusi grāmata, kas veltīta Henrija VIII sešām sievām, tāpēc nav pārsteidzoši, ka arī *The Tudor Queens of England* par karaļa rīcību laulību sakarā parādās negaidīti, bet zinātniski pamatoti spriedumi.

Kopumā maģistra darbā ietvertā historiogrāfija piedāvā ļoti bagātīgu viedokļu dažādību, kas bieži prezentē aizraujošu zinātnisko diskusiju vēsturnieku vidū. Tajā pašā laikā atšķirīgu autoru uzskatos nav sastaptas nepārvaramas pretrunas. Apskatītās literatūras daudzveidība (relīģiju, sievietes lomu, individuālu valdnieku utt. analizējoši pētījumi) nodrošina, ka zinātniskā pētījuma tēma tikusi aptverta pēc iespējas plašāk, rūpīgi pievērsoties arī dažādu detaļu apskatei. Neliels trūkums vairākiem no izmantotajiem darbiem bija tas, ka tekstā netika ievietotas tiešās atsauces. Tādā gadījumā grūtāk bija izsekot tam, kur valda paša autora unikāls spriedums, vai kur viņš vadījies pēc jau agrāk izteiktām idejām. Ikviens izmantotais darbs ir balstīts uz plašu zinātniskās literatūras un avotu izpēti. Vairumā gadījumu pētījumu noslēgumā piedāvātais literatūras saraksts norāda uz autora vērienīgu orientēšanos Tjudoru historiogrāfijas plašumos.

²⁸ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. London, New York: Continuum, 2009.

1. ANGLIJAS TRŅŅA MANTOŠANAS UN LAULĪBU TRADĪCIJAS LĪDZ 16.GADSIMTAM

Anglijas troņa mantošanas un laulību nosacījumi Tjudoru periodā pamatā balstījās uz paražām un laika gaitā izkoptām tradīcijām, nevis stingri izstrādāta likumdošanas kopuma. Šādā situācijā nozīmīgu vietu ieņēma precedenti, kas spēja paplašināt vai tieši ierobežot līdzšinējo praksi. 18.gadsimta angļu jurists Viljams Blekstouns izvirza teoriju par diviem ceļiem, kā nākamajās rokās var tikt nodota valdnieka vara, - valdnieka pozīcija iegūstama vēlēšanu rezultātā vai tā pārceļo kā mantojums karaliskās dinastijas ietvaros.²⁹ Noteikta likumu sistēma par troņa mantošanas nosacījumiem Anglijā, vēlāk Lielbritānijā parādījies tikai pēc laika, dažas no savām iezīmēm rodot arī no Tjudoru valdīšanas laikā. Piemēram, sievietei var ieņemt vietu tronī, monarham ticībā jāpieder pie Anglijas Baznīcas. Tomēr jau 16.gadsimta Anglijā bija nemainīgi nostiprinājies princips par varas pārmantošanu, kad tronis nonāca nākamā dzimtas pēcteča rokās līdz ar valdošā monarha nāvi. Lai gan sastopami arī dažādi izņēmumi, šāda valdnieka titula pēctecība Anglijā principā iedibināta līdz ar Viljama I Iekarotāja ierašanos karalistē. Toties par agrāko anglo-sakšu varas organizāciju historiogrāfijā atrodami dažādi viedokļi.

Vēstures avoti liecina, ka ar karaļa iecelšanu pirms 11.gadsimta bijis saistīts vēlēšanu process, bet joprojām nav skaidrs, vai tas bijis kategorisks nosacījums jaunā valdnieka izvēlei, tas ir par karali varēja tikt apsvērts jebkura ievērojama persona, vai arī vēlēšanas kalpojušas tikai kā simbolisks rituāls. Vēsturnieks Čadviks karaļa ievēlēšanai piešķir mazu nozīmi, atzīmējot, ka realitātē nākotnes valdnieku izvēlējās valdošais karalis, bet vēlēšanu process bija vajadzīgs tikai jaunā karaļa apstiprināšanai.³⁰ Patiesībā par troņa mantinieku ikreiz tik un tā iecelts valdošā karaļa dēls. Iespējams tieši tādēļ, ka pēc tā laika paražu tiesībām vara nebija radniecīgi pārmantojama, īpaši būtiski bija veikt simbolisko pēcteča ievēlēšanu. Cits viedoklis apstrīd tiešu pēctecību kā obligātu nosacījumu anglo-sakšu karalim. Pastāv uzskats, ka gudro sapulce *Witanagemot* tik tiešām ar vēlēšanām apstiprinājusi jauno troņa kandidātu, kas varēja būt jebkura dižciltīga persona, kas līdz šim izrādījusi visievērojamāko militāro spēku.³¹ Iespējams, ka vēsturiski patiesas ir abas teorijas, kas laika gaitā viena otru nomainījušas. Ja sākotnēji troņmantnieka iecelšana no dižciltīgo vidus bija ierasta prakse, tad visticamāk jau pirms 10.gadsimta varas pārmantojamība kļuva par paražu un vēlēšanas saglabāja tikai

²⁹ Blackstone, W. *Commentaries on the Laws of England*. Pieejams:

<http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/index.html> [aplūkots: 08.04.2014.].

³⁰ Chadwick, H.M. *Studies on Anglo-Saxon Institutions*. New York: Russell&Russell Pub, 1963. P.357-361.

³¹ Bather, L., Harvey, J. *The British Constitution*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan, 1977. P.213.

simbolisku apstiprināšanas akta funkciju.³² Lai gan normandiešu varas organizācija pēc 1066.gada precizēja troņa mantošanas tiesību nosacījumus un tiešu radniecību ar karali izvirzīja par pamatu, anglo-sakšu paražas nelielā mērā saglabāja savu nozīmi. Tas novērojams, iepazīstoties ar troņa pēctecības elementiem, kas minēti dokumentā *Džona kronēšana (The Coronation of John, 1199)*.³³ Pēc dokumenta pieraksta arhibīskaps savā runā kā pašsaprotamu principu min - nevienam nav iepriekš noteiktas tiesības mantot karaļa troni. To iespējams iegūt tikai tādā gadījumā, ja persona, kas ir īpašiem nopelniem bagāta un izceļas ar savu spar un enerģiju, baznīcas uzraudzībā tiek vienbalsīgi ievēlēta. Turpmāk arhibīskaps skaidro, ka, ja ar šādu rakstura un uzvedības manieri citu vidū izceļas kāds aizgājušā karaļa asinsradnieks, tad ikvienam jābūt labvēlīgi noskaņotam par šī radnieka iecelšanu tronī. Prioritāte tika dota karaliskajai dzimtai, ja vien tās pārstāvis spēja uzrādīt nepieciešamās īpašības. Šķiet, ka Anglijā anglo-sakšu un normandiešu paražas troņa pēctecības noteikšanā bija cieši savijušās un vēl 12.gadsimtā vēlēšanu tradīcija joprojām bija aktuāla. Lai gan radniecības saites ar karali kā īpašs elements *Džona kronēšanā* tiek izceltas, nekur netiek atsevišķi nosaukta specifiska troņa nodošanas secība radnieku vidū. Nav skaidrs, kāda radniecības pakāpe ir nepieciešama un kuram karaļa radniekam dodama priekšroka. Tikai laika gaitā normandiešu troņa mantošanas tradīcija ieguva galējo tiesību spēku. Jāatzīmē gan, ka citur vēstures literatūrā jau uz 13.gadsimtu tiek attiecināts princips, ka karalis notur savu varu pateicoties stingrām tiešās pēctecības tiesībām, un turpmāk skaidrots, ka agrākā ideja par vēlētu karaļa varu ir pilnīgi zudusi.³⁴ Tomēr vēsturiskās norises liecina, ka vēl ilgi pēc normandiešu iekarojumiem un pat Tjudoru laikā potenciālajam karalim bija nepieciešams iegūt kaut idejisku baronu un garīdzniecības piekrišanu. Meisons, pētot troņa pārmantošanas procesus Anglijā, secina, ka, lai troņa kandidāta tituls bez sarežģījumiem tiktu apstiprināts un viņš varētu tikt kronēts par karali, neiztrūkstošs elements bija dižciltīgo kārtas un tautas atbalsts.³⁵ Tāpat arī oficiāls Parlamenta apstiprinājums bija dubults garants leģitīmai valdīšanai. Te kā piemēru var minēt Henriju VII, kura gadījums sīkāk tiks aplūkots turpmākajās nodaļās. Tāpat parlamenta varā bija atcelt no troņa karali, kas nepildīja savus pienākumus vai pārkāpa savas tiesības. Parlamenta izdots dokuments *Atstādināšanas draudi Ričardam II (Threat to depose Richard II, 1386)* tieši atgādina, ka lordu varā ir atstādināt

³² Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 15.lpp.

³³ *The Coronation of John, 1199.*, In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P. 34. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].

³⁴ Maitland, F.W., Pollock, F. *The History of English Law Before the Time of Edward I*. P.540.

³⁵ Mason, E. Review of *Conquered England: Kingship, Succession and Tenure, 1066-1166*, (review no. 633) Pieejams: <http://www.history.ac.uk/reviews/review/633> [aplūkots: 08.04.2014.].

karali, ja tas atsvešinās no savas tautas un šī rīcība rada nelabvēlīgas sekas karalistē.³⁶ Tiek minēts, ka arī karalis ir pārvaldāms un viņam neatkarīgi no savas autoritātes ir jāpakļaujas izdotajiem likumiem un statūtiem. Tātad likumīga var būt rīcība gāzt karali un tronī ievietot nākamo karaliskās dzimtas pārstāvi.

Blekstouns izrāda savu atbalstu šādai pieejai, jo lēmumu par troņa mantošanu un pārvaldi kā neapstrīdamu nevajadzētu atstāt vienas personas rokās. Abām Parlamenta palātām sadarbojoties ar karali vai troņa pretendentu bija iespējams apstrīdēt tradicionālo varas pārmantojamību, kas būtiski, lai izvairītos no manipulācijām un karaļa varas ļaunprātīgas izmantošanas.³⁷ Galu galā Ričards II pats atkāpās no karaļa pozīcijas un atzina savu nepiemērotību amatam. Viņš oficiāli atbrīvo visus savus pavalstniekus no jebkādām ar karali noslēgtajām saistībām un apsola, ka savu atcelšanu viņš nekad neapstrīdēs.³⁸ Pēc Ričarda II paziņojuma tika izdots dokuments no Parlamenta puses, kas paredzēja turpmāko rīcību situācijas risināšanai. Izdotajā dokumentā *Ričarda II atstādināšana no troņa un Henrija IV nominēšana (Deposition of Richard II and Election of Henry IV, 1399)* tiek izziņota komisijas izveide, lai tā varētu apstiprināt Ričarda II atkāpšanos un oficiāli atcelt karali. Komisijā plānots darboties ieceltiem kārtu pārstāvjiem, kas būs atbildīgi par ar varas maiņu saistītā likumdošanas akta sastādīšanu.³⁹ Līdz ar karaļa atstādināšanu izveidotā komisija, balstoties uz asinsradniecību, aicina Lenkasteras hercogu Henriju pretendēt uz karaļa vietu un pēc hercoga pieteikuma klātesošie izrāda atbalstu un apstiprina jauno karali Henriju IV. Šajā gadījumā iecelta pārstāvju grupa bija atbildīga par troņmantnieka izvirzīšanu. Acīmredzot komplicētā troņa pēctecības situācijā tas nav tikai rituāls process, bet likumīga nepieciešamība.

Mierīga un tradicionāla troņa mantošanas kārtība, ja nekādi apstākļi neapgrūtināja likumīgu varas pāreju, varēja notikt bez atsevišķiem parlamenta lēmumiem. Pēc tam, kad troņa mantošana dinastijas ietvaros kļuva par valdošo principu, karaļa varas pēctecība tieši tāpat kā jebkura Anglijas iedzīvotāja mantošanas tiesības balstījās uz vispārējiem tiesību principiem (*common law*) un atbilda tradicionāliem mantojuma nosacījumiem. Nav pierādījumu par kādu īpašu karalisko tiesību pastāvēšanu šajā jomā. Kā ar jebkuru mantojumu, arī uz troni, bija iespējams sastādīt pēctecības līniju, kas visus iespējamus mantniekus ierindo konkrētā secībā pēc to pretenziju spēka uz vietu tronī. Primāri tronis

³⁶ *Threat to depose Richard II, 1386*. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].

³⁷ Blackstone, W. *Commentaries on the Laws of England*. Pieejams: <http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/index.html> [aplūkots: 08.04.2014.].

³⁸ *Resignation of Richard II, 1399*. In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P. 161.-162. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].

³⁹ *Deposition of Richard II and Election of Henry IV, 1399*. In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P.162.-163. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].

nonāk valdošā karaļa pirmdzimtā pēcteča rokās. Ierobežojošs faktors bija dzimums, jo mantojuma līnijā priekšroka tika dota dēliem un tikai tad sievietēm. Mantojuma tiesības ierindojās secībā vectēvs-tēvs-dēls, kur pirmdzimtā dēla nākamais mantinieks bija viņa pirmais dēls, nevis brālis. Tādā veidā tronis secīgi tika nodots no paaudzes uz paaudzi. Izņēmumi sastopami, ja kāda paaudze iztrūkst, piemēram, tēvs mirst pirms paguvis ieņemt vietu tronī vai arī valdošajam karalim nav likumīgu pēcnācēju, kas varētu sekot tam pēc nāves. Pirmajā gadījumā troņa mantošanā vienkārši tiek izlaista viena no paaudzēm kā tas redzams gadījumā, kad Ričards II 1377.gadā kļūst par karali, sekojot tronī Edvardam III, savam vectēvam.⁴⁰ Otrā gadījuma risinājumi varēja būt dažādi. Visticamākais situācijas piemērs ir karaļa Džona nākšana pie varas pēc brāļa Ričarda I nāves, kurš mira bez pēcnācējiem. Te gan jāatzīmē, ka Džona nākšanai pie varas nebija viennozīmīga piekrišana, jo bez Džona uz troni pretendēja vēl viņa un Ričarda I vecākā brāļa dēls. Polloks un Meitlands izvirza ideju, ka pirmdzimības prioritārās tiesības uz doto mirkli iespējams vēl nebija attīstījušās un netika stingri ņemtas vērā. Tāpēc vietu tronī varēja ieņemt Džons. Interesanti, ka šī situācija turpmāk kalpo kā precedents arī uz privātiem mantošanas gadījumiem. Kopš šī atgadījuma valda nosacījums, ka, ja tēvocis pirmais pārņem īpašumu savās rokās, tad viņš var paturēt savas tiesības uz to, pat ja brāļadēlam pēc mantošanas tiesībām ir spēcīgākas pretenzijas. Tas kļūst likumīgi, atsaucoties uz karaļa Džona gadījumu.⁴¹ Tātad troņa pēctecības politika un Anglijas likumdošana, savstarpēji mijiedarbojoties, nepārtraukti attīstās un abas tiesību tradīcijas pēc vēsturiskajiem notikumiem ņem piemēru viena no otras. Pavisam citādu risinājumu vakantais tronis piedzīvoja pēc Henrija I nāves. Lai gan Henrijam I palika pēcnācējs, vienīgā dzīvā mantiniece bija karaļa meita Matilde. Tiešā pēctecības līnija tika lauza un 1135.gadā par jauno Anglijas karali kļuva Henrija I brāļadēls Stīvens. Tomēr jaunā karaļa nākšanai pie varas sekoja nemieri. Likumīgā troņa mantošanas kārtība noteica, ka īstā mantiniece bija Matilde. Tāpat arī Henrijs I, neievērojot vadošās elites iebildumus, pirms nāves meitu bija nominējis par savu pēcteci tronī. Tā kā Matilde neatteicās no savām pretenzijām, stabilitāti valstī iedibināja tikai abu pušu vienošanās, kas galu galā atļāva Stīvenam ieņemt karaļa vietu līdz savai nāvei ar nosacījumu, ka par viņa pēcteci tronī bez iebildumiem tiek pieņemts Matildes dēls Henrijs.⁴² Anglijā sievietes pēctecības līnijā ieņēma vājāku pozīciju, tomēr tās netika pilnībā izslēgtas no mantojuma tiesībām, kā tas, piemēram, bija sastopams Francijā. Nosacījums, kas cēlies no franku paražu tiesībām jeb Saliešu likumiem, noliedz mantojuma tiesības personām, kurus ar iepriekšējo valdnieku saista

⁴⁰ Blackstone, W. *Commentaries on the Laws of England*. Pieejams:

<http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/index.html> [aplūkots: 08.04.2014.].

⁴¹ Maitland, F.W., Pollock, F. *The History of English Law Before the Time of Edward I*. P.541.

⁴² Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 16.-17.lpp.

radniecības saites tikai pa sieviešu līniju.⁴³ Anglijā gan nepastāvēja tiesību ierobežojumi meitām vai to pēctečiem kļūt par mantinieku, ja nav iespēju troni mantot dēlam. Arī Polloks un Meitlands apstiprina, ka mantošanas likumi Anglijā nosaka, ka vīriešu pārākums pār sievietēm nav neierobežots un meitai uz mantojumu ir lielākas tiesības nekā viņas mirušā tēva brālim un tā pēcnācējiem.⁴⁴ Tomēr ne vienmēr teorija sastopama praksē un Anglijas vēsture līdz pat Tjudoru periodam liecina, ka no sievietes tronī karaliste ir centusies izvairīties. Neapšaubītas gan paliek vīriešu tiesības uz troni, ja leģitīmas pretenzijas pamatotas uz pēctecību pa sieviešu līniju. Tā Henrijs II mierīgi seko tronī pēc Stīvena un arī Tjudori pēc vairākiem gadsimtiem nespētu iedibināt savu dinastiju, ja Anglijā darbotos Saliešu mantošanas likumu ierobežojumi. Tātad risinājumi pēctecības sarežģījumu gadījumā varēja būt atšķirīgi un pieņemtie lēmumi bija atkarīgi no troņa kandidāta pozīcijas, parlamenta nostājas un citiem situācijas apstākļiem. Atkārtoti jāpiemin, ka Anglijas troņa mantošanas ceļš nepakļāvās stingri iestrādātai likumu sistēmai un kopumā bija diezgan elastīgs, kamēr vien karaļa vara palika karaliskās dzimtas rokās.

Pavisam atšķirīgs piemērs no jau minētajiem ir troņa pēctecības sarežģījumi Henrija VI laikā. Parlamentā tika iesniegta ziņa, kurā uzstāts, ka Jorkas hercogam Ričardam ir tiesības uz Anglijas troni. Ričards, 3. Jorkas hercogs, savas pretenzijas izvirzīja kā karaļa Edvarda III mazmazdēls pa tēva līniju. Henrija VI valdīšanas laikā viņš iekaroja spēcīgu pozīciju valstī un kļuva par ļoti ietekmīgu personu vadošās elites vidū. Līdz ar to viņa pretenzijas uz troni tika ņemtas vērā.⁴⁵ Lai gan šajā laikā joprojām dzīvs bija Henrija VI dēls Edvards, 1460.gadā tika izdots Parlamenta lēmums *Jorkas hercoga atzīšana par troņmantnieku (Recognition of the Duke of York as Heir to the Throne, 1460)*. Dokumentā ziņots, ka atrasts risinājums, kas reizē apmierina hercoga vēlmes un neaizvairo esošā karaļa godu. Nolemts, ka valdošais karalis saglabā savu vietu tronī un savu karalisko lepnumu uz visu atlikušo mūžu, bet 3. Jorkas hercogs un tā pēcteči tiek atzīti par likumīgiem troņa mantiniekiem. Turpmāk jau Ričards tiek uzrunāts kā princis. Pēc šāda lēmuma no Jorkas hercoga tiek prasīts solījums nekādi nedarīt pāri Henrijam VI, lai īsinātu karaļa mūžu vai stātos pretī viņa autoritātei.⁴⁶ Ričarda atzīšanas dokumentā pilnīgi tiek ignorēts karaļa Henrija VI likumīgais dēls un pēctecis. Jāatzīmē, ka Ričards miermīlības solījumu netur un turpmākie notikumi saistāmi ar vairākiem militāriem

⁴³ *Salic Law of Succession*. Pieejams: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/519155/Salic-Law-of-Succession> [aplūkots: 08.04.2014.].

⁴⁴ Maitland, F.W., Pollock, F. *The History of English Law Before the Time of Edward I*. P.508.

⁴⁵ Sarežģīto situāciju radīja ar Henrija VI valdīšanu saistītās problēmas. Henrijs VI tronī nokļuva deviņu mēnešu vecumā un ilgstoši viņa vietā valsti vadīja aizbildņi, tajā skaitā Ričards kā Lords Protektors. Arī pēc pilngadības sasniegšanas problēmas turpinājās, jo Henrijs VI bieži piedzīvoja neprāta brīžus un pats nespēja pilnvērtīgi pārvaldīt valsti.

⁴⁶ *Recognition of the Duke of York as the Heir to the Throne, 1460*. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].

konfliktiem. Šis nestabilitātes periods, kas ilga līdz pat pirmā Tjudora nākšanai pie varas, tiek dēvēts par Rožu kariem. Pretinieki cīņā par troni bija divi Plantagenetu dinastijas atzari – Lenkasteru dzimta (simbolizē sarkana roze ģerbonī) un Jorku dzimta (simbolizē balta roze ģerbonī). Lenkasteru pusē bija garīgi nelīdzsvarotais Henrijs VI, ko pārstāvēja karalim tuvie lordi un viņa sieva Margarita d'Anžū, kas vīra slimības laikā atkārtoti uzņēmas kādas vadības funkcijas. Viņiem pretim stājās Jorkas hercogs Ričards un viņa atbalstītāji. Drīz pēc hercoga mantojuma tiesību atzīšanas Ričards mira un karaļa pretinieku vadībā figurēja viņa dēls, vēlākais Edvards IV. Konkrētais gadījums kalpo arī kā atspoguļojums tam, kādu lomu valsts vadībā iespējams ieņemt karalienei un cik būtiskas var būt karaļa precības. Karaliskās laulības īpašu nozīmi iegūst tieši saistībā ar Anglijas praksi troni nodot karaļa dzimtas nākamās paaudzes pārstāvim. Likumīgas laulības un veselīgi pēcteči kļuva par priekšnoteikumu stabilai dinastijas nākotnei tronī.

Precību ieradumi, tāpat kā pēctecības nosacījumi, balstījās uz vispārējiem tiesību principiem un vienādas iespējas piešķīra gan parastam Anglijas pilsētniekam, gan karalim. Tomēr, ņemot vērā, ka karaļa personīgās dzīves lēmumi plašā apjomā varēja ietekmēt valsts politiskās norises, karaļa laulību politika bija nozīmīgs un uzraugāms process. Tāpat augstā ranga dēļ karaliene, kļūstot par karaļa sievu, ieguva konkrētu simbolisku tēlu un uzņēmas papildus pienākumus, kādi tradicionālas sievas lomā neietilpa. Blekstouna skaidrojumā laulība pēc Anglijas tiesībām principā tika uztverta kā civiltiesisks darījums, kas tiek noslēgts abu precinieku starpā.⁴⁷ Līdz ar to pamatnosacījumi ir tādi paši kā jebkuram darījumam – pirmkārt, abām pusēm jāgrib slēgt vienošanos, otrkārt – jāspēj slēgt vienošanos. Tas nozīmē, ka teorētiski šādu darījumu ir iespējams veikt jebkuram cilvēkam, ja vien procesā nerodas kādi šķēršļi. Ar iecerētām precībām saistīti sarežģījumi var būt divu veidu: 1) neatbilstība morāles normām vai Dieva likumiem; 2) neatbilstība valsts iekšējai likumdošanai. Pirmajā gadījumā sarežģījumi rodas, ja precinieki ir tuvi asinsradinieki vai savā starpā saradojušies citu laulību ceļā. Tiek minēts piemērs, ka baznīca var apsūdzēt un tiesāt vīru par asinsgrēku, ja tas apprecējis savas pirmās sievas māsu. Valsts iekšējā likumdošana pamatā nosaka vecuma ierobežojumus laulībām, nepieciešamību pēc vecāku piekrišanas konkrētos gadījumos vai psihiski nelīdzsvarotas personas iespējas precēties. Anglijā aizliegta daudzsievēība. Ja iepazīstamies ar laulību tradīciju vēsturi Anglijā, tad pēc anglo-sakšu paražām pastāvējusi iespēja laulības īstenot kā pirkumu, kad vīram bija nepieciešams samaksāt *līgavas cenu*. Neskaidrības rada jautājums – vai maksājums nozīmēja, ka vīrs „iegādājas sievu” vai

⁴⁷ Blackstone, W. *Commentaries on the Laws of England*. Pieejams: <http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/index.html> [aplūkots: 08.04.2014.].

simboliski nopērk savu turpmāko aizbildniecību pār to.⁴⁸ Šāda rīcība liecinātu, ka jau no anglo-sakšu laikiem dzīvs bijis princips jaunajai sievai pēc kāzām nonākt vīra paspārnē, savā ziņā viņi abi kā privātas personas saplūst vienā tiesību subjektā. Arī Pollocks un Meitlands atzīmē, ka pēc precībām sievietes pozīcija mainās un, ja tā arī nav pilnīga personu sakļaušanās, tad tik un tā vīrs iegūst pilnīgu aizbildniecību pār sievu un arī tās īpašumiem.⁴⁹ Turpmāk nepieciešams aplūkot, kādi elementi bija nepieciešami, lai laulības būtu pareizi noslēgtas un atzīstamas.

Līdz pat 18.gadsimtam Anglijā netika izdots likums, kas vienotā valstiskā sistēmā regulētu laulību likumību un izvirzītu nosacījumus, kā tieši jānorit kāzu procesam. Tikai 1753.gadā tiek pieņemts *Laulību Akts (Marriage Act)*, kas pirmais regulē laulību nosacījumus un beidzot izslēdz iespēju kāzas noturēt slepenībā, bez lieciniekiem.⁵⁰ Līdz tam kāzām obligāti nebija jānotiek publiski un tām pietika tikai ar to, ka līgava un līgavainis viens otram izteica solījumus, ka ņem otru par savu vīru vai sievu. Tas varēja notikt arī bez garīdznieka klātbūtnes. Visu šo laiku Anglijas Baznīca neiebilda pret slepenajām laulībām, kas tika slēgtas ārpus baznīcas un nesekoja reliģiskajiem rituāliem.⁵¹ Lai gan slepenībā slēgtas laulības bija likumīgas, šaubīgos gadījumos tās apstrīdēt bija vieglāk nekā publiski svinētas kāzas ar plašu un uzticamu liecinieku pulku. Atsevišķi izvirzāms jautājums, kāda loma laulību rituālos tika piešķirta fiziskai pāra tuvībai. Vēsturiski dažādās Eiropas teritorijās šim principam pievērsta atšķirīga uzmanība. Piemēram, Ziemeļeiropā pamatā tika uzskatīts, ka laulība ir galēji noslēgta tikai pēc jaunlaulāto pirmā dzimumakta. Tas nenozīmē, ka bez tā kāzas nebija likumīgas, tomēr fiziska tuvība, kam seko kopdzīve tika uzskatīta par priekšnoteikumu tam, lai laulības patiešām stātos spēkā. Te var minēt arī Reimsas arhibīskapa 9.gadsimtā piedāvāto sarakstu ar kritērijiem, kas nepieciešami īstai laulībai (uzmanību pievērst pēdējam punktam): 1) partneri abpusēji sniedz savu piekrišanu un ir vienlīdzīgi un brīvi cilvēki; 2) tēvam jāizdod meita un jāpievieno pūrs; 3) laulības jāatzīmē publiski; 4) savienību galēji noslēdz ar fizisku aktu.⁵² Turpmāk visapkārt Eiropai nemazinājās viedokļu dažādība jautājumos par to, vai laulībām pietiek tikai ar mutisku vienošanos, vai tām nepieciešama baznīcas klātbūtne, vai aktīva dzimumdzīve ir kritērijs pilnvērtīgām laulībām. Par anglo-sakšu paražām un laiku pēc Viljama I iekarojuma Anglijā īstas skaidrības nav. Pēc Blekstouna raksturojuma par pilnīgi nesaraucamām laulībām uztveramas tādas, kam raksturīgi visi turpmāk minētie elementi – tās

⁴⁸ Thomas, K.S., *Medieval and Renaissance marriage: Theory and Customs*. Pieejams: <http://celyn.drizzlehosting.com/mrwp/mrwed.html> [aplūkots: 08.04.2014.].

⁴⁹ Maitland, F.W., Pollock, F. *The History of English Law Before the Time of Edward I*. P.512.

⁵⁰ *The Law of Marriage*. Pieejams: <http://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/private-lives/relationships/overview/lawofmarriage/> [aplūkots: 08.04.2014.].

⁵¹ Thomas, K.S., *Medieval and Renaissance marriage: Theory and Customs*. Pieejams: <http://celyn.drizzlehosting.com/mrwp/mrwed.html> [aplūkots: 08.04.2014.].

⁵² Turpat

noslēgtas baznīcas uzraudzībā, precības bijušas likumīgas, laulības tiek apstiprinātas ar fizisku tuvību un bērna radīšanu.⁵³ Tajā pašā laikā Blekstouns nemin, vai laulības vienmēr uzskatāmas par nelikumīgām, ja kāds no elementiem iztrūkst. Ņemot vērā, ka pat baznīca neiebilda pret laulībām, kas slēgtas bez garīdzniecības ziņas, tad jāsecina, ka visi minētie elementi tikai spēcina laulību saites, bet nebija kategoriski nepieciešami. Varētu pieņemt, ka līdz ar normandiešu ieceļošanu Anglijā fiziska tuvība bija pieņemta kā nozīmīgs solis laulību stiprināšanai, bet tā netika izvirzīta, kā absolūts kritērijs laulību likumībai.

Jāatzīmē, ka arī ilgu laiku pēc nosvinētām kāzām varēja atklāties apstākļi, kas pēkšņi laulības padarīja par nelikumīgām. Šādā situācijā vai arī kritisku nesaprašanos gadījumā bija iespējams laulību šķirt. Blekstouns skaidro, ka Anglijā bija iespējama divu veidu laulības šķiršana – pilnīga (kas atbrīvo laulātos no pilnīgi visām saistībām) un daļēja (kas atbrīvo laulātos no gultas un galda saistībām, tātad nav jāturpina kopdzīve).⁵⁴ Pilnībā šķirt laulību varēja tikai tad, ja tā izrādījās pretrunā kādam no iepriekšminētajiem laulību ierobežojumiem – baznīcas principiem vai iekšējās likumdošanas. Jau iepriekš tika minēts, ka personām ar tuvu radniecību laulības netika atzītas. Šādos gadījumos noslēgtās laulības patiesībā nekad nav bijušas spēkā, līdz ar to arī tajās dzimušie bērni tika pasludināti par nelikumīgiem. Pat ja dzimšanas brīdī vecāku laulība netika apšaubīta, pēc laulību galējas šķiršanas turpmāk tika uzskatīts, ka bērni dzimuši ārļaulībā. Daļēja laulības šķiršana bija iespējama, ja pastāvēja kāds iemesls, kas kategoriski traucēja laulātajam pārim turpināt kopdzīvi. Te var minēt tādas pamatojumus kā nepanesams precētā raksturs vai laulības pārkāpums. Principā daļēja šķiršanās notika, pamatojoties uz apstākļiem, kas atkarīgi no pašiem cilvēkiem, piemēram konkrēta personas rīcība un uzvedība. Īpašu uzmanību saista fakts, ka ārļaulības sakari Anglijā varēja būt par iemeslu tikai daļējai laulības šķiršanai, lai gan citur Eiropā tie paredzējuši galēju šķiršanu. Blekstouns to pamato ar bažām, ka laulību pilnīga šķiršana kļūs par pārāk biežu parādību, ja tā tiks pieprasīta par nodarījumiem, kas saistīti ar cilvēku neizdarību un vājībām. Acīmredzot, Anglijā ārļaulības sakari pēc kāzām bijuši pārlieku aktuāli. Tomēr pilnīga šķiršanās pēc laulību pārkāpuma atsevišķos gadījumos bija panākama, ja to nosaka Parlamenta izdots akts. Tātad šāda iespēja bija pieejama tikai ietekmīgām personām, kas spēja panākt jautājuma izskatīšanu Parlamenta sēdēs. Pārējiem bija jāsamierinās tikai ar daļējo šķiršanu. Blekstouns gan sīki nepaskaidro, ko līdz galam nozīmē daļēja laulības šķiršana. Tiešā veidā netiek minēts, vai pēc tās iesaistītajām personām ir iespējams atkārtoti precēties. Tomēr šķietami tas ir atļauts un saistībām, kas daļējas šķiršanas gadījumā saglabājas, visticamāk ir bija tikai darījumu raksturs, piemēram, finansiālas dabas.

⁵³ Blackstone, W. *Commentaries on the Laws of England*. Pieejams: <http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/index.html> [aplūkots: 08.04.2014.].

⁵⁴ Turpat

Daļējas šķiršanās gadījumā likums noteica, ka vīram jāizmaksā alimenti bijušajai sievai. Netiek gan minēts, kas notiek gadījumā, ja neuzticīga bijusi sieviete. Tātad Anglijā pastāvēja iespēja laulību vienkārši pasludināt par nelikumīgu. Tā savā ziņā nemaz nebija jāšķir, jo principā precības nekad nebija varējušas likumīgi notikt. Tāpat sastopams gadījums, kad laulības par nelikumīgām pasludina cilvēks no malas, nemaz nekonsultējoties ar kādu no precētā pāra. Šādai rīcībai, protams, rodams politisks iemesls. Par šādu piemēru karalisko laulību sakarā var uzrādīt Edvarda IV un Elizabetes Vudvilas gadījumu.

Lai Ričards III varētu pilnībā attaisnot savu nākšanu pie varas, viņam bija nepieciešams likvidēt savus ievērojamākos pretiniekus uz troni, iepriekšējā karaļa Edvarda IV bērnus. Tas bija iespējams, pasludinot karaļa noslēgto laulību par nelikumīgu, tātad visi viņa bērni kā bastardi zaudēja savas tiesības uz mantojumu. Šāds paziņojums tika izteikts dokumentā *Titulus Regius, 1484*, kas iznāca kā aicinājums Ričardam III kļūt par karali.⁵⁵ Parlaments ar bažām atzīmēja, ka, ja neviens drīzumā nerīkosies, tad valsts kritīs postā, jo jau ilgstoši valdījuši neprasmīgi un lepni valdnieki, kas nav ievērojuši likumus. Dokumentā tiek skaidrots, ka Edvarda IV laulība ar Elizabeti ir bijis tikai negodīgs apmāns un tā nav uzskatāma par īstu. Te minēti vairāki iemesli. Pirmkārt, karalis jau pirms tam ir bijis laulāts. Otrkārt, kāzas noslēgtas Elizabetes mātes burvestības rezultātā. Turklāt, laulības nav saņēmušas Parlamenta piekrišanu un nav notikušas baznīcas priekšā, kā paredzēts. Šādā situācijā ir nodoti visi likumi un apgānītas tautas paražas. Līdz ar izteiktajiem apgalvojumiem kļūst skaidrs, ka Edvarda IV bērni nevar būt likumīgi karaļa pēcteči. Tāpat Parlaments atgādina, ka 1478.gadā Edvards IV tiesāja savu brāli Džordžu un atcēla viņa pēcnācējus no mantojuma līnijas. Tādā gadījumā Ričards III viennozīmīgi ir vienīgais no dzīvajām personām, kas var izteikt pretenzijas uz Anglijas troni. Turpmāk dokumentā parādās ideja, ka Parlaments izvēlas princi Ričardu par savu nākamo karali un valdnieku. Specifiski tiek pieminēts, ka Parlaments lūdz un pieprasa, lai Ričards III saskaņā ar diviem nosacījumiem – pēc šīs ievēlēšanas no parlamenta puses un vadoties pēc savām mantojuma tiesībām – ieņem savu vietu tronī. Interesanti, ka Parlaments veic pēcteča izraudzīšanu, kas vairāk atgādina anglo-sakšu laiku paražas. Ja karaļa vara ir apšaubāma, tad iespējams jāķeras pie visiem salmiņiem un sava pēctecība jāpamato visdažādākajos veidos, izmantojot gan mantojuma, gan vēlēšanu principu. Kas īpaši svarīgi, tad šķiet, ka *Titulus Regius, 1484* reprezentē, cik ietekmīgs šajā periodā, arī troņa pēctecības jautājumos, ir bijis Parlaments. Pat, ja ar to bija iespējams manipulēt, ko visticamāk arī paveica Ričards III, tīri teorētiski, sabiedrības acīs bija nepieciešams uzrādīt Parlamenta atbalstu savai rīcībai. Kā rakstīts dokumentā, daudzi ļaudis Anglijā nav pienācīgi izglītoti par likumiem un paražām, tāpēc nespēj pareizi izprast valdošo

⁵⁵ *Titulus Regius, 1484*. Pieejams: <http://partyparcel.co.uk/> [aplūkots: 09.04.2014.].

situāciju. Sabiedrības šaubas var izkļiedēt šāda veida paziņojuma izplatīšana, jo Parlamenta izsludinātā patiesība tiks sadzirdēta un pieņemta. Tāpēc arī *Titulus Regius, 1484*, noslēgumā Parlaments atkārtoti apstiprina, ka Ričards III ir neapšaubāms un patiess karalis, ko pamato viņa asinsradniecība ar karalisko dzimtu, mantošanas tiesības, kā arī likumīga ievēlēšana, iesvētīšana un kronēšana. Tāpat uz priekšdienām Ričarda III pēcteči tiek pieņemti par nākamajiem troņa mantiniekiem, kur pirmais ierindojas viņa dēls Edvards.

Jau iepriekš minēts, ka karaļa pozīciju stiprina bērnu piedzimšana, jo tādā veidā bez pretrunām tiek nodrošināti tiešie karaļa mantinieki. Sakarā ar bažām par sievietes spējām valdīt, par galveno mērķi tika izvirzīta dēla vai vairāku dēlu radīšana. Te gan vērā ņemams nosacījums ir prasība, lai bērni būtu dzimuši likumīgā laulībā. Lai bērnam būtu visas likumīgās tiesības, vecāku laulībai jābūt noslēgtai pirms bērna piedzimšanas. Par bastardiem tiek uzskatīti tie bērni, kas ieņemti ārī laulības sakaros. Tomēr pastāv neliels izņēmums, kas paredz, ka bērns ir legītīms pat, ja tas ieņemts tad, kad vecāki vēl bijuši neprecēti, bet laulības tiek noslēgtas laikā pirms bērna piedzimšanas. Tā kā šāds incidents iespējams tikai vienreiz, jo visas turpmākās reizes vecāki jau būs precējušies, tad likums pret šādām situācijām ir iecietīgs.⁵⁶ Anglijā pastāvēja vēl dažādi principi sakarā ar bērnu dzimšanu. Piemēram, lai izvairītos no neskaidrībām par bērna tēvu, nevienai atraitnei nav ieteicams laulāties otro reizi sēra gada laikā. Jāatzīmē, ka iespējami gadījumi, kad arī laulībā dzimis bērns var tikt pasludināts par nelegītīmu. Tas notiek gadījumos, ja bērna pasludinātais tēvs ilgstoši bijis projām, viņš ir pārāk jauns un nenobriedis u.c. Tāpat arī situācijā, kad vecāku laulība tiek pilnībā šķirta, visi pārim dzimušie bērni kļūst par bastardiem. Pēc Blekstouna uzskaitījuma, nelikumīgā laulībā vai ārī laulībā dzimušiem bērniem īsti nav nekādu tiesību. Vienīgais pienākums, kas piemērojams vecākiem, ir šādu bērnu uzturēšana, bet citu pienākumu te nepastāv. Ārī laulībā dzimis bērns, piemēram, nav tiesīgs saņemt mantojumu, jo ir *neviens bērns (son of nobody)*. Tomēr situāciju bija iespējams mainīt un ārī laulības bērni varēja tikt atzīti par likumīgiem un tiesīgiem uz mantojumu, ja to nosaka Parlamenta akts. Te kā piemēru var minēt Džona Plantageneta bērnus, kas tika atzīti par legītīmiem ar Ričarda II laikā izdotu statūtu. Bērni ieguva tiesības par spīti tam, ka Džons Plantagenets ar viņu māti apprecējās ievērojamu laiku pēc bērnu piedzimšanas. Šo pēcteču vidū bija karaļu Edvarda IV un Ričarda III vecāmāte un Henrija VII vecvectēvs. Spēja pierādīt savu un priekšteču legītimitāti bija ļoti būtiska, jo nereti jaunie karaļi savas tiesības uz troni pamatoja ar diezgan attālām radniecības saitēm. Tāpēc darboties likuma ietvaros arī precību sakarā karaliskās dzimtas locekļiem bija svarīgi. Tāpat būtiski bija nodrošināt veiksmīgas karaļa laulības, jo monarhs varēja mirt jauns

⁵⁶ Blackstone, W. *Commentaries on the Laws of England*. Pieejams: <http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/index.html> [aplūkots: 08.04.2014.].

un tādā gadījumā pēctecim tronī jānonāk jau agrā bērnībā. Polloks un Meitlands izvirza Henrija III kronēšanu par karali kā nozīmīgu piemēru diviem valdīšanas principiem.⁵⁷ Pirmkārt, tas pilnībā apstiprina karaļa varas pēctecības praksi. Otrkārt, šis ir paraugs tam, ka karaļa nozīmīgākais darbs ir savā personā simbolizēt valsts varas iemiesojumu. Patiesie lēmumu pieņēmēji un izpildītāji var būt karaļa aizbildņi un padomnieki. Henrija III tēvs mira, kad viņam bija tikai deviņi gadi, bet tas neliedza Henrijam kļūt par karali tik agrā vecumā. Šis gadījums pierādīja, ka viss, kas jāpaveic karalim, varēja tikt padarīts ar reģenta vai padomes palīdzību. Atstājot mazgadīgu mantinieku par aizgādni vienmēr tika atstāts kāds ievērojams lords, nevis karaliene-atraitne. Karaliene atsevišķos gadījumos varēja periodiski uzņemties vadību, bet tas parasti notika brīžos, kad karalis uz laiku pameta valsti, nevis uzņemoties ilgstošu atbildību kā reģents pēc vīra nāves.⁵⁸ Cita veida rīcība novērojama Henrija VI valdīšanas laikā. Sākotnēji, kamēr karalis vēl bija mazgadīgs, viņa vietā valdīja aizgādņi, gluži tāpat kā Henrija III gadījumā. Tomēr arī pēc tam, kad Henrijs VI bija pienācīgi nobriedis, viņa vietā vājprāta brīžos valsti uzņēmās pārvaldīt karaļa tuvākās personas. Tie bija tronim uzticami lordi, kā arī diezgan ievērojamu lomu kā Henrija VI aģentam nācās uzņemties viņa sievai Margaritai d'Anžū. Pirmās Henrija VI krīzes laikā karaliene pati izvirzīja savu prasību darboties kā reģentam karaļa slimības apstākļos.⁵⁹ Tas bija vēl nepiedzīvots precedents, jo nekad agrāk karaliene nebija centusies iegūt formālu varu, pat karaliene-māte mazgadīga bērna valdīšanas laikā. Karalienes pirmā prasība tika ignorēta, tomēr turpmākajos gados Margarita d'Anžū ieņēma netradicionāli varenu karalienes pozīciju. Lai gan šāda monarha vara neatbilst iztēlotam valdnieka ideālam, tajā pašā laikā visi aplūkotie piemēri apstiprina teoriju, ka valdīt spējīgs karalis nav obligāti nepieciešams.⁶⁰ Tātad karalis, kā pēctecis ieņemot vietu tronī, drīzāk simboliski reprezentē visas karaliskās dinastijas, nevis savu personīgo varu.

Lai gan situācija, kad pārvalde nonāca karalienes rokās nebija īpaši populārs scenārijs, principam, ka karaliene var darboties sava vīra uzdevumā, ir rodams loģisks pamats. Laulība praksē nozīmē, ka sieva un vīrs likumīgi kļūst par vienotu personu. Kā min Blekstouns, sievas likumīga eksistence tiek apturēta laulības laikā, vai precīzāk – tā tiek pakļauta un saplūst ar vīra likumīgo darbību.⁶¹ Vīram un sievai nav iespējams pēc laulībām savā starpā slēgt kādus līgumus, jo tas teorētiski nozīmētu, ka vīrs slēdz līgumu pats ar sevi. Tātad sievietei nonāk vīra aizgādībā. Bet, kas notiek, ja vīrs nav spējīgs apzināti rīkoties? Zināmi gadījumi, kad sieva

⁵⁷ Maitland, F.W., Pollock, F. *The History of English Law Before the Time of Edward I*. P.550.

⁵⁸ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.8.

⁵⁹ Turpat, P.31.-32.

⁶⁰ Maitland, F.W., Pollock, F. *The History of English Law Before the Time of Edward I*. P.550.

⁶¹ Blackstone, W. *Commentaries on the Laws of England*. Pieejams:

<http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/index.html> [aplūkots: 08.04.2014.].

var aizstāvēt savu vīru apsūdzības gadījumā, tātad viņai iespējams darboties kā sava vīra pārstāvim. Turklāt karaliene, atšķirībā no parastām sievietēm, nelielā mērā ar vīru dalīja karalisko varu, viņai bija pakļauti konkrēti ierēdņi un tiesības uz īpašumu, kā arī iespējas pašai izdot privilēģijas.⁶² Lai pilnvērtīgi iepazītos ar mantošanas un laulību tradīcijām, nav iespējams izvairīties no vispārējas sievietes lomas un tiesību analīzes. Sieviete tiesības privātos darījumos bija diezgan ievērojamas un līdzvērtīgas vīrietim (izņemot mantojums rindā), bet attiecībā uz publiskām funkcijām nav iedomājams, ka sieviete ieņemtu kādus amatus. Te noteikti sastopami papildus tiesību ierobežojumi.⁶³ Tomēr šādas iespējas attiecināmas tikai uz vecmeitām vai atraitnēm. Līdz ar laulībām precēta sieviete atradās pavisam citā pozīcijā. Louds izsaka diezgan kategorisku spriedumu, paziņojot, ka precēta sieviete vairs vispār nav uztverama kā pilnvērtīga persona likuma priekšā un tā pilnībā tiek pakļauta vīram.⁶⁴ Iepazīstoties ar vēsturiskiem piemēriem no troņa vēstures (Margarita d'Anžū, Mērija I, u.c.), jādomā, ka šo apgalvojumu ir pamats apstrīdēt. Kopumā var teikt, ka Anglijā iztrūkst precīzi noformulēti un oficiāli nosacījumi par sievietes likumīgo pozīciju. Pollocks un Meitlends gan izvirza ideju, ka līdz šim visu laiku sievietes statuss ir balstīts uz loģiskiem instinktiem par vajadzīgo kārtību un tas ir pilnīgi pieņemami. Šie intuitīvie principi arī saglabājusies līdz pat 19.gadsimtam.⁶⁵ Neskatoties uz vientuļas sievietes diezgan brīvajām iespējām rīkoties privātos darījumos, 13.gs. spēcīgi dominēja negatīvs priekšstats par potenciālu sievietes nākšanu pie varas. Pētot Henrija VIII laulību un pēctecības politiku, kā arī iepazīstoties ar dažādiem viedokļiem saistībā ar Mērijas I valdīšanu, rodas priekšstats, ka līdzīgas šaubas par sievietes spējām (un tiesībām) tronī valdīja arī 16.gadsimtā. Līdz tam karaliene vienmēr valstī bija darbojusies kā karaļa sieva, dzīvesbiedre ar konkrētām funkcijām. Karaļa laulības netika akli pakļautas mīlas valdzinājumam. Nākamā karaļa sieva parasti tika izvēlēta apzināti, vadoties pēc tās radurakstiem, piedāvātajām politiskajām aliansēm un teritoriālās izplešanās iespējām. Karalienes-sievas galvenā loma pēc kāzām bija darboties kā tautas aizbildnim un starpniekam. Īpaši nozīmīga starpnieka funkcija kļuva brīdī, ja sieva bija no ārzemēm, tātad savā būtībā viņa kļuva atbildīga par to, lai veidotos saturīgas attiecības ar viņas valsti un tās iedzīvotājiem. Karalienei ne tikai bija jāieņem simboliskā vidutāja loma, bet ar savu laulību karaļa sieva kopumā reprezentēja iecerēto mieru un saskaņu. Tomēr ārvalstu sieva varēja iedzīvināt arī citas emocijas valstī. Ja simboliskā miera slēgšana nebija novērojama arī dzīvē, tad pret attiecīgajiem svešzemniekiem varēja rasties

⁶² Richards, J.M. Mary Tudor as 'Sole Queene'?: Gendering Tudor Monarchy. *The Historical Journal*, 1997, Vol.40, P.897.

⁶³ Maitland, F.W., Pollock, F. *The History of English Law Before the Time of Edward I*. P.511.

⁶⁴ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.2.

⁶⁵ Maitland, F.W., Pollock, F. *The History of English Law Before the Time of Edward I*. P.511.

nepatika un naidīgs noskaņojums.⁶⁶ Ja karaļa pozīciju nostiprināja formālā kronēšanas ceremonija, tad karalienei pietika vien ar laulībām. Kronēšana parasti karalim un karalienei notika atsevišķi, tikai retos gadījumos tika aizvadīta vienotā kronēšanas ceremonija (1308., 1483., 1509.), kas bija ļoti neparasts notikums. Visbiežāk karalieni kronēja neilgu laiku pēc karaļa un tās iesvaidīšanai tika izmantota mazāk svēta eļļa.⁶⁷ Tomēr sievas kronēšana bija būtiska arī karalim, jo tas bija papildus apstiprinājums vīra varai un pozīcijai. Karalienei tā bija jauna lomas transformācija, jo pēc kronēšanas viņa vairs nebija tikai dižciltīgā, bet pilntiesīga karaliskās ģimenes locekle.

Tomēr neatkarīgi no jebkuriem citiem iemesliem, kādēļ karalis izvēlējās sev konkrēto sievu, karalienes pamatfunkcija bija dzemdēt karaliskos bērnus. Karaļa sieva, kas kļūst par māti un vēl pie tam vīriešu kārtas pēcnācējam, ir dubultā aplaimota. Pastāvēja uzskats, ka, dāvājot karaliskajai ģimenei dēlus, Dievs dod zīmi, ka labvēlīgi vērtē karaļa valdīšanu.⁶⁸ To neizpildot, karaliene un slēgtās laulības tika uzskatītas kā neveiksme.⁶⁹ Te rodas pamats pretrunai, jo valdošas karalienes (nevis karalienes-sievas) pamatfunkcija tomēr būtu vadīt valsti, bet pēcnācēju nodrošināšana arī paliktu kā būtiska nepieciešamība. Vai valdoša karaliene, tāpat kā karaliene-sieva, arī uzskatāma par neveiksmi, ja nespēja tronim nodrošināt mantinieku? Neskaidrības izraisa ne tikai potenciālo mantinieku radīšana, bet arī pats laulību jautājums. Karaliene, kas valda, savā ziņā tiek ievietota surogāta-vīrieša lomā, bet tajā pašā laikā paliek sievietē, tātad teorētiski pakļauta tradicionāliem dzimuma ierobežojumiem.⁷⁰ Arī izglītoti padomnieki un juristi nespēja panākt vienprātību jautājumā par to, kāds būtu karalienes tiesiskais stāvoklis pēc laulībām. Vai tam būtu jāseko vispārējai praksei un sieva jebkurā gadījumā zaudētu savu nosacīto neatkarību, vai arī karalienes gadījumā pieļaujams izņēmums. Anglija, baidoties rast risinājumus uz šiem jautājumiem un neatgriezeniski sarežģīt monarha tiesības, pēc iespējas ilgāk tika izvairījusies no sievietes nākšanas tronī.

Tātad troņa pēctecība pamatā sekoja vispārējiem tiesību principiem mantojuma ziņā, kas noteica, ka tronis nonāk pie personas tiešā pēcteča, vēlams pirmdzimtā dēla. Meita teorētiski varēja būt troņa mantiniece, bet bija manāmi centieni no tā izvairīties. Tomēr nākamie karaļi bieži vien savas pretenzijas uz troni spējuši pamatot, balstoties uz saitēm ar karalisko dzimtu pa sieviešu līniju. Tradicionālo troņa pēctecības kārtību vai kāda karaļa valdīšanu bija iespējams apstrīdēt un mainīt, ja karalis pats tā nolēma, to apstiprināja parlaments vai izmaiņas bija nepieciešamas spiediena rezultātā (nemiers, karastāvoklis sakarā

⁶⁶ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.4.

⁶⁷ Richards, J.M. *The Historical Journal*, 1997, Vol.40, P.896-897.

⁶⁸ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.5.

⁶⁹ Ives, E. *The Life and Death of Anne Boleyn. 'The Most Happy'*. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing, 2005. P.189.

⁷⁰ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.3.

ar pavalstnieku neapmierinātību). Tāpat izmaiņas varēja panākt dižciltīgie un pie karaļa dzimtas piederīgie, izmantojot savu personīgo autoritāti, piemēram, ietekmējot parlamentu par labu konkrētam lēmumam. Troņa pēctecības alternatīvie scenāriji bija iespējami kamēr vien karaļa vara saglabājās karaliskās dzimtas ietvaros. Lai nodrošinātu stabilu dinastijas noturēšanos tronī, bija apzinīgi jānoslēdz valstij izdevīgas laulības ar mērķi radīt pēcnācējus. No sievas tika sagaidīti vīriešu kārtas pēcnācēji, lai neradītu nekādus mantošanas sarežģījumus. Karaliene-sieva pēc laulībām nodrošināja zināmu patronāžu pār saviem atbalstītājiem un tautas pārstāvjiem, kā arī pildīja karaliskā aģenta funkcijas un simboliku.

2. HENRIJA VII VARAS IEGŪŠANA UN NOSTIPRINĀŠANĀS TRONĪ

15.gadsimta otrajā pusē, pēc ilgiem nemiera gadiem valstī par valdošo dinastiju Anglijā izvirzījās Tjudori. Pilsoņu kara, saukta par Rožu kariem, rezultātā vietu tronī ieņēma Henrijs VII. Līdz ar viņa uzvaru kaujā pie Bosvortas, kas norisinājās 1485.gadā, noslēdzās dinastiskās cīņas starp Lenkasteru un Jorku dzimtām. Jaunais karalis iedibināja vietējo dinastiju, kam nākotnē tika piedēvēti tādi sasniegumi, kā monarha varas stabilizēšana un valsts pārvaldes monarhiskā rakstura stiprināšana.⁷¹ Tomēr tik mierpilna un stabila dinastijas vara tronī nemaz nebija, jo visas valdīšanas laikā atkārtoti parādījās dažādas karaļa varas pēctecības problēmas. Arī dinastijas dibinātājam Henrijam Tjudoram kā pirmajam bija jāpierāda savas tiesības uz pēctecību tronī, lai netraucēti valdītu un vismaz teorētiski garantētu drošu varas nodošanu saviem mantiniekiem. Henrijs VII dažādos veidos centās nodrošināt tautas un īpaši aristokrātu pārliecību par savu leģitimitāti.

Tjudoru tiesības uz troni balstījās sarežģītās radniecības saitēs ar Plantagenetiem, tāpēc ilgstoši viņu pretenzijas uz troni netika ņemtas vērā. Neviens Tjudoru pārstāvis arī necentās izvirzīt kādas prasības šajā ziņā, un ilgu laiku Rožu karos Tjudori darbojās tikai kā Lenkasteru puses atbalstītāji. Henrija Tjudora pozīcija kā potenciālajam troņa mantiniekam spēja atklāties tikai laikā pēc Lenkasteru karaļa Henrija VI un viņa dēla Edvarda nāves 1471.gadā.⁷² Arī tad iespējas izaicināt Jorku karali Edvardu IV bija nelielas un Henrija pretenzijas bija vājas. Nopietnāka pretošanās Jorkiem saistāma tikai ar nākamā Anglijas karaļa, Ričarda III valdīšanas laiku. Blekstouns aizrāda, ka Ričards III, pat tronī esot, lielākās sabiedrības daļas acīs tika uztverts kā *tirānisks varas uzurpators*, un tieši šī nepatika pret valdošo monarhu deva iespēju vieglāk izvirzīt alternatīvu kandidātu tronim.⁷³ Tā kā līdz šim Henrijs Tjudors ar īpašu politisko pieredzi neizcēlās, tad pretrunīgs ir jautājums – vai viņš pats ar savu iniciatīvu un darbību izvirzījās kā vadošā personība, vai arī Henrijs Tjudors Rožu karos vairāk kalpoja kā citu noskatīts instruments dinastisko pretrunu cīņā? Meijers uzskata, ka vismaz sākotnēji Lenkasteru atbalstītājiem Henrijs Tjudors bija tikai uzmanības objekts, kas kalpoja to mērķim, nevis patiess to līderis. Racionālu apsvērumu dēļ viņš tika pieņemts vienkārši kā „vīrs, kurš kļuvis par karali, ja kādā veidā izdosies uzvarēt Jorku pusi”.⁷⁴ Tieši šādos apstākļos, kad Lenkasteru frakcijai dedzīgi bija nepieciešams savs pretendents tronim,

⁷¹ Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 5.lpp.

⁷² Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.46.

⁷³ Blackstone, W. *Commentaries on the Laws of England*. Pieejams:

<http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/bla-103.htm> [aplūkots: 14.05.2012.].

⁷⁴ Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. P.4.

kas ar reālām tiesībām varētu stāties pretī Ričarda III šaubīgajai varai, Henrijs Tjudors spēja izvirzīt savas pretenzijas uz karaļa titulu, ko pamatoja attālā radniecībā pa mātes līniju.

Lai gan varētu uzskatīt, ka Anglijā vēl ilgi dzīvas bija palikušas arī kādas no anglosakšu varas organizācijas aizgūtās iezīmes, tomēr 15.gadsimtā par noteicošo principu bija nostiprinājusies troņa pārmantošana. Pat ja kādu iemeslu dēļ tronim nācās izvirzīt un Parlamentam apstiprināt jaunu karali, kas neatbilda tradicionālajai pēctecības sistēmai, arī šai ieceltajai personai bija nepieciešams ar asins saitēm piederēt pie karaliskās dzimtas. Līdz ar to Henrijs Tjudors ar nelielajām mantinieka tiesībām kļuva par Lenkasteru frakcijas galveno troņa kandidātu. Nākamā Anglijas karaļa Henrija VII māte bija Margarita Boforta, Džona Plantageneta mazmeita, tātad arī karaļa Edvarda III pēctece.⁷⁵ Tomēr Bofortu līnijā Džona bērnu tiesiskais stāvoklis bija komplicēts, jo tie visi bija piedzimuši kā bastardi, ārpus laulībām. Džons Plantagenets ar Katrīnu Svinfordu, savu mīļāko un bērnu māti, apprecējās tikai labu laiku pēc to piedzimšanas. Kā zināms, tad formāli pārim tikai viens ārļaulībā ieņemts bērns varēja tikt atzīts par likumīgu un arī tad bija jāpagūst salaulāties pirms bērna piedzimšanas. Neierastos apstākļos Boforti mainīja savu nelegitīmo statusu, kad karalis Ričards II, Džona brāļadēls, no Parlamenta ieguva dokumentu, kas piešķīra Bofortiem likumīgu bērnu tiesības. Lai arī Ričards II atzina šo Džona Plantageneta četrus bērnus legītimīti, tomēr visi Bofortu līnijas pēcnācēji tika izslēgti no iespējamo troņmantnieku saraksta.⁷⁶ Vēsturiskās norises pierāda, ka 15.gadsimtā tas vairs netika ņemts vērā. Kā, runājot par situāciju pēc Rožu kariem, atzīmē Bindofs: „karalisko asiņu izkļedēšanās 14.gadsimtā un to turpmāka izšķērdēšana un aptraipīšanās 15.gadsimta laikā kopumā izveidoja situāciju, kad neviena persona nespēja izvirzīt pilnīgi neapstrīdamas tiesības uz troni.”⁷⁷ Lai gan līdzās nākamajam Henrijam VII pastāvēja arī kandidāti, kam šķietami pretenzijas uz troni bija tiesiski spēcīgākas, tomēr apstākļi nosvērās par labu Tjudoru pārstāvim. Pirmkārt, grūtības bija sastopamas tieši ar alternatīviem vīriešu kārtas karaliskajiem pēcteciem. Otrkārt, bez pretenzijām nepieciešams bija arī pēc iespējas plašāks Anglijas iedzīvotāju atbalsts. Ričards III krita kaujā, neatstājot nevienu tiešo mantinieku, bet jau pirms tam Edvarda IV dēli sākumā tika pasludināti par nelikumīgiem un pēc tam arī nogalināti. Tomēr no Edvarda IV pēcteciem dzīvas palika vēl piecas meitas, vecākā no tām Elizabete Jorka, kā arī brāļadēls un māsasdēls. Te priekšplānā izvirzījās ilglaicīgā Anglijas pretruna, kas apšaubīja sievietes iespēju mantot troni un valdīt. Ja seko šai pretestībai, tad Elizabete Jorka un viņas māsa par spīti nopietnām tiesībām zaudēja troņmantnieku spēku, bet jāņem vērā vēl pārējie minētie Edvarda IV radinieki. Jāatzīmē, ka no Lenkasteru viedokļa arī Edvards IV, ne tikai Ričards III bija varas

⁷⁵ Skatīt Pielikumu Nr.1

⁷⁶ Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. P.38.

⁷⁷ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.44.

uzurpatori un, vadoties pēc šīs idejas, neviens no Edvarda IV tuvajiem radniekiem netika uzskatīts par leģitīmu troņmantnieku.⁷⁸ Īpaši būtiski šādā situācijā Henrijam Tjudoram un viņa aizstāvjiem bija pārvilināt savā pusē arī Edvardam IV uzticīgos Jorku pārstāvjus, lai pret karali Ričardu III izveidotos vienota pretinieku fronte. Tā kā Elizabete Jorka būtu veiksmīgākais Jorku troņa pretendents, bet viņas dzimums atbalstu kandidatūrai padarīja vājāku, tad viņas vārdā neviens pretenzijas nevirzīja. Toties Jorku vīriešu kārtas mantinieka tiesības bija vājākas un būtu jādomā, kā tādā gadījumā veiksmīgāk pamatot Edvarda IV meitu pretenziju ignorēšanu. Jorku frakcija, kas bija saglabājusi uzticību Edvardam IV galu galā apvienojās ar Lenkasteru zara atbalstītājiem un pēc uzvaras cīņā pakļāvās Henrijam VII. To panāca atjautīgas laulību politikas īstenošana. Jau pirms kaujas pie Bosvortas Jorkisti, kas Ričardu III uztvēra kā varas uzurpatoru un nelikumīgu karali, sāka sliekties atbalstīt Henriju Tjudoru, tobrīd Ričmondas grāfu. Lai stiprinātu šo aliansi, prātīgākais solis šķita apvienot konkurējošās troņmantnieku pretenzijas un apprecēt Edvarda IV meitu Elizabeti, kas tobrīd alternatīvi Ričardam III pēc vispārējām mantojuma tiesībām tik un tā bija spēcīgākā Jorku troņa kandidāte. Jau 1483.gada decembrī Henrijs Tjudors Rennas katedrālē svinīgi zvērēja apprecēt Elizabeti Jorku, kolīdz labvēlīgi apstākļi pavērs tādu iespēju.⁷⁹ Jau šajā brīdī trimdā esošie angļi esot sākuši dēvēt Henriju par savu karali.⁸⁰ Henrija Tjudora pozīciju spēcīgāku darīja Jorku vājais punkts – šķelšanās, kas valdīja to vidū. Sakarā ar to nebija iespējams vienprātīgi virzīt vienu troņa pretendentu un daudzi pretrunu rezultātā izvēlējās atbalstīt Lenkasteru kandidātu. Tas nozīmēja atteikties no idejas par Jorku karali, tomēr pilnībā negrāva dzimtas prestižu. Bija skaidrs, ka Jorki un to mantinieki tik un tā atradīsies tronī, ja nākotnē Elizabete Jorka ieņems karalienes-sievas vietu. Kāzas gan aizkavējās un apzināti netika svinētas līdz pat laikam pēc Henrija VII oficiālas apstiprināšanas Parlamenta sēdē.

Historiogrāfijā bieži tiek minēts, ka viens no iespaidīgākajiem un veiksmīgākajiem Henrija VII veikumiem pēc kļūšanas par karali bija tieši nodrošināšanās un stabilitātes izcīnīšana tronī. Soli pa solim jaunais karalis veica pārdomātu rīcību, kas ne tikai Anglijā, bet arī citur Eiropā centās uzskatāmi pierādīt, ka viņš būs likumīgs un spēcīgs valdnieks un tādas pašas tiesības uz troni būs arī viņa bērniem. Drošākais veids, kā nostiprināt savas pretenzijas, bija uzturēt Jorkistu lojalitāti sev un tiešām apprecēt Elizabeti. Šis bija visvieglākais un arī pazemīgākais veids, kā iegūt vispārēju atbalstu, tāpēc Henrijam VII būtiski bija pirms tam uzsvērt un pārliecināt sabiedrību par savu individuālo tiesību spēku un tikai pēc tam stāties savienībā ar Jorku pārstāvi. Kā saka Meijers, tad karaliskās asinis viņa dzīslās ritēja tikai

⁷⁸ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.44.-45.

⁷⁹ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.74.

⁸⁰ Grummitt, D. The Establishment of the Tudor Dynasty. In: Jones, N., Tittler, R. (ed.) *A Companion to Tudor Britain*. Malden ... [etc.]: Blackwell Publishing, 2004. P.14.

nedaudz un tās pašas tika mantotas no novēloti atzītiem bastardiem, kuri sen atpakaļ bija izslēgti no troņa pēctecības līnijas.⁸¹ Tātad Henrijs VII patiesībā darbojās pretrunā ar seniem Parlamenta lēmumiem, kas gan kritiskajā situācijā tika piemirsti. Tieši šāda Henrija VII apšaubāmā pozīcija nozīmēja, ka svarīgāk bija nostiprināt viņa personīgo varu, nevis pieļaut ideju, ka karalis tronī nāk galvenokārt kā savas sievas vīrs.⁸² Papildus viņa pēctecības saitēm ar karalisko dzimtu, Henrija VII tiesības uz troni kļuva spēcīgākas līdz ar militāro uzvaru kaujā. Kā atzīmē vairāki vēsturnieki, tieši viņš, nevis kāds no Jorku pretendentiem, stājās pretī uzurpatoram un uzbrukumā sakāva Ričarda III spēkus.⁸³ Tas atgādina notikumus no senākas Anglijas vēstures, kad vēl anglo-sakšu laikā no augstdzimušo vidus par valdnieku varēja kļūt militāri spēcīgākā persona. Tāpat arī Viljams I varēja pamatot savas tiesības uz Anglijas zemēm kā iekarotājs, kas izcīnījis uzvaru kaujā un pēc tam apstiprināts un kronēts kā karalis. Tomēr iespējamā anglo-sakšu prakse izvirzīt varenāko no dižciltīgo vidus vēlo viduslaiku Anglijā vairs nebija spēkā. Neskatoties uz to, Grummits uzskata, ka tieši ar uzvaru pie Bosvortas tika iegūtas tā dēvētās *dievišķās tiesības*, kas bija nepārprotamākais Henrija Tjudora pamatojums uz karaļa titulu, un to viņam būtu vajadzējis izmantot. Tomēr skaidri redzams, ka jaunais karalis uzvaru nelika uz ideju, ka viņš troni ir iekarojis militārā ceļā. Uzvara varēja būt pastiprinošs faktors, bet ne pamats Henrija VII pretenzijām. Tā vietā Henrijs VII darīja visu, lai izceltu tieši savas pēctecības tiesības. Pirmoreiz tas manāms jau tūlīt pēc uzvaras. Dievkalpojuma laikā, kas tika veltīts kaujai pie Bosvortas, Svētā Pāvila katedrāle tika izdekorēta ar dažādiem Anglijas simboliem, kas vērsa uzmanību uz Henrija Tjudora mantojumu no saviem senajiem karaliskajiem senčiem.⁸⁴ Nākamais Henrija VII solis bija Parlamenta sasaukšana, kam pateicoties karalis ieguva oficiālu Parlamenta apstiprinājumu, kas rakstiski leģitimizēja viņa tiesības uz troni.

Jāatzīmē, ka šāda rīcība nav unikāla un Henrijs Tjudors tikai sekoja jau agrākam Lenkasteru precedentam, kad 14.gadsimtā Henrija IV nākšana pie varas arī tika īpaši apstiprināta no Parlamenta puses.⁸⁵ Tātad 1485.gadā iznāca Parlamenta akts. Tā pirmā daļa tiek dēvēta par *Henrija VII titula atzīšanu (Recognition of the Title of Henry VII, 1485)*. Pilnā apjomā dokuments saukts par *Titulus Regius, 1485*, kura pilns oriģinālteksts diemžēl nav saglabājies. Pieejami tikai vēlāki noraksti. Parlamenta izdots dokuments primāri izziņo, ka Anglijas pārvalde un līdz ar to visas karalistei piederošās teritorijas nonāk Anglijas

⁸¹ Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. P.19.

⁸² Innes, A.D. *England under the Tudors*. Project Gutenberg eBook, 2004. Pieejams: <http://www.gutenberg.org/cache/epub/6727/pg6727.html> [aplūkots:13.05.2014.]

⁸³ Turpat

Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.74.

⁸⁴ Grummitt, D. In: *A Companion to Tudor Britain*. P.16.

⁸⁵ Innes, A.D. *England under the Tudors*. Project Gutenberg eBook, 2004. Pieejams: <http://www.gutenberg.org/cache/epub/6727/pg6727.html> [aplūkots:13.05.2014.]

viskaraliskākās personas varā.⁸⁶ Pēc akta nosacījumiem monarha vara turpinās dinastijas ietvaros un paliek Henrija VII tiešajiem pēctečiem. Ar šādu apgalvojumu arī pietika un turpmākajos gados Henrijam VII vairs nebija nepieciešams īpaši norādīt, kā jānorisinās troņa mantošanai pēc viņa nāves. Pēctecība netika sarežģīta, un te tradicionāli sekots vispārējiem mantošanas tiesību principiem. Bez īpašām pretrunām visiem bija skaidrs, ka karaļa tituls loģiski nonāks viņa dēla rokās. Lai izprastu, kādēļ Henrijam VII tik būtiski bija iegūt oficiālu apstiprinājumu savām tiesībām, jāpievērš uzmanība Parlamenta dokumentu autoritātei šajā laikā. Valsts ilgstoši atradās pilsoņu kara varā, monarhi atkārtoti mainījās un te ieņēma vietu tronī, te krita un atkal atgriezās pie varas. Ja atceramies, tad pēc Ričarda III izdotā *Titulus Regius, 1484*, satura jāsecina, ka Parlamenta lēmumiem bijusi ievērojama ietekme tautā.⁸⁷ Iespējams tieši nemieru un apjukuma periodā sabiedrībā valdīja cieņa un liela uzticība pret izdotajiem Parlamenta dokumentiem. Ja Parlaments ko pieņēmis un izziņojis, tad šis lēmums jāuztver kā patiesība. Jebkurā gadījumā karalim bija jāiegūst vairuma Parlamenta locekļu lojalitāte, jo mieru varēja nodrošināt ietekmīgo personu atbalsts. Līdz ar to arī Henrija VII formālā apstiprināšana nozīmēja, ka viņš nav rīkojies vienpersoniski, bet tautas pārstāvji kopumā bija pieņēmuši šo situāciju un neapstrīdēja viņa pretenzijas. Eltons, piemēram, atzīmē, ka šāda Parlamenta akta mērķis bija, neskaidru lietu piefiksējot rakstiskā formā, padarīt to par neapstrīdamu. Līdzīgi turpmāk rīkojušies arī citi Tjudori.⁸⁸ Henrijs VII izlēma ārēji rīkoties kā karalis jau kopš brīža, kad izcīnīja uzvaru kaujā, un savas valdīšanas laiku uzskaitīja ar datumu pirms cīņas. Šādā veidā viņš apzināti izcēla savu tiesību neapšaubāmo raksturu un uzrādīja, ka viņa augstais tituls pastāvēja jau agrāk, neatkarīgi no Parlamenta lēmuma vai kaujas rezultāta. Vēl precīzāk – arī Parlamenta aktā Henrija VII valdīšanas laiku uzsāk skaitīt no 1485.gada 21.augusta, kas ir vienu dienu pirms kaujas pie Bosvortas.⁸⁹ Gajs šo atzīmē kā ļoti gudru soli, jo līdz ar to visi Ričarda III atbalstītāji kaujas laikā varēja tikt pasludināti par valsts nodevējiem, kas stājušies bruņotā cīņā pret īsto karali.⁹⁰ Tātad Henrijs VII jau kā Anglijas monarhs bija devies pretī Ričardam III, tirānam un uzurpatoram. Vadoties pēc šādiem apsvērumiem, militārā varenība un Parlamenta akts teorētiski bija tikai labvēlīgi papildinājumi, lai gan realitātē tie bija izšķirīgi apstākļi Henrija VII titula stiprināšanai. Tāpat stabilitāti ietekmēja arī veiksmīgās laulību politikas īstenošana. Zīmīgi, ka Parlaments savā pirmajā sasaukumā īpaši atgādināja par Henrija Tjudora divus gadus seno zvērestu apprecēt

⁸⁶ *Recognition of the Title of Henry VII, 1485*. In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P.198.-202. Pieejams <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala/aplūkots:14.05.2012.>

⁸⁷ *Titulus Regius, 1484*. Pieejams: <http://partyparcel.co.uk/> [aplūkots: 09.04.2014.].

⁸⁸ Elton, G.R. *England under the Tudors*. P.20.

⁸⁹ Grummitt, D. In: *A Companion to Tudor Britain*. P.16.

⁹⁰ Guy, J. *The Tudors. A Very Short Introduction*. P.11.

Elizabeti, karaļa Edvarda IV meitu, un lūdza karali godāt šo solījumu.⁹¹ Noruna netika piemirsta, un 1486.gadā norisinājās laulību ceremonija, bet tās novēloto izpildi ietekmēja racionāli politisks aprēķins.

Henrija VII un Elizabetes Jorkas kāzas jāaplūko vienotā kontekstā ar visām pārējām darbībām, ko Anglijas karalis veica drīz pēc nonākšanas tronī. Lēmums ceremoniju noturēt vēlāk saistāms ar jaunā karaļa nedrošajām pretenzijām. Meijers atzīmē, ka svarīgi kāzas bija atlikt maksimāli ilgi pēc Henrija VII kronēšanas ceremonijas, lai uzsvērtu, ka Henrijs pats likumīgi mantoja troni gan pēc savām radniecības, gan iekarojuma tiesībām.⁹² Bindofs pat izvirza apgalvojumu, ka, ja Henrijs VII nepārdomāti un ātri salaulātos ar Elizabeti, tad to vēlāk karalim nāktos nožēlot. Šāda rīcība varētu liecināt, ka viņš ir „avantūrists bez tiesībām, kam jāapprecas, lai tādas iegūtu.”⁹³ Līdz ar to laulības tika noslēgtas tikai pēc karaļa kronēšanas un apstiprinājuma iegūšanas no Parlamenta. Turklāt atsevišķa karalienes kronēšana sekoja tikai pēc pirmās pret karali vērstās sacelšanās apspiešanas. Tajā pašā laikā jāpiezīmē, ka kāzas šajos apstākļos bija neizbēgams solis – tās bija iespējams atlikt uz vēlāku laiku, bet ne atcelt pavisam. Te jāņem vērā Parlamenta pirmā sasaukuma atgādinājums. Tātad laulības ar Elizabeti bija rīcība, kas agri vai vēlu no Henrija VII tika sagaidīta. Rodas iespaids, ka Parlaments apstiprināja viņu par karali ar stingru nosacījumu, ka Henrijs VII precēsies. Tas maigos vārdos izskanēja gandrīz kā brīdinājums. Un tik tiešām laulībām bija liela nozīme, jo pēc tām neviens vairs nevarēja iebilst, ka tronim likumīgi jāatrodas pie Edvarda IV pēctečiem. To visticamāk vēlējās nodrošināt Parlaments. Elizabetes Jorkas kronēšana bija vienkāršākais veids, kā garantēt nosacījuma izpildi, tajā pašā laikā pie varas esot arī Lenkasteru pārstāvim. Pastāv uzskats, ka, ja Elizabetes Jorkas dzimums netraucētu, tad viņas pretenzijas uz troni konkrētajā brīdī būtu spēcīgāk atbalstītas un varētu tiešām realizēties dzīvē. Tomēr kā vīrietis viņa jādodomā jau priekšlaicīgi būtu sagaidījusi tādu pašu likteni kā brāļi un nebūtu pārdzīvojusi Ričarda III intrigas. Bet Elizabete Jorka joprojām bija dzīva un, lai gan apšaubāmi, tomēr nākotnē varēja īstenoties sacelšanās drauds. Šīs pretenzijas bija vērts novirzīt Anglijai labvēlīgā gultnē un pakārtot karaļa tiesībām, lai situācijā, ja ar Henrija VII politiku valdītu neapmierinātība, Elizabetes vārdā nevarētu izvirzīt alternatīvas prasības uz troni.⁹⁴ Tas bija panākams ar karaliskajām laulībām un Elizabetes Jorkas kāzas ar Henriju VII tika īpaši izplānotas. Turklāt laulības turpmāk simbolizēja mierpilnu karalisko ģimeņu apvienošanu pēc ilgstošā karastāvokļa.

⁹¹ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.75.

⁹² Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. P.19.

⁹³ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.46.

⁹⁴ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.4.-7.

Lai karaļpāra kopējās tiesības būtu tik spēcīgas kā iztēlots, tad Elizabetei arī oficiāli bija jābūt leģitīmai karaliskās dzimtas pārstāvei. Tāpēc bija nepieciešams atgriezt viņas tiesības, ko noliedza Ričards III ar savu izdoto *Titulus Regius, 1484*. Tajā tika izskaidrots, ka Elizabete Jorka un citi karaļa Edvarda IV bērni patiesībā ir ārlaulībā dzimuši, jo karaļa kāzas ar savu sievu nav atzīstamas par likumīgām. Pretojoties šiem apgalvojumiem, Henrija VII vadībā Parlaments izdeva tādu pašu dokumentu, kas apstrīdēja Ričarda III iepriekš pasludinātās idejas. *Titulus Regius, 1485*, kas izdots Henrija VII laikā, pirmkārt, apstiprināja Henrija VII titulu. Otrkārt, tas pasludināja par nelikumīgiem visus iepriekšējos Parlamenta aktus, kas jebkādā veidā stājušies pret un ierobežojuši Henrija VI, viņa sievas un Edvarda IV tiesības. Vistiešāk dokuments nosodīja Ričarda III laikā izstrādāto *Titulus Regius, 1484*, kas nozīmēja, ka Edvardam IV un viņa sievai Elizabetei Vudvilai tika atjaunotas visas viņiem pienākošās tiesības un godi. Henrija VII dokumentā tiešā veidā Ričarda III valdīšana tiek nodēvēta par *pēdējā neīstā karaļa uzurpēto varu*. Ričarda III izdots akts līdz ar to tika pasludināts par nelikumīgu, turklāt visiem tika uzdots, ka jebkura akta kopija ir pilnībā jāiznīcina. Tā idejas jāizdzēs no cilvēku atmiņas kā nepatiesas un nosodāmas.⁹⁵ Īpatnēji, ka Elizabetes rehabilitēšana un šī dokumenta atcelšana un pilnīga iznīcināšana tika uzskatīta par tik būtisku pasākumu. Ja tāda rūpība tika pievērsta Parlamenta aktiem, tad vajadzētu rast izskaidrojumu tam, kādēļ Henrijs VII pat necentās likvidēt vēl senāko lēmumu un formāli atjaunot Bofortus troņmantnieku sarakstā. Tas daudz ievērojamāk attiecās uz viņa paša likumīgajām tiesībām. Pieļaujams, ka lēmums par Bofortu izslēgšanu bija daudz vecāks un Henrijs VII tai kā piemirstai lietai vispār nevēlējās pievērst lieku uzmanību. Varbūt Henrijs VII vairījās no spēles ar uguni, jo, apstrīdot Parlamenta lēmumu par Džona Plantageneta pēcteču toņa mantošanas tiesībām, tikpat labi varēja sākties iebildumi par to, vai vispārējo leģitimitātes piešķiršanu ārlaulības bērniem var uzskatīt par likumīgu. Tāpat iespējams, ka Henrijs VII Parlamenta izdoto *Henrija VII titula atzīšanu* jau tāpat uzskatīja par pietiekamu apstiprinājumu tam, ka Bofortu, tātad arī Tjodoru vieta troņa mantinieku pulkā vairs nebija neskaidra. Nezināmu iemeslu dēļ Henrijs VII Bofortu līnijas apšaubāmajam statusam troņa mantošanas rindā nepievērsās, bet tā vietā parūpējās, lai viņa sievas tiesības un tituli būtu likumīgi neapstrīdami. Vēl neizprotamāku situāciju padara apstākļi, ka citos gadījumos Henrijam VII būtiski bija sievas pozīciju pakļaut savējai. Lai gan Elizabetes Jorkas tiesības bija vēlams mazināt un padarīt vājākas, šāda rīcība ir pretrunā ar vadošo uzskatu un Henrija VII politiku padara nekoncekventu.

⁹⁵ *Titulus Regius, 1485*. Pieejams: <http://partyparcel.co.uk/information/price-guarantee.html> [aplūkots: 15.04.2014.].

Abu laulības vēl ilgi valstī tika atzīmētas kā svinīga abu karalisko ģimeņu un ilgstošo opozicionāro spēku veiksmīga apvienošana. Šāds uzskats vairumā historiogrāfijas darbu valda vēl šobrīd. Tas bija vēsturisks brīdis karalistē, kas paredzēja mierpilnu pāreju jaunā ērā, tajā pašā laikā turpinot valdīt veciem aizspriedumiem, piemēram, par sievietes nespēju valdīt. Interesanti, ka dažviet uz Elizabeti Jorku laikmeta dokumentos atsaucas tikai kā agrākā karaļa meitu, nevis mantinieci. Šādas nianšes bija būtiskas un precīzi izvēlēti uzrunu formulējumi varēja ietekmēt tekstu ideju labvēlīgi karalim. Piemēram, turpmāk materiālos abi laulātie tika uzrunāti kā Henrijs no Lenkasteras un Elizabete no Jorkas, lai izceltu viņu saknes un visbeidzot panākto dinastiskās šķelšanās likvidēšanu.⁹⁶ Jau minēts, ka karalienes kronēšana nesekoja uzreiz pēc kāzām. Tam tiek piedāvāti vairāki iemesli. Pirmkārt, karalim bija pietiekami daudz citu rūpju, kas saistījās ar valsts pārvaldes jautājumiem un varas stiprināšanu. Tāpat arī par traucēkli varēja uzskatīt karalienes grūtniecību. Otrkārt, varētu būt iespējams, ka Henrijs VII konkrētajā mirklī nevēlējās vēl vairāk uzsvērt savas sievas karaliskās privilēģijas.⁹⁷ Spēcīgo laulību mērķis nodrošināt netraucētu varas pēctecību un pastāvīgu Tjudoru monarhiju sākotnēji uzrādījās kā izpildīts. Karaļpāris tika apveltīts ar krietnu bērnu pulciņu, lai gan ne visi jaundzimušie izdzīvoja. Interesanti, ka, Henrija VII sievai mirstot, Anglijas karalis tika atstāts ar dēlu un divām meitām, kas ir tieši tāds pats mantinieku skaits, kādu sasniedza Henrijs VIII pēc savām sešām laulībām.⁹⁸ Tomēr ar šādu ģimenes apjomu pirmajā reizē pietika, lai Anglija ar karalisko bērnu palīdzību varētu īstenot pārdomātu laulību politiku ar sev nozīmīgām Eiropas monarhijām un piedzīvotu miermīlīgu troņa pārmantošanu pirmajā Tjudoru paaudzē.

Kā viens no jauna karaļa drošības garantiem ir jāpiemin starptautiskā atpazīstamība un titula pieņemšana. Ja kādu iemeslu dēļ mantinieka leģitimitāte tika apšaubīta, tad citu spēcīgo valstu monarhu vienprātīga pēcteča atzīšana varēja nostiprināt tā šaubīgo autoritāti. Henrijam VII īpašu problēmu ar ārvalstu akceptu nebija, tomēr Anglija pārējās Eiropas kontekstā neatradās visietekmīgākajā un drošākajā pozīcijā. Galvenās problēmas sagādāja Francijas un Skotijas Senā savienība (*Auld Alliance*), kas bija diplomātiska, militāra alianse un pastāvēja jau no 13.gadsimta. Ar Skotiju Anglijas attiecības mēdza būt saspringtas, bet attiecībām ar Franciju jau bija raksturīga izteikta sāncensība. Starp valstīm laika gaitā bija iezīmējušās tradicionālas attiecības: Francija-Skotija kā sabiedrotās, bet Francija-Anglija kā senas ienaidnieces.⁹⁹ Šī sakarā Henrijs VII vēlējās iegūt partnerus ārzemēs, lai celtu savu prestižu un starpvalstu konfliktos būtu drošāks par karalistes pozīciju. Par alianšu un ārpolitikas centrālo

⁹⁶ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.76.

⁹⁷ Turpat, P.76.

⁹⁸ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.47.

⁹⁹ Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 42.lpp.

elementu visā Eiropā jau ilgstoši tika uzskatītas dinastiskās laulības, jo tās sadarbību iekrāsoja personiskā līmenī un tādējādi deva papildus atbildību sakarā ar jaunajām radniecības saitēm. Vienkāršs veids kā noteikt, cik nozīmīga bija izveidotā alianse, ir iepazīties ar to, cik dižciltīgas personas savstarpēji tika saprecinātas.¹⁰⁰ Šādu procesu kopumā iespējams dēvēt par laulību diplomātiju. Gandrīz no pirmajām valdīšanas dienām Henrijs VII bija iecerējis izveidot ciešu aliansi ar Spānijas Ferdinandu un Izabellu. Sākot ar 1489.gadu par centrālo tematu diplomātiskajās sarunās ar Spāniju kļuva iespējamā prinča Artūra, Henrija VII pirmdzimtā dēla, laulība ar Ferdinanda meitu Katrīnu. Tobrīd abi karaliskie bērni bija attiecīgi divus un trīs gadus veci. Vienošanās par laulību tika apstiprināta 1496.gadā, bet tālāki soļi uzreiz netika sperti.¹⁰¹ Kā uzskata Louds, tad visticamāk Spānijas karalis Ferdinands bija diezgan atturīgs šajā jautājumā, jo šaubījās, vai droši būtu izdot savu meitu par sievu Tjudoriem, kuru statusu bija gatavs izaicināt viltus troņmantnieks.¹⁰² Tāpat abi bērni joprojām bija ļoti jauni. Tomēr sarunas turpinājās un Artūra un Katrīnas pirmā laulību ceremonija ar pilnvarotu personu starpniecību notika 1499.gada maijā. Laulību ceremonijā piedalījās princis Artūrs, bet Aragonas Katrīnas jeb Velsas princeses, kā viņa tiek dēvēta visos dokumentos, vārdā uzstājās pilnvarota persona.¹⁰³ Vēlāk uz vietas Spānijā Katrīna un viņas vecāki ratificēja noslēgto savienību. Divus mēnešus vēlāk tika apstiprināts *Savienības līgums (Treaty of Alliance, 1499)*. Būtiski, ka līguma punktos netika iekļauti nosacījumi, kas būtu atkarīgi no Artūra un Katrīnas laulību rezultāta. Draudzība un savienība uz mūžīgiem laikiem tika noslēgta starp Henriju, kā arī viņa pēctečiem, un Ferdinandu un Izabellu, kā arī viņu pēctečiem.¹⁰⁴ Tātad tradicionālai valstu sadarbībai būtu jāturpinās, neskatoties uz neveiksmīgu laulību vai citiem sarežģījumiem. Kā atzīmē Gajs, lai cik arī īsa nebūtu prinča Artūra un Aragonas Katrīnas laulība, tā tomēr ievērojami cēla Henrija VII prestižu Eiropā.¹⁰⁵ Otrā ceremonija notika 1500.gada novembrī, bet tikai nākamajā gadā Aragonas Katrīna beidzot ieradās Anglijā. Tad arī norisinājās noslēdzošās kāzu svinības, kad abi jaunlaulātie tikās klātienē. Tas, vai laulības tika noslēgtas arī fiziski, nav līdz galam skaidrs. Šis jautājums aktualizējās līdz ar neizpratni par nākamo Aragonas Katrīnas laulību likumību. Pēc Artūra

¹⁰⁰ Dawson, J.E.A. *Anglo-Scottish Relations: Security and Succession*. In: Jones, N., Tittler, R. (ed.) *A Companion to Tudor Britain*. Malden ... [etc.]: Blackwell Publishing, 2004. P.171.

¹⁰¹ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.80.-82.

¹⁰² Te domāts Perkins Vorbeks, kāds jauns flāms, kurš uzdevās par Edvarda IV dēlu Ričardu. Tas bija viens no diviem karaļa pēctečiem, ko Londonas Tauerā ieslodzīja Ričards III. Abi bērni tika uzskatīti par mirušiem, bet precīzu pierādījumu par to likteni nebija. Šo situāciju izmantoja Vorbeks, uzdevās par izdzīvojušu troņmantnieku un ieguva Edvarda IV māsa Margaritas un Skotijas Džeimsa IV labvēlību. Hnerija VII opozīcija tika sakauta 1497.gadā. Bez Vorbeka pretenzijām Henrijs VII piedzīvoja vēl dažus dumpjus.

¹⁰³ *Marriage ceremony. Arthur, Prince of Wales, and Katherine, Princess of Wales, 1499*. Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=93395> [Aplūkots: 24.04.2014.].

¹⁰⁴ *Henry VII Treaty with Ferdinand and Isabella, 1499. Calendar of State Papers, Spain*. Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=93395> [Aplūkots: 24.04.2014.].

¹⁰⁵ Guy, J. *The Tudors. A Very Short Introduction*. P.16.

nāves 1502.gadā jau ātri vien tika uzsāktas jaunas sarunas par Katrīnas precībām ar otru Tjudoru dēlu, vienpadsmit gadīgo Henriju. Sakarā ar ciešo radniecību, kad princim Henrijam bija iepļānots apprecēt sava brāļa atraitni, bija skaidrs, ka kāzām būs nepieciešama pāvesta atļauja.¹⁰⁶ Ar to gan nekādi īpaši sarežģījumi netika paredzēti. Tomēr laulības aizkavējās un kāzas notika tikai laikā, kad Henrijs VIII jau bija nācis pie varas pēc sava tēva nāves. Kad Henrijs VIII savās privātajās interesēs centās noliegt laulību tiesiskumu, jo Aragonas Katrīna bija viņa brāļa atraitne, tātad tuva radniece, karaliene aktīvi noliedza to, ka viņa būtu stājusies dzimumsakaros ar princi Artūru. Viņa uzskatīja, ka tādā gadījumā otrās kāzas nav stājušās pretī Dieva likumiem. Patiesība paliek miglā tīta. Vecuma ziņā abi bija piemēroti dzimumattiecībām, jo Katrīnai jau bija septiņpadsmit, bet Artūram piecpadsmit gadi. Tomēr Anglijas princis esot bijis fiziski vājš, tāpēc vēlākajiem Katrīnas noliegumiem ir iespējams pamats.¹⁰⁷ Tikmēr arī virzījās sarunas par karaļa vecākās meitas Margaritas izprecināšanu Skotijas karalim Džeimsam IV.

Jaunais Skotijas karalis vēlējās veidot labvēlīgākas attiecības ar kaimiņvalsti un sešgadīgās princeses apprecēšana varēja sniegt pozitīvu ieguldījumu plāna izpildē. No 1495.gada ar vairākiem pārtraukumiem uzsākās sarunas par dinastisko laulību iespēju. Karaļu vidū ilgstoši turpinājās sarakste par iespējamiem sadarbības nosacījumiem. Šķiet, ka Henrijs VII sākotnēji bija zemākās domās par Skotijas un Anglijas sadarbības nozīmi, jo pirmajā reizē Džeimsam IV precībām tika piedāvāta tikai Viltšīras grāfiene.¹⁰⁸ Tomēr *Auld Alliance* patiesi traucēja Anglijas politiku un Henrijs VII 1499.gadā jau izteicās spāņu pārstāvim, ka viņš pats kā vēl nekad ir pārliecināts, ka laulības jānoslēdz, bet viņu bažīgu dara aizdomas, ka Skotija būs izvairīga no jebkādas alianses, kas neietvers Franciju.¹⁰⁹ Nu jau iecerēto precinieku pāri stabili figurēja karaļa meita Margarita Tjudore. Miera līgums starp abām valstīm un laulību vienošanās galu galā tika sastādīta tikai 1502.gadā un nākamajā gadā Margarita visbeidzot devās uz Skotiju pie sava nākotnes vīra.¹¹⁰ Gajs uz šo procesu lūkojas kritiski un uzskata, ka Anglijas karalis bija tas, kurš ar savu neatlaidību panāca *Mūžīgā miera līguma (Treaty of Perpetual Peace, 1502)* noslēgšanu. Meitas kāzas bija tieši Henrija VII rūpīgi izsvērts solis un Margarita vēl ilgstoši turpināja reprezentēt Anglijas intereses Skotijā, piemēram, kā karaliene-māte pēc sava vīra nāves. Džeims IV neuzņēmas iniciatīvu notikumos un nākamā Anglijas karaļa Henrija VIII valdīšanas laikā Skotijas karalis pat centās likvidēt 1502.gadā slēgto

¹⁰⁶ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.25.

¹⁰⁷ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.80.-82.

¹⁰⁸ Dawson, J.E.A. In: *A Companion to Tudor Britain*. P.171.

¹⁰⁹ *Don Pedro De Ayala to Ferdinand and Isabella, 1499. Calendar of State Papers Spain*. Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=93395> [Aplūkots: 24.04.2014.].

¹¹⁰ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.83.

vienošanos.¹¹¹ Neskatoties uz Džeimsa IV pretestību un prinča Artūra likteni, Brigdena Henrija VII dinastijas laulību politiku jebkurā gadījumā atļaujas nodēvēt par „spožām dinastiskajām precībām”.¹¹² Jāpiekrīt, protams, ka bērnu laulības ar ietekmīgām ārvalstu personām stabilizēja monarhiju un cēla prestižu Anglijas karalim un visai viņa ģimenei. Tāpat arī tas valsti ciešāk sasaistīja ar dažādām Eiropas karalistēm. Tomēr šķiet, ka laulību diplomātiju šajā gadījumā varētu uzslavēt tikai kā īstermiņa projektu.

Patiesībā abas laulības pēc gadiem izraisīja sarežģījumus valsts politikā. Henrija VII dinastiskā politika vēlāk ievērojami komplicēja precīzu pēctecības līnijas noteikšanu Anglijā. Sakarā ar Henrija VIII pretrunīgajām laulībām ar Aragonas Katrīnu abu karaļa meitu likumīgais statuss tika apgrūtināts. Toties Henrija VII vecākās meitas Margaritas kāzas ar Džeimsu IV nozīmēja, ka iespējamo Anglijas troņmantnieku saraksts varēja tikt papildināts ar Skotijas Stjuartiem. Piemēram, Džeimss IV jau 1509.gadā tūlīt pēc Henrija VIII nākšanas pie varas savas sievas vārdā pasludināja savas tiesības uz Anglijas troņa iespējamā mantinieka (*Heir Presumptive*)¹¹³ titulu. Pat pēc Mērijas Tjudores, pirmā tiešā Henrija VIII mantinieka, piedzimšanas esot pastāvējusi iespēja, ka Henrija VIII meitas pretenzijas varētu pārspēt Stjuartu vīriešu līnija.¹¹⁴ Par spīti Džeimsa IV atturībai un Henrija VII degsmei, lielākā ieguvēja pēc Margaritas Tjudores kāzām bija tieši Skotija. Savstarpējais miers ilga tikai īsu brīdi, Skotija saglabāja ciešo saikni ar Franciju un saviem nākotnes monarhiem ieguva vērā ņemamas mantojuma tiesības uz kaimiņvalsti. Turpmāk gan Henrijam VIII, gan arī vēlāk Elizabetei I bija jārisina pēctecības jautājums, paturot prātā Stjuartu izteiktās pretenzijas uz Anglijas troni.

Princis Artūrs nomira jau 1502.gada 2.aprīlī. Karalis stipri pārdzīvoja sava mantinieka zaudēšanu, īpaši tādēļ, ka pirms diviem gadiem tikai divu nedēļu vecumā bija nomiris Henrija VII un Elizabetes Jorkas trešais dēls. Tagad „dinastijas nākotne karājās mata galā, kas [šajā gadījumā] bija dēla Henrija dzīvība”.¹¹⁵ Plaši izplatīto ideju par Henrija VII iedibināto stabilitāti pēc Rožu kariem mūsdienās jau varētu uzskatīt par banalitāti. Kā uzskata Gajs, tad Henrijs VII savā laikā visticamāk vienkārši bijis veiksmīgs un daudzi sasniegumi saistāmi ar labvēlīgu apstākļu sakritību. Neatkarīgi no Henrija VII rīcības, visvērtīgākais notikums, lai nodrošinātu savas dinastijas vārda iemūžināšanu vēstures lappusēs, bija dēla nākšana pie varas.¹¹⁶ Un tā ir lieta, kas no Henrija VII neatkarīgu apstākļu dēļ varēja arī nenotikt. Dēla

¹¹¹ Guy, J. *The Tudors. A Very Short Introduction*. P.39.

¹¹² Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds. The Rule of the Tudors, 1485-1603*. P.35.

¹¹³ Heir Presumptive – persona, kas piesaka savas mantinieka tiesības, bet var zaudēt savu pozīciju līdz ar karalim tuvāka radnieka piedzimšanu.

¹¹⁴ Doran, S. *England and Europe in the sixteenth century*. Basingstoke; London: Macmillan Press; New York (NY): St. Martin's Press, 1999. P.59.

¹¹⁵ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.80.-82.

¹¹⁶ Guy, J. *The Tudors. A Very Short Introduction*. P.18.

pēctecība tronī radīja kontinuitāti valstī, kas bija nogurusi no šķelšanās un kam ārkārtīgi bija nepieciešams atgriezties pie secīgas un neapgrūtinātas monarhijas. Nākamais Henrijs VIII septiņus gadus dzīvoja kā sava tēva tiešais mantinieks (*Heir Apparent*)¹¹⁷ un gatavojās brīdim, kad no tēva pārņems valsti. Brigdena savukārt izceļ neskaidrības par Tjudoru noturību tronī, kas attiecīgi pastāvējušas vēl 16.gadsimta sākumā. Viņa piemin, ka kaut kad laika periodā no 1504.-1506.gadam bez karaļa klātbūtnes norisinājās Anglijas vadošo personu sarunas par to, kas notiks ar karalistes troni tuvākajā nākotnē.¹¹⁸ Pēc Artūra nāves, kad par Henrija VII mantinieku palika otrais dēls Henrijs, viņš vēl bija pārāk jauns, lai pats uzņemtos vadību. Karaļa vecums un sliktais veselības stāvoklis diemžēl vedināja uz domām par potenciālu nepilngadīgā pēctecību tronī. No tā vadošās aprindas apzināti vēlējās izvairīties un, kad tika runāts par nākamo karali, tad izskanēja dažādi varianti, bet karaļa dēls neesot ticis pieminēts. Diemžēl Brigdenas tekstā trūkst atsauces uz to, kur šī informācija iegūta un cik nopietnas bijušas šādas sarunas. Diskusijas Kalē gan piemin arī citi vēsturnieki, piemēram, Lokijers. Arī viņš bez atsauces raksta, par kādu ziņotāju no Kalē, kurš nodeva informāciju par amatpersonu sarunām. Diskusijās par nākamo karalisko valdnieku tikuši minēti Bekingemas lords un Edmunds de la Pols, bet Anglijas prinča vārds nemaz nav dzirdēts. Lokijers gan notikumu datē agrāk kā Brigdena, ar 1503.gadu.¹¹⁹ Tātad nav skaidrs, vai tiešām Tjudoru autoritāte kā valdošajai dinastijai vēl nebija pieņemta pēc aptuveni divdesmit Henrija VII valdīšanas gadiem. Tomēr neatkarīgi no īstenās situācijas, Brigdena atzīmē nozīmīgu detaļu – ikviena dinastija visievainojamākā bija pie pirmā mantošanas procesa.¹²⁰ To nesenā pagātnē bija pierādījis Edvarda IV dēlu liktenis. Bet jāatzīmē, ka Rožu karu scenārijs neatjaunojās Henrija VII laikā un izskatās, ka vairums jauno dinastiju tika pieņemtu. Ja neskaita nelielu aristokrātu aprēķinu, Henrijs VIII tomēr veiksmīgi sekoja savam tēvam tronī. Tūliņ pēc karaļa Henrija VII nāves tā tika turēta noslēpumā trīsdesmit sešas stundas, lai iegūtajā bezuzraudzības laikā būtu iespējams veikt ātrus pārkārtojumus galmā sakarā ar aristokrātu nesaskaņām. Senākie un dižciltīgie padomnieki parūpējās par savu pretinieku, ievērojamu personu, kas karaļa pēdējos gados ieguva lielu ietekmi, arestu.¹²¹ Kad tas tika izdarīts, varēja izziņot karaļa nāvi un Henrijs VIII nāca pie varas, lai turpmāk sadarbotos ar plašu, augstmaņu pārvaldītu padomi.

Divdesmit četri gadi pirms kaujas pie Bosvortas monarhijas vēsturē zīmīgi ar to, ka trīs Anglijas karaļi tika varmācīgi gāzti no troņa, bet turpmākie divdesmit četri gadi atpazīstami ar to, ka visu laika periodu karalistē nemainīgi valdīja tikai viens karalis. Turklāt

¹¹⁷ Heir Apparent – jēdziens, ko lieto monarhiju pēctecības jomā gadījumā, ja karaļa dzīves laikā ir zināms neapstrīdams troņa mantinieks (parasti pirmdzimtais dēls), kas sekos tronī pēc valdošā karaļa nāves

¹¹⁸ Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds*. P.35.

¹¹⁹ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.3.

¹²⁰ Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds*. P.35.

¹²¹ Grummitt, D. In: *A Companion to Tudor Britain*. P.25.

divdesmit piektajā gadā viņam bez sarežģījumiem tronī sekoja dēls.¹²² Eltons prinča Henrija mierīgo pēctecību tronī nosauc par Henrija VII politikas triumfu.¹²³ Henrija VII nostiprināšanos tronī kā ļoti veiksmīgu atzīst arī vēsturnieks Lokijers. Henrija VII tiesības apstiprināja ne tikai jau augstāk apskatītais Parlamenta lēmums, bet viņu kā Anglijas karali veikli pieņēma arī citi Eiropas monarhi. Turpmāko stabilitāti nodrošināja fakts, ka karalim ilgstoši bija divi dēli, kas nozīmēja dubultu drošību tiešā mantinieka ziņā. Henrija VII dēlu pēctecības tiesības neradīja nekādas šaubas, jo tos ar agrākajiem Anglijas karaļiem saistīja radniecības saites gan pa Lenkasteru, gan Jorku līniju. Arī pēc prinča Artūra nāves pēctecības jautājums tika atrisināts, jo dzīvs palika karaļa jaunākais dēls Henrijs. Neapstrīdami tiešie mantinieki un dinastijas nākotnes perspektīvas nodrošināja labvēlīgu sabiedrības skatījumu uz monarhu, un jo ilgāk Henrijs VII valdīja, jo drošāk jutās tronī.¹²⁴ Te arī var atzīmēt, ka, lai kādas problēmas Anglijas tronim turpmāk nerastos pēctecības jautājumā, nekad netika vispārēji apšaubītas Tjudoru dinastijas tiesības. Savas dzimtas statusu Henrijs VII bija padarījis neapstrīdamu, un visi iebildumi nākamajos gados bija saistāmi ar pavisam citiem apsvērumiem, piemēram, reliģisko un dzimuma. Ņemot vērā vēlāko karaļa raksturojumu, interesanti, kādos vārdos Bindofs izlemj Henriju VII pieteikt pirmajā reizē. Kad vēsturnieks piemin Henriju Tjudoru un kauju pie Bosvortas, tad viņš raksta: „vīrs, kuru šī kauja padarīja par karali”.¹²⁵ No vienas puses tas var būt tikai salīdzinoši poētisks izteiciens, ko pavirši lietojis vēsturnieks, no otras puses, tas iespējams norāda, cik patiesībā neizteiksmīga bija Henrija Tjudora izcelsme un cik būtiska pozīcijas nostiprināšanā bija militārā uzvara. Jebkurā gadījumā skaidrs, ka pēc nākšanas pie varas Henrijam VII dažādos veidos bija jāstiprina savu tiesību atzīšana.

Historiogrāfijā valda pretrunīgi uzskati par to, cik pamatīga bijusi karaļa politika šajā ziņā. Izskan apgalvojumi, kas Henriju VII vērtē kā prātīgu politiķi, kurš apzinātiem soļiem sasniedzis apbrīnojamu rezultātu. Tajā pašā laikā ir vēsturnieki, kas uzskata, ka Tjudoru izcīnītā autoritāte ir rūpīgas politikas savienojums ar ļoti lielu veiksmes faktoru. Henrija VII paraugs pierāda, cik būtiski, jo sevišķi jaunam troņa kandidātam, bija iegūt tautas atbalstu. Gadījumā, kad tiesības, kas pamatojas asinsradniecībā, spēkojas ar normatīvajām tiesībām, radniecība izcīnīja uzvaru. Uzrakstītais vārds oficiālu dokumentu formā attiecīgajā mirklī kalpoja kā papildus apstiprinājums, bet seni lēmumi varēja pazust aizmirstībā. Šajā gadījumā Henrija VII un visas dinastijas kopējās tiesības tika apstiprinātas ar Parlamenta aktu. Turpmāk Tjudoru varai vajadzēja būt neapšaubāmai. Jau pašā valdīšanas sākumā oficiāli tika noteiktas

¹²² Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.44.

¹²³ Elton, G.R. *England under the Tudors*. P.70.

¹²⁴ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.2.

¹²⁵ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.7.

mantinieku tiesības un karalim valdīšanas laikā nebija nepieciešams pie šīs tēmas atgriezties. Lai gan Tjudoru nākotne sakarā ar pēcnācēju mirstību vienmēr nebija pilnīgi skaidra, tomēr veiksmīgu apstākļu rezultātā troņa pēctecība pirmajā paaudzē netika apgrūtināta. Piekopjot tradicionālu laulību diplomātiju, Henrijs VII nostiprināja gan savu, gan kopējo ģimenes pozīciju. Visatzīstamākais solis šajā ziņā, protams, bija viņa laulības ar Elizabeti Jorku. Īpatnēji gan, ka savu sievu karalis nolēma rehabilitēt, bet savam noliegtajam statusam troņa mantošanas rindā nemaz nepievērsa uzmanību. Lai gan kopumā Henrija VII stabilitātes politika tiek vērtēta kā ļoti mērķtiecīga, tad šis gadījums tā arī paliek neizprotams.

3. HENRIJA VIII UN EDVARDA VI LAULĪBU UN TRONĀ MANTOŠANAS POLITIKA

3.1 Henrija VIII īstenotā laulību politika

Tā kā Henrijs VIII bija jau otrais Tjudoru pārstāvis Anglijas tronī, tad viņu atšķirībā no tēva vairs neapgrūtināja pastiprināta nepieciešamība pierādīt savas tiesības atrasties pie varas. Tjudori kā valdošā dinastija Anglijā pastāvēja jau gandrīz ceturtdaļgadsimtu un Henrijs VIII monarha titulu pārņēma bez iebildumiem, kā to paredzēja Parlamenta 1485.gadā izdotsais *Henrija VII titula atzīšanas* akts. Tomēr dinastijas nākotne tronī joprojām palika atkarīga no drošiem pēctečiem. Karalim bija vajadzīgi likumīgā laulībā dzimuši likumīgi bērni, precīzāk – dēli. Kopumā Henrijs VIII salaulājās sešas reizes. Īpaši nozīmīgas ar to politiskajām sekām ir tikai karaļa pirmās trīs kāzas. Tās arī bija vienīgās laulības, kas Henrijam VIII sniedza trīs viņa mantiniekus. Tā kā nākamais Anglijas karalis Edvards VI nomira nesasniedzis pilngadību, tad par dēla laulību sarunām atbildīgs bija Henrijs VIII. Viņš, izmantojot piedāvājumus dēla vārdā, centās īstenot savas ārpolitiskās intereses. Turpmāk aplūkota Henrija VIII valdīšanas laika laulību politika, kas attiecas uz karaļa sievām un viņa dēla izprecināšanas centieniem.

Henrija VIII pirmās laulības, kas tika noslēgtas ļoti drīz pēc viņa pasludināšanas par karali, turpināja Anglijas tuvināšanos ar Habsburgiem. Henrijs Tjudors un Aragonas Katrīna tika saderināti jau 1503.gada jūnijā, bet kāzas notika tikai pēc sešiem gadiem. Jau laicīgi bija nokārtotas formalitātes, un pāvests Jūlijs II abus preciniekus rakstiski atbrīvoja no radniecības, kas bija izveidojusies sakarā ar Aragonas Katrīnas pirmajām laulībām.¹²⁶ Kā atzīmē Eltons, pāvesta izsniegtais dokuments bija slikti frāzēts un radīja nelielas neskaidrības jau tūlīt pēc tā izdošanas. Šīs šaubas varēja tikt izmantotas kā pamats nākotnes notikumiem, kad Henrijs VIII nolēma šķirt savu pirmo laulību. Tomēr skaidrs, ka pāvesta dokuments pats par sevi nekādu lielu ietekmi šajā procesā nenesa, jo tas visticamāk nekad netiktu apšaubīts, ja vien laulība vēlāk nekļūtu problemātiska.¹²⁷ Tomēr var atzīmēt, ka jautājums kopumā teoloģiskajā diskusijā bija pretrunīgs. Teologu vidū nevaldīja stingra pārliecība, ka šādās situācijās pāvesta varā tiešām būtu atbrīvot preciniekus no agrākajām radniecības saitēm. Pēc Lokijera domām jau pirms kāzām pastāvēja šaubas, vai pāvests spēj padarīt pieņemamu to,

¹²⁶ Elton, G.R. *England under the Tudors*. P. 39.

¹²⁷ Turpat, P. 98.

kas tiek nosodīts Svētajos rakstos.¹²⁸ Te domāts Bībeles aizliegums, kas nosoda laulības ar brāļa sievu.

Diezgan pretrunīgi izteikumi historiogrāfijā valda par to, kurš ir bijis īstais kāzu iniciators. Spekulācijām pakļauts ir jautājums – vai Henrijs VIII vēlējās slēgt šīs laulības pats pēc savas iniciatīvas, vai arī viņš tikai uzcītīgi īstenoja sava tēva ieceri. Eltons un Gajs uzskata, ka, apprecoties ar Aragonas Katrīnu, Henrijs VIII pamatā izpildīja sava mirstošā tēva vēlmi un pakļāvās tēva varas izpildītāju spiedienam.¹²⁹ Arī Bindofs uz notikumu lūkojas diezgan līdzīgi. Autors uzskata, ka laulības ar Katrīnu bija Henrija VII, nevis dēla politiskais solis, kas sakņojās neatlaidīgajos centienos uzturēt aliansi ar Spāniju.¹³⁰ Savukārt Louds ļoti uzsver Henrija VIII personīgo interesi notikumos. Viņš savā darbā pamato, ka Henrijs VIII pats izlēma par labu šādām laulībām. Lai gan karalis bija izteicies, ka viņš seko sava tēva pirmsnāves lūgumam, padome neko neesot par to zinājusi.¹³¹ Līdzīgi notikumus redz arī Meijers, kurš Henrija VIII rīcību nodēvē par pārsteidzošu un pēkšņu, jo viņa tēva iecere līdz tam bijusi jau pa pusei piemirsta.¹³² Nevar noliegt, ka pamatus potenciālajai savienībai Henrijs VII ielika, jau sākot ar 1502.gadu, bet bez Henrija VIII tiešas piekrišanas kāzas nebūtu notikušas. Šīs laulības drīzāk uztveramas, kā nepārtraukta politika divu paaudžu ietvaros. Līdz ar to 1509.gada jūnijā notika kāzas ar Aragonas Katrīnu un jau pavisam drīz norisinājās vienota karaļpāra kronēšanas ceremonija. Tas monarhijas vēsturē bija rets notikums un varēja liecināt par neapšaubāmu karaļa personīgo varu un ciešām saitēm ar savu sievu, uztverot karalieni kā būtisku simbolu līdzās sev pašam. Laulība pašos pirmsākumos, šķiet, bija veiksmīga, tomēr vajadzība pēc troņa mantinieka darīja savu. Par šo jautājumu Anglijas karaļvalsts vēsturē īsi un precīzi izsakās Eltons, rakstot: „bailes no pēctecības problēmām bija dziļi iesakņojušās 16.gadsimta Anglijā.”¹³³ Jau pirmajos laulības gados Anglijas karaliene ieņēma vairākus bērnus, bet visas grūtniecības bija neveiksmīgas un neviens no tiem nenodzīvoja ilgāk par diviem mēnešiem.¹³⁴ Mērija Tjudore, dzimusi 1516.gadā, bija pirmais Henrija VIII bērns, kas palika dzīvs un teorētiski kļuva par viņa iespējamo mantinieku. Tomēr, vadoties pēc laikmeta uzskatiem, īstenai stabilitātei bija nepieciešams vīriešu kārtas pēctecis. Kad zuda jebkādas cerības, ka Katrīna varētu dāvēt karalim ilgi gaidīto dēlu, bija jādomā par situācijas risināšanu. Henrijs VIII atcerējās Bībeles lāstu, kas paredzēja bezbērnu laulības tam, kurš apprecēs sava brāļa atraitni. Karalis to uztvēra

¹²⁸ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.43.

¹²⁹ Elton, G.R. *England under the Tudors*. P. 70.

Guy, J. *The Tudors. A Very Short Introduction*. P.20.

¹³⁰ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.68.

¹³¹ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.89.

¹³² Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. P.23.-24.

¹³³ Elton, G.R. *England under the Tudors*. P. 98-99.

¹³⁴ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.68.

kā sodu, ar ko bija iespējams pamatot Aragonas Katrīnas nespēju sniegt karalim dēlu.¹³⁵ Te gan sastopams ļoti tendenciozs Svēto rakstu skaidrojums, jo patiesībā Aragonas Katrīna jau bija dzemdējusi vairākus bērnus, tajā skaitā Mēriju Tjudori. Tomēr esošajā situācija lāsts tika attiecināts tieši uz vīriešu kārtas pēctečiem un tik un tā notikumi tika skaidroti ar Dieva sodu.

Karaļa domas par šķiršanos iedvesmoja divi aspekti. Pirmkārt, to vadīja karalistes intereses, jo Henrijs VIII apzinājās, ka Anglijai ir nepieciešams neapstrīdams mantinieks. Tajā pašā laikā otrs impulss bija karaļa paša iegribas, konkrēti aizraušanās ar vienu no sievas galmadām Annu Boleinu. Eltons izsakās, ka par to, kurš bijis spēcīgāks iemesls turpmākajiem notikumiem, ir iespējams tikai spekulēt.¹³⁶ Arī Meijers skaidro, ka īstā notikumu secība nevar tikt identificēta. Iespējams karalis sāka ļoti reālistiski apsvērt šķiršanos tīras iekāres dēļ, jo bija gatavs darīt visu, lai pievilinātu pie sevis Annu Boleinu.¹³⁷ Tajā pašā laikā pieļaujams, ka bažas par mantinieku un šaubas par laulības likumību Dieva priekšā parādījās pirmās. Vadoties pēc tām, Henrijs VIII sāka meklēt savu nākamo bērnu māti un izvēlējās Annu Boleinu. Pietiekami ticami pēc Meijera domām ir abi varianti.¹³⁸ Ja pieņemam, ka Anna Boleina, atsakot Henrijam VIII, apzināti manipulējusi ar karali, tad būtu jāsecina, ka cerības kļūt par karaļa sievu bija pietiekami reālas. Louds piedāvā atšķirīgu skatījumu, izsakoties, ka Henrijs VIII iespējams pats zināja, ka pareizāk būtu atturēties no dzimumsakariem. Ja Anna paliktu stāvoklī, tad ārļaulībā dzimis dēls karalim nebija nepieciešams.¹³⁹ Tātad Henrijam VIII jau laicīgi bija jāpārdomā pirmo laulību likumība. Ļoti iespējams, ka abi procesi savā ziņā norisinājušies vienlaicīgi. Jebkurā gadījumā Henrijs VIII nolēma atbrīvoties no savas pirmās sievas un, vairoties no starptautiska pazemojuma, bija stingri pārliecināts, ka šķiršanai jānotiek ar atzītas autoritātes palīdzību.¹⁴⁰ Henrija VIII un Aragonas Katrīnas laulība bija iespējama tikai pēc pāvesta atzinuma, tāpēc arī tagad tika uzsāktas sarunas ar Vatikānu.

Karalisko laulību šķiršana Eiropā nebija sensacionāls notikums, tomēr šoreiz situāciju sarežģīja netradicionālās sievas un vīra attiecības pirms kāzām.¹⁴¹ Tāpat kā pirms laulībām arī tagad Henrijs VIII vērsās pie pāvesta, tobrīd Klementa VII, lai laulību pasludinātu par spēkā neesošu. Diemžēl pāvests nebija labvēlīgs Anglijas karalim un atteicās palīdzēt, jo atradās

¹³⁵ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.43.

¹³⁶ Elton, G.R. *England under the Tudors*. P. 98-99.

¹³⁷ Situāciju karalim sarežģīja apstākļi, ka Anna Boleina kategoriski atteicās stāties ārļaulības sakaros. Ļoti iespējams, ka tas bija apzināts galma dāmas aprēķins, ko vadīja pārdomas pēc Annas māsas Mērijas pieredzes. Mērija Boleina pirms laicīga bija bijusi karaļa mīļākā un, kad karaļa interese zuda, zuda arī jebkādas rūpes par viņu.

¹³⁸ Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. P.33.

¹³⁹ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.102.

¹⁴⁰ Guy, J. *The Tudors. A Very Short Introduction*. P.39.

¹⁴¹ Turpat, P.39.

spēcīgā Svētās Romas impērijas imperatora Kārļa V ietekmē.¹⁴² Imperators kā Aragonas Katrīnas māsasdēls izmantoja savu ietekmi, lai novērstu tantes pazemošanu. Pēc neveiksmīgās saziņas ar pāvestu, radās doma situāciju atrisināt mierīgu pārrunu ceļā, bet arī Katrīna, tobrīd vēl Anglijas karalienes lomā, nevēlējās sadarboties un atteicās šķirt savu laulību.¹⁴³ Aragonas Katrīna pati uzskatīja, ka jau sākotnēji pāvesta piekrišana viņas otrajām laulībām nemaz nebija nepieciešama, jo asinsradniecību ar vīra radiniekiem izveidoja tieši fiziskā tuvība, nevis kāzu ceremonija. Aragonas Katrīna neredzēja šķēršļus likumīgai laulībai ar Henriju VIII. Jau kopš prinča Artūra nāves Katrīna, kā arī viņas aizbildne Donna Elvīra noliedza, ka karaliene būtu stājusies dzimumsakaros ar savu pirmo vīru.¹⁴⁴ Henrijs VIII tam nepiekrita un, strupceļā nonācis, izlēma rīkoties radikāli un likvidēt pāvesta ietekmi Anglijā, lai pats varētu noteikt savu likteni. Galu galā sarežģījumi tika atrisināti, izmainot baznīcas hierarhiju karalistē. Anglijas baznīca kļuva neatkarīga no pāvesta, un par baznīcas galvu valstī kļuva karalis. Tagad Henrijs VIII baznīcas jautājumos varēja rīkoties arī bez pāvesta piekrišanas. No sākuma norisinājās tiesas process un pēc tā Tomass Kranmers, Kenterberijas arhibīskaps, 1533.gada 23.maijā pasludināja, ka karaļa laulības ar brāļa atraitni nekad nebija varējušas notikt un, turpinot dzīvot ar Katrīnas Aragonu, karalis grēkotu.¹⁴⁵ Pēc laulību šķiršanas Henrijs VIII dzīvoja tā, it kā tās nekad nebūtu notikušas. Teorētiski tas attiecās arī uz Aragonas Katrīnu. Jau otro reizi mūžā viņa kļuva par prinča Artūra atraitni, šāds pēc laulību anulēšanas bija viņai formāli piešķirtais statuss. Henrijs VIII pat izdeva sludinājumu, kas apstiprināja titulu, kādā turpmāk jādēvē Katrīna – Velsas princese-atraitne.¹⁴⁶ Henrijs VIII un Anna Boleina salaulājās jau 1533.gada sākumā, slepenā ceremonijā, par kuru precīzas detaļas nav zināmas.¹⁴⁷ Lai gan neparasta lieta karalisko laulību ziņā, slepenas kāzas Anglijā bija atļautas. Ja tika uzskatīts, ka Henrija VIII laulības ar Aragonas Katrīnu nekad nebija likumīgas, tad karalis varēja precēties ar citu sievieti. Anna Boleina tika kronēta par karalieni manāmas grūtniecības laikā, un jau 1533.gada 7.septembrī pārim piedzima meita Elizabete. Aragonas Katrīna pazuda no Henrija VIII uzmanības, jo īpaši, kad karaļa jaunā sieva gaidīja bērnu. Henrijs VIII centās izolēt Katrīnu un izmaksāja tai salīdzinoši nelielu pensiju, lai nelikumīgajai sievai būtu mazākas iespējas apdraudēt viņa pozīciju. Tomēr Katrīna nepadevās un turpināja sevi dēvēt par Anglijas karalieni. Pat pēdējā vēstulē, ko Aragonas Katrīna izsūtīja Henrijam VIII pirms savas nāves, viņa rakstīja: „manam dārgajam kungam, karalim un

¹⁴² Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.84.

¹⁴³ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.45.

¹⁴⁴ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.87.

¹⁴⁵ Freidenfelde, I. *Tjodoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 23.lpp.

¹⁴⁶ Elston, T. G. Widow Princess or Neglected Queen? Catherine of Aragon, Henry VIII, and English Public Opinion, 1533-1536. In: Bucholz, R., Levine, C. *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2009. P. 16.

¹⁴⁷ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.119.

vīram”.¹⁴⁸ Elstons izvirza amizantu ideju, ka Katrīnas pretošanās un Henrija VIII centieni viņu ierobežot patiesībā radīja efektu, ka Henrijs VIII pats turpināja rīkoties kā Katrīnas vīrs. Piemēram, Katrīnai kā atraitnei likumīgi bija tiesības pašai pārvaldīt savu mantojumu. Viņa bija ieguvusi brīvību no vīra tiesiskā pārākuma, bet Henrijs VIII turpināja kontrolēt Katrīnas finanses gluži kā būtu atbildīgs par viņas darījumiem.¹⁴⁹ Pastāvēja cerība, ka sabiedrība zaudēs interesi par Katrīnu, bet realitāte bija pavisam citāda. Līdz ar pilnīgu laulību šķiršanu karaļa meita Mērija Tjudore pēkšņi nokļuva ārļaulības bērna statusā. Ievērojamā tautas daļā turpināja valdīt plašas simpātijas un līdzcievība pret Katrīnas un viņas meitas pārdzīvojumu, bet Anna Boleina netika pieņemta kā jaunā Anglijas karaliene. Šis gadījums ilustrē to, kādu lomu un cieņu sabiedrībā spēja iekarot karaliene-sieva. Henrija VIII laulību peripetijas pēc laika ievērojami sarežģīja karaļa bērnu tiesisko pozīciju. Šādā situācijā abu meitu legītimais statuss tika apšaubīts atkarībā no vērtētāja reliģiskās pārliecības. Katoļticīgie nostājās Mērijas pusē, jo uzskatīja, ka Aragonas Katrīnas laulības tika nepatiesi anulētas. Savukārt protestanti atzina karaļa kāzas ar Annu Boleinu un pieņēma Elizabetes legītimātāti. Teorētiski vienas meitas likumība izslēdza otras tiesības līdz brīdim, kad Henrijs VIII atrisināja šo pretrunu un par bastardiem atzina abas meitas.

Anna Boleina kā karaliene nesniedza īpašas politiskas priekšrocības, un viņas izvēle šai lomai bija karaļa privāts lēmums, nevis rūpīgi izsvērts un pārrunāts nolemts solis. Annas Boleinas galvenais uzdevums tātad bija kā pilnvērtīgai sievietei sniegt savam vīram dēlus. Diemžēl jaunā karaliene to neizpildīja un viņas vienīgais bērns bija meita. Henrijs VIII sāka apšaubīt arī šīs laulības un atkārtotu dēlu trūkumu turpināja skaidrot ar nerimstošu Dieva sodu.¹⁵⁰ Tātad arī šīs kāzas nav bijušas atbalstāmas un karalim bija nepieciešama jauna sieva. 1536.gadā laulības tika pilnībā šķirtas, šoreiz gan balstoties uz pierādījumiem par Annas Boleinas neuzticību. Pēc tam viņa tika tiesāta un par vairākām apsūdzībām, tostarp smagiem laulības pārkāpumiem, saņēma nāvessodu. Nākamā karaļa sieva bija Džeina Seimūra, kas nāca no angļu sīkmuižniecības ar attālām aristokrātijas saitēm. Gan pāvests, gan imperators Kārlis V esot cerējuši, ka pēc Annas Boleinas krišanas Anglija atgriezīsies Eiropas diplomātiskajā vidē un pārtrauks baznīcas šķelšanos. Džeina tika uztverta tikai kā nenozīmīga mīļākā, un Kārlis V bija nodomājis atkal apvienot Henriju VIII un Habsburgus laulību saitēm. Tomēr, kā uzsver Louds, Henrijam VIII bija skaidrs, ka īstās līgavas meklējumi ārvalstīs prasīs ilglaicīgas diplomātiskās pārrunas.¹⁵¹ Karaļa dinastiskās vajadzības bija neatliekamas un ar ātru rīcību tika nodrošinātas Henrija VIII un Džeinas Seimūras kāzas. Tieši Džeina,

¹⁴⁸ *Letter of Katherine of Aragon to her husband, King Henry VIII, 1536.* Pieejams: <http://englishhistory.net/tudor/letter5> [aplūkots: 28.04.2014.].

¹⁴⁹ Elston, T. G. In: *Queens and Power in Medieval and Early Modern England.* P. 19.

¹⁵⁰ Loades, D. *The Tudor Queens of England.* P.122-125.

¹⁵¹ Turpat, P.129.

karaļa trešā sieva, beidzot izpildīja savu karalienes-sievas nozīmīgāko pienākumu un dzemdēja Henrijam VIII ilgi gaidīto vīriešu kārtas pēcnācēju, dēlu Edvardu.¹⁵² Bet turpināt savu veiksmes stāstu Džeina Seimūra nevarēja, jo komplikāciju dēļ drīz pēc dzemdībām karaliene nomira. Lai gan Edvards Tjudors nāca pasaulē pēc Anglijas baznīcas atdalīšanās no Romas katoļu Baznīcas, Edvarda kā likumīga pēcteča statuss netika apšaubīts arī no katoļu puses. Te jāmin, ka katoliskās pasaules skatījumā Henrijs VIII un Aragonas Katrīna bija laulāts pāris visu laiku no 1509.gada līdz pat *karalienes* nāvei 1536.gada sākumā.¹⁵³ Elizabete I, kas bija dzimusi šajā laika periodā, attiecīgi tika uzņemta kā ārļaulības bērns. Toties karaļa kāzas ar Džeinu Seimūru notika pēc Katrīnas nāves un Edvards VI piedzima gadu pēc tam, tāpēc te problēmas katoļu acīs neradās.¹⁵⁴ Turpmākās trīs karaļa laulības bija bez bērniem un plašāku pēcteču pulku Henrijs VIII tā arī neieguva. Ceturtā Henrija VIII sieva bija Klēves Anna, ko karalis apprecēja 1540.gada janvārī, pēc ilgāka perioda atkal pievērsoties tradicionālai laulību diplomātijai. Šādā ceļā Anglija atgriezās pie prakses iegūt sabiedrotos Eiropā, šoreiz tas bija vācu izcelsmes Klēves hercogs. Tomēr attiecības starp jauno pāri neizveidojās kā paredzēts un Henrijs VIII jau drīz pēc kāzām atkal nolēma laulību šķirt. Šķiršanās tika panākta bez sarežģījumiem, jo laulība nebija galēji noslēgta ar fizisko tuvību. Pēc šī notikuma Henrijs VIII atgriezās pie lokālām laulībām un apprecēja Katrīnu Hovardu, Annas Boleinas māsiņu un Klēves Annas galma dāmu. Diemžēl piektā karaliene manāmi krāpa savu vīru un pēc nepilnu divu gadu laulības 1542.gadā Katrīna Hovarda saņēma nāvessodu par nodarītajiem laulības pārkāpumiem. Pēdējā Henrija VIII sieva, ar ko karalis nodzīvoja līdz savai nāvei, arī bija sīkmuižnieku dzimtas pārstāve Katrīna Parra.¹⁵⁵ Katrīna Parra tiek uzskatīta par ļoti veiksmīgu dzīvesbiedri karaļa mūža nogalē un pieļaujams, ka viņa sniedza savu ieguldījumu, palīdzot uzlabot karaļa un meitu attiecības.

Lai gan gadu gaitā noritēja dažādas laulību sarunas un tika izteikti piedāvājumi Henrija VIII bērniem, darbā tiek aplūkoti tikai politiski nozīmīgākie procesi. Šajā gadījumā vērts iepazīties ar Henrija VIII īstenoto laulību diplomātiju, cenšoties izkārtot Edvarda, Velsas prinča, kāzas ar Skotijas karalieni Mariju Stjuarti. Henrijs VIII līdz ar dēla piedzimšanu cerēja turpināt tradicionālo laulību diplomātiju. Edvarda Tjudora un Marijas Stjuartes līdzīgais vecums (tikai piecu gadu starpība) varēja sniegt veiksmīgu risinājumu Anglijas un Skotijas senajai sāncensībai, ko tā arī nebija izdevies likvidēt ar Henrija VIII māsas izprecināšanu Skotijas karalim. Jau ilgstoši karalistes ar grūtībām sadzīvoja situācijā, kad tās abas atradās uz vienas salas, bet veidoja atšķirīgu sadarbības politiku ar citām Eiropas monarhijām.

¹⁵² Schama, S. *A History of Britain*, Vol.1. New York: Hyperion, 2000. P. 314.

¹⁵³ Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. P.247.

¹⁵⁴ Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 29.lpp.

¹⁵⁵ Guy, J. *The Tudors. A Very Short Introduction*. P.36.

Dinastiska laulību savienība veiksmīgā gadījumā varēja nodrošināt samierināšanos un pakāpenisku karaļvalstu apvienošanu. 16.gadsimta sākumā abas karalistes saskārās ar vienu un to pašu problēmu, kas bija pilngadīga vīriešu kārtas troņmantnieka trūkums. Šāda situācija bija bīstama un radīja ārzemju iebrukumu draudus Lielbritānijā. Tādā ziņā Anglijas un Skotijas kāzu pārrunas neviesa pārsteigumu un tieši līdzīgie troņa nākotnes apstākļi vēl noteiktāk virzīja abas valstis uz sadarbības ceļa.¹⁵⁶ Anglijas un Skotijas monarhi situāciju centās risināt tradicionālās diplomātijas veidā, uzsākot laulību pārrunas. Atšķirībā no citiem autoriem, Louds piemin, ka līdzās Skotijas variantam vairākus gadus pastāvējusi arī alternatīva ideja par nākamā Edvarda VI laulībām ar lēdiju Džeinu Greju. Džeina Greja iekļāvās karaliskajā dzimtā un bija Edvarda Tjudora māsiņas vecākā meita. Radniecība ar Tjudoriem veidojās, jo Džeinas Grejas vecmāmiņa bija Henrija VIII jaunākā māsa Mērija.¹⁵⁷ Interesanti, ka tādā gadījumā lēdija Džeina kādu laiku bija augusi ar domu, ka viņa varētu būt Anglijas karaliene.¹⁵⁸ Bet domas saistījās ar karalienes-sievas titulu, nevis ilūzijām par pirmo sievieti, kas tiktu pieņemta kā valdoša karaliene. Daudz vēlāk, pēc Edvarda VI valdīšanas, politisko intrigu rezultātā lēdija Džeina uz deviņām dienām tika pasludināta par Anglijas karalieni, lai nepieļautu Edvarda VI māsas Mērijas Tjudores nākšanu pie varas. Intriga cieta sakāvi, bet norises sakarā ar netradicionālo troņa pēctecības regulēšanu sīkāk aplūkotas nākamajā darba apakšnodaļā. Galu galā plāni par laulībām ar Mariju Stjuarti un Anglijas īpašā nepieciešamība vienoties ar Skotiju, lai risinātu valstu savstarpējās attiecības, bija spēcīgāki. Sarunas par Edvarda VI laulībām ar Džeinu Greju tā arī nekad neieņēma nopietnu raksturu.¹⁵⁹ Henrija VIII un Skotijas reģentu¹⁶⁰ mēģinājumi vienoties par abu karalisko bērnu kāzām apliecināja, ka atkal daudz lielāks entuziasms noslēgt darījumu bija sastopams no Anglijas puses. Ilgtermiņā raugoties, Edvarda Tjudora un Marijas Stjuartes laulības būtu sniegusi ievērojami lielākus labvēlīgus rezultātus tieši Anglijai. Pirmkārt, tās nodrošinātu dinastisku karaļvalstu savienību, kas varētu apvienot abus troņus. Šāda teritoriju apvienošana atrisinātu ilgstošo Anglijas drošības problēmu, ko radīja mūžīgās bailes no pretinieku iebrukuma caur Skotiju. Turklāt savienībā nozīmīgāku un tiesiski spēcīgāku lomu ieņemtu Anglija, jo karalis bija Tjudors, bet Stjuarte – sieva. Otrkārt, ja laulības būtu Dieva svētītas un tajās piedzimtu bērni, tad Tjudoru dinastijas nākotne bez liekām bažām būtu veiksmīgi nodrošināta uz vismaz vēl vienu paaudzi.¹⁶¹ 1543.gadā tika noslēgta *Griničas vienošanās (The Treaty of Greenwich, 1543)*, kas solīja rezultatīvu pārrunu noslēgumu. Vienošanās sastāvēja no divām daļām jeb

¹⁵⁶ Dawson, J.E.A. In: *A Companion to Tudor Britain*. P.169.

¹⁵⁷ Skatīt Pielikumu Nr.1

¹⁵⁸ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.156.

¹⁵⁹ Turpat, P.159.

¹⁶⁰ Marija Stjuarte par Skotijas karalieni kļuva sešu dienu vecumā.

¹⁶¹ Dawson, J.E.A. In: *A Companion to Tudor Britain*. P.173.

principā bija divu atsevišķu līgumu apvienojums.¹⁶² Pirmā daļa bija miera līgums, otrā – laulību līgums. Atšķirībā no ideālistiskās vienošanās, ko Anglija un Skotija *uz mūžu* noslēdza 1502.gadā, tagad jau līguma nosacījumi šķita patiesāki. Miers tiek noslēgts monarhu vārdā¹⁶³ un līgums paliek spēkā vēl gadu pēc kāda no monarha nāves. Tātad līgumam bija noteikts termiņš. Otrajā daļā, kas apsprieda detaļas par prinča Edvarda un Marijas, Skotijas karalienes, laulībām, tika noteikts, ka Marija Stjuarte pagaidām var uzturēties Skotijā, bet viņas aprūpei un izglītošanai tiek nosūtīti angļu augstmaņi. Noteiktā vecumā karaliene jāsūta uz Angliju un tad ir paredzētas kāzas ar Velsas princi. Ja Anglijas princis pēc kāzām nomirst, neatstājot bērnus, tad Marijai Stjuartei netiek liegta iespēja atgriezties Skotijā. Interesanti, ka sestajā līguma punktā speciāli tiek minēts, ka Skotija saglabās savu nosaukumu – Skotijas karaliste – kā arī savus senos likumus un brīvības. Tomēr nekur nebija atrunāts, kādas tiesības un iespējas iegūs Edvards VI kā valdošas karalienes vīrs. Tā bija netipiska situācija un tradicionāli karaļa vara pārspētu karalienes tiesības, bet konkrētajā līgumā šīm neskaidrībām uzmanība netika pievērsta. Iespējams, ka tas bija vienošanās vājais punkts. Pēc līgumu parakstīšanas 1543.gada 1.jūlijā *Griničas vienošanās* abas daļas katrā valstī bija nepieciešams ratificēt divu mēnešu laikā. Kā izrādījās, tad Skotija tomēr nepiekrita visiem līguma nosacījumiem un Parlaments atsacījās ratificēt vienošanos. Viņi nebija mierā ar domu, ka karalisti pārvaldītu angļu karalis. Bija skaidrs, ka, lai gan līdzās skotu karalienei, karalis tomēr pēc tradicionāliem laulību principiem ieņemt daudzu nozīmīgāku lomu. Anglija saņēma atteikumu, bet Henrijs VIII nebija gatavs padoties un iebruka Skotijā, lai atjaunotu *Griničas vienošanos*. Skotija tika smagi izpostīta, bet sarunas par bērnu laulībām atjaunot tā arī neizdevās.¹⁶⁴ Tā vietā Marija Stjuarte tika izprecināta Francijā un Edvards VI nodzīvoja tā arī neslēdzis nevienas dinastiskās laulības.

Kopumā Henrija VIII īstenotajā dinastijas laulību politikā manāma gan tradicionāla pieeja, gan jaunas vēsmas. Karalis daļēji sekoja sava tēva politikai, jo paša pirmās laulības tika slēgtas ar Habsburgu sievu, bet dēla laulību potenciāls tika izmantots, lai turpinātu centienus uzlabot attiecības ar līdzās esošo Skotiju. Principā Anglijas karaļa laulību politika pārstāvēja ierasto situāciju starptautiskajās attiecībās. Lai gan vairumā gadījumu Henrijs VIII izvairījās no tradicionālas laulību diplomātijas, kad karaliene tiktu meklēta citās karaliskajās dzimtās, tomēr no ārvalstu ietekmes privātajā dzīvē karalis nespēja izvairīties. Tas īpaši

¹⁶² *The Treaties with Scotland, 1543*. Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=76752> [Aplūkots:29.04.2014.].

¹⁶³ Līguma tekstā visur tiek izmantot vārds „Prince”. Lai gan tiešais tulkojums vārdam latviešu valodā būtu princis, domājams, ka šajā gadījumā tas aizstāj vārdu valdnieks. Tādā gadījumā frāzi „peace during the life of either Prince and for one year after” var tulkot kā „miers abu monarhu dzīves laikā un vienu gadu pēc tās”. Dokumenta ievadā tiek minēts, ka līgumu savā starpā noslēdz pilnvarotas personas no Marijas Stjuartes un Henrija VIII puses.

¹⁶⁴ Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds. The Rule of the Tudors, 1485-1603*. P.179.

manāms karaļa pirmo laulību šķiršanas procesā. Lielā labvēlība pret Aragonas Katrīnu ne tikai ārvalstīs, bet arī no vietējo puses radīja sarežģītumus Henrija VIII tālākajai laulību politikai. Jāpiezīmē, ka karalis pats to bija veicinājis, jo sākotnēji izrādīja īpašu attieksmi pret savu pirmo sievu. Lielu saskaņu un vienlīdzību attiecībās uzrādīja fakts, ka pēc Henrija VIII lēmuma Aragonas Katrīna bija viena no retajām Anglijas karalienēm-sievām, kas tika kronēta vienlaicīgi ar karali. Tas bija neparasts solis, bet arī turpmākā rīcība no Henrija VIII vairumā gadījumu neatbilda ierastajai karaļa laulību dzīvei. Gandrīz neiespējami ir izsekot līdzi, cik lielā mērā Henrija VIII laulību politiku noteica rūpes par monarhiju, bet cik lielā mērā to ietekmēja personīgās iegribas. Jāsecina, ka pamatā visam tomēr bija dinastiskās intereses, jo karalis apņēmīgi centās Anglijai nodrošināt karaliskos dēlus. Tajā pašā laikā veids, kā tas tika risināts, atklāj pakļaušanos privātajām vēlmēm, jo karaļa sievas bija viņa intereses objekti, nevis rūpīgi izsvērti un valstij noderīgi darījumi.

3.2 Henrija VIII un Edvarda VI troņa pēctecības regulēšanas mēģinājumi

Līdz pat 16.gadsimtam Anglijā troņa mantošana netika īpaši regulēta. Visbiežāk tronī sekoja karaļa tiešais pēctecis. Ja karalim bija dēli, tad tas noteikti bija karaļa pirmdzimtais dēls. Tātad, sekojot vispārējām mantojuma tiesībām, karaļa dzīves laikā jau ilgstoši varēja zināt, kurš būs troņa mantinieks. Šī persona saņēma titulu Velsas princis, kas simbolizēja viņa tiesības un ceļu uz tronī. Reizēm karalis īsi pirms savas nāves nominēja savu mantinieku. Sarežģītākos gadījumos situācijas risinājumā varēja iesaistīties Parlaments un izvirzīt nākamo kandidātu tronim, kā arī to pēc tam apstiprināt. Nekad nebija gadījies situācija, kad karalis iegūtu tiesības patvaļīgi rīkoties un ar Parlamenta atļauju varētu noteikt troņa mantošanas nosacījumus vienīgi pēc savām interesēm. Tikai dažreiz Parlamenta aktos bija atsevišķi uzsvērti karaļa varas noturība dinastijas rokās un atgādināts, ka mantojuma tiesības pienākas karaļa tiešajiem pēctečiem. Tjudoru gadījumā šāds dokuments iznāca Henrija VII valdīšanas sākumā.¹⁶⁵ Henrijs VIII savukārt uzskatīja, ka Anglijā šajā jomā trūkst formalitātes un viņa pēctečiem nepieciešamas oficiāli apstiprinātas troņa mantošanas tiesības. Pirmais Parlamenta akts, kas regulēja troņa pēctecību, tiek ievadīts ar paziņojumu, ka valstī iztrūkst konkrētas likumu sistēmas, kas nodrošinātu skaidrus nosacījumus troņa mantošanai. Līdz ar to ir

¹⁶⁵ *Recognition of the Title of Henry VII, 1485*. Pieejams <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 14.05.2012.].

iespējamas provokācijas par troņa mantinieku likumību.¹⁶⁶ Šādā ceļā jau savlaicīgi būtu iespējams izvairīties no jebkādiem iebildumiem, kas pret iecerēto troņa pēctecību varētu rasties nākotnē. Jautājums ieguva aktualitāti sakarā ar Henrija VIII pretrunīgo laulību politiku, kas turpmāk sarežģīja pieņēmumus par viņa bērnu, konkrēti meitu, leģitimitāti. Te jāpiemin, ka arī Henrijs VIII pats atsevišķos brīžos šaubījās par savu meitu tiesībām.

Henrijs VIII bija ieinteresēts stabilā dinastijas turpināšanā, bet tā kā dzimtas nepārtrauktu varu visveiksmīgāk spēja nodrošināt monarhijas nodošana karaļa dēlam, mazdēlam, pēc tam mazmazdēlam utt., tad Henrijam VIII bija nepieciešams viens vai vairāki dēli. Aragonas Katrīnas meita Mērija ilgstoši bija vienīgais likumīgais karaļa pēctecis. Lai gan viņa teorētiski varēja kļūt par troņa iespējamo mantinieku jeb Heir Presumptive, karalis nebija gatavs samierināties ar šādu situāciju. Mērija kā mantiniece-sieviete nedeva pietiekamas drošības garantijas. Lokijers pat izsakās, ka Henrijs VIII ir šaubījies, vai sievietei patiešām ir tiesības mantot troni.¹⁶⁷ Līdz šim vienīgais piemērs par sievietes centieniem valdīt bija Matildes nesekmīgie mēģinājumi iegūt karalienes titulu pēc tēva Henrija I nāves. Tas nebija pozitīvākais paraugs sievietes pretenzijām uz troni un mācība solīja jaunu pilsoņu karu. Komiski gan, ka Mērijas I nākšana pie varas patiešām norisinājās ar militāru konfliktu, tomēr neviens nebija gaidījis, ka tas varētu notikt sāncensībā starp divām karalienēm. Situācija liecināja par Anglijas negribīgo, bet tomēr gatavību pieņemt valdošu sievieti, ja vien tā bija spēcīga karaliskās dzimtas pārstāve. Nav brīnums, ka Henrijs VIII, vairoties no nemieriem un sarežģījumiem dinastijai, vēlējās kaut ko mainīt šajā situācijā. Jau 1519.gadā Henrijam VIII patiesībā bija piedzimis dēls, bet tas bija ārļaulības bērns Henrijs Fitzrojs. Tēvs uzreiz atzina dēlu, un divējādi izpauda savu īpašo attieksmi pret viņu. Pirmkārt, tas bija dēlam piešķirtais karaliskais vārds. Otrkārt, karalis nolēma Fitzroju iecelt par Ričmondas hercogu, kas bija augstākā aristokrāta pakāpe. Meijers min, ka otrais solis varēja būt sagatavošanās pasākums gadījumam, ja karalis nolemtu ārļaulības dēlam sniegt iespēju mantot troni.¹⁶⁸ Tomēr tas nešķita pārāk cerīgi. Kā atzīmē Louds, tad nebija izredžu leģitimizēt Fitzroju, jo to formāli panākt varēja vien bērna vecākiem salaulājoties.¹⁶⁹ Karaļa interese par Fitzroja māti bija zudusi, turklāt Henrijam VIII bija sieva un arī viņa agrākā mīļākā bija nesen apprecējusies. Lokijers tomēr uzskata, ka Henrijs VIII diezgan nopietni tika apsvēris iespēju iecelt savu ārļaulības bērnu par savu likumīgo mantinieku.¹⁷⁰ Henrijam VIII līdz ar to bija jāmeklē jauni

¹⁶⁶ *The First Act of Succession, 1534.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History.* London: Macmillan&Co, 1939. P.235-239. Pieejams:

<http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 30.04.2014.].

¹⁶⁷ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714.* P.44.

¹⁶⁸ Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty.* P.49.

¹⁶⁹ Loades, D. *The Tudor Queens of England.* P.97.

¹⁷⁰ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714.* P.44.

veidi, kā risināt pēcteču problēmu. Kopumā iespējami bija trīs dažādi varianti.¹⁷¹ Pirmā iespēja bija atzīt meitu Mēriju par savu mantinieci un vēlāk veiksmīgi izprecināt, lai viņa iegūtu ievērojamu un spēcīgu karali-vīru. Angļu bailes no ārvalstu ietekmes tronī un šaubas par sievietes tiesībām traucēja īstenot šo variantu. Otrs veids paredzēja ātras Mērijas laulības, cerot, ka viņa drīzumā dzemdētu dēlu. Tādā gadījumā to varētu apstiprināt par Henrija VIII troņa mantinieku, bet šis bija pārāk riskants variants. Vienīgais pieņemamais veids galu galā izrādījās iegūt jaunu likumīgu sievu, kas būtu spējīga dāvēt karalim likumīgus dēlus. Henrija VIII plašais sievu pulks, šķiet, skaidrojams ar ļoti akurātu sekošanu šai vadlīnijai. Kad Henrijs VIII intensīvi sāka pievērsties laulību šķiršanai ar Aragonas Katrīnu, procesā iesaistījās arī pāvesta sūtnis Anglijā. Viņš izmisīgos veidos centās miermīlīgā ceļā atrisināt Henrija VIII un Romas katoļu Baznīcas saspīlējumu, un tam esot piedāvājis dažādus šaubīgus risinājumus. Kā vienu no tiem Meijers min plānu noslēgt laulību starp Mēriju Tjudori un viņas nelikumīgo pusbrāli Fitzroju.¹⁷² Tomēr nav skaidrs, vai tik tiešām šāds piedāvājums izskanēja, jo tas nozīmētu pāvesta atbalstītu incestu. Jebkurā gadījumā īpatnējais risinājums netika apsvērts nopietni. Pēc 1536.gada jūlija, kad Henrijs Fitzrojs nomira no tuberkulozes, jebkādi plāni troņa nākotnei, kas būtu iekļāvuši Henrija VIII ārļaulības dēlu, vairs nebija iespējami.

Jau ar savu pirmo šķiršanos Henrijs VIII uzsāka mainīt savu bērnu likumību. Tā kā šķiršanās ar Aragonas Katrīnu bija pilnīga un laulība tika pasludināta par nederīgu, tad Mērija Tjudore likumsakarīgi kļuva par bastardu. Tomēr pirmā reize, kad Henrijs VIII ļoti tieši ar likuma spēku regulēja savu bērnu tiesisko stāvokli bija drīz pēc Elizabetes I piedzimšanas, izdodot Parlamenta aktu ar troņa mantošanas nosacījumiem. Visas dzīves laikā Henrija VIII Parlaments kopumā izdeva trīs pēctecības aktus, kas regulēja troņa mantošanas procesu, nosakot, kam tiek piešķirtas pēctecības tiesības. Tāpat pieņemtie akti turpināja mainīt karaļa bērnu, konkrēti meitu, likumīgo statusu. *Pirmais pēctecības akts (The First Act of Succession, 1534)* paredzēja, ka troņmantnieka tiesības nonāk Henrija VIII un Annas Boleinas bērnu rokās. Tālāk seko apraksts precīzi izstrādātai sistēmai, kas nosaka konkrētu troņa pēctecības rindu, sakārtojot karaļa pēcteču tiesības prioritārā secībā. Tiešais mantinieks ir karaļpāra pirmdzimtais dēls un viņa pēcteči, pēc tam tiesības piešķirtas otrajam dēlam, viņa pēctečiem un tā līdz pat karaļa pēdējam dēlam. Ja Henrijam VIII un Annai Boleinai nav dēlu, tad troni manto viņu meita Elizabete vai viņas pēcnācēji, kam varētu sekot citas karaļa laulībā dzimušas meitas pēc tāda paša principa kā dēli.¹⁷³ Lai noraidītu jebkādas pastāvošās šaubas par Henrija VIII pašreizējo laulību likumību *Pirmajā pēctecības aktā* atkārtoti tiek

¹⁷¹ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.100.

¹⁷² Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. P.56.

¹⁷³ *The First Act of Succession, 1534*. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 30.04.2014.].

apstiprināts Annas Boleinas karalienes tituls. Tāpat vēlreiz paskaidrots, kādēļ anulētas karaļa pirmās laulības un sniegts stingrs pamatojums šķiršanās procesam. Parlamenta akts uzdeva par pienākumu visiem Anglijas iedzīvotājiem sniegt zvērestu, atzīstot karalienes Annas Boleinas titulu un pieņemot Elizabeti par karaļa mantinieci. Tas attiecās arī uz Mēriju Tjudori, bet viņa un māte nepiekrita šādu zvērestu dot, jo tas bija pretrunā ar abu sieviešu pārliecību par savu statusu. Kā liecina vairākas Mērijas Tjudores vēstules, divdesmit gadu vecumā spiediena rezultātā viņa atkāpās no savas stingrās nostājs un pati atzina karaļa taisnību. Piemēram, vēstulē tēvam 1536.gadā viņa raksta, ka piekrīt apgalvojumam, ka vecāku laulība stājusies pretī Dieva likumiem un nav bijusi likumīga. Vēstules pielikumā paziņots, ka Mērija bez iebildumiem gatava sekot katram Anglijā izdotajam likumam.¹⁷⁴ Līdzīgus apgalvojumus Mērija izsūtījusi arī radniekiem no mātes puses.¹⁷⁵ Otrs Anglijas troņa pēctecību regulējošais akts tika izdots 1536.gadā pēc Henrija VIII laulībām ar savu trešo sievu. Interesanti, ka pēc visiem sniegtajiem zvērestiem Henrijs VIII pats bija tā persona, kas lauza *Pirmā pēctecības akta* nosacījumus, jo panāca, ka arī laulība ar Annu Boleinu tika pilnīgi šķirta.

Otrais pēctecības akts (The Second Act of Succession, 1536) noteica, ka par troņa mantiniekiem pēc iepriekšējās pēctecības sistēmas kļūst karaļa un Džeinas Seimūras bērni, bet visi iepriekšējie karaļa bērni pasludināti par nelegitīmiem.¹⁷⁶ Dēla Edvarda primārās tiesības konkrēti netika pieminētas, jo viņš piedzima tikai gadu pēc akta izdošanas. Mērijas ārļaulības bērna statuss tika pārāpstiprināts, bet Elizabete pirmo reizi nonāca bastarda lomā. Henrijs VIII jau otro reizi rūpējās par drošām mantinieku tiesībām, bet patiesībā akta izdošanas laikā Anglijas karalim nebija neviena tiešā pēcteča. To apzinājās arī Henrijs VIII, un *Otrā pēctecības akta* 9.paragrāfā karalis tiek pilnvarots troņa tālāku mantošanu noteikt savā testamentā, ja Džeina Seimūra nesniegtu karalim bērnus. Ar šo pantu parlaments ievērojami palielināja karaļa ierastās tiesības, tomēr Eltons mazina jaunuma efektu, sakot, ka karalim piedāvātās tiesības jāaplūko pārējā akta kontekstā. Pilnvara karalim deva iespēju iecelt jaunus mantiniekus tikai gadījumā, ja likumā jau norādītā mantinieku rinda netiek izpildīta.¹⁷⁷ Eltona iebildumi par pilnvaru maznozīmību drīzumā zaudēja savu spēku, jo jau pēc astoņiem gadiem Parlaments Henrija VIII tiesības mantošanas regulēšanā palielināja un karalis ieguva iespēju vienpersoniski ar testamenta palīdzību noteikt jebkādu troņmantnieku kārtību. Vēl viens jaunums bija karaļa meitu iekļaušana troņa pēctecības rindā. Šāda rīcība no karaļa puses bija diezgan pārsteidzoša, ņemot vērā agrāko attieksmi pret meitām. Tomēr jāpiezīmē, ka Henrijs

¹⁷⁴ *Letter of Princess Mary to King Henry VIII, 1536*. Pieejams: <http://englishhistory.net/tudor/primary1> [aplūkots: 30.04.2014.].

¹⁷⁵ Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 33.-34.lpp.

¹⁷⁶ *The Second Act of Succession, 1534*. In: Gee, H. and Hardy, J. (ed.) *Documents Illustrative of English Church History*. London: Macmillan and Co, 1914. P.244. – 247. Pieejams: <https://archive.org/stream/documentsillustrx00geeh#page/n0/mode/2up> [aplūkots: 13.05.2014.].

¹⁷⁷ Elton, G.R. *The Tudor Constitution: documents and commentary*. P.3.

VIII meitām piešķīra mantošanas tiesības, bet nemainīja to statusu. Par to liecina arī akta tekstā lietotais tituls karaļa meitām. Tā vietā, lai Henrija VIII meitas tiktu dēvētas par princesēm, katru reizi tās tiek uzrunātas kā lēdijas. Šādā veidā arī lingvistiski tiek apstiprināts, ka meiteņu kā likumīgu bērnu statuss nav ticis atjaunots.¹⁷⁸ Kā min Lokijers, tad, lai gan stratēģiski tika atzīta meiteņu leģitimitāte, formāli viņas joprojām figurēja kā ārļaulības bērni, jo agrākie parlamenta lēmumi vienkārši tika ignorēti.¹⁷⁹ *Trešajā pēctecības aktā* jeb *Pēctecības noteikšanas aktā* (*The Third Act of Succession* jeb *Act Fixing the Succession, 1544*) uzrādīts šāds mantinieku saraksts – pirmais karaļi troni manto Henrija VIII vienīgais dēls Edvards un viņa pēcnācēji, pēc tiesību spēka tālāk seko Mērija ar saviem pēctečiem, bet noslēgumā arī Elizabete un viņas likumīgie bērni. Tekstā vairakkārt tiek pieminēts, ka galējā un īstā troņa mantošanas kārtība tiks noteikta Henrija VIII testamentā, pat, ja testamentā saturs nonāks pretrunā ar šo vai citu aktu nosacījumiem.¹⁸⁰ Testamentā tāpat paredzēts iekļaut norādījumus par troņa pēctecību gadījumā, ja Elizabete mirst un pēc viņas nepaliek neviens karaļa tiešais pēctecis.

1546.gada decembrī, īsi pirms karaļa nāves tika sastādīts testaments, kurā Henrijs VIII bez izmaiņām apstiprināja jau *Trešajā pēctecības aktā* noteikto mantinieku secību. Kā paredzēts, līdzās tam tika nosauktas personas, kuras troņa pēctecības sarakstā ierindojās pēc Elizabetes un viņas pēcnācējiem.¹⁸¹ Nākamā rindā bija Henrija VIII jaunākās māsas Mērijas dzimta – viņas meita lēdija Frensisa Greja un tās bērni. Šādā veidā tika pārkāptas tradicionālās mantošanas tiesības, jo no saraksta tika izslēgta Henrija VIII vecākās māsas Margaritas ģimene.¹⁸² Tā kā karaļa vecākā māsa bija izprecināta Skotijas Stjuartu dinastijā, kuras pēdējais pārstāvis dotajā mirklī bija Marija Stjuarte, Henrijs VIII nolēma izvairīties iekļaut mantiniekus no ārvalstīm.¹⁸³ Ļoti neparastā veidā Henrija VIII lēmumi un Parlamenta atbalsts tiem atkārtoti apstiprināja ievērojamās sieviešu tiesības. Pirmkārt, atkal tika pierādīts, ka troņa pēctecība iespējama arī pa sieviešu līniju. Bet otrs, daudz nozīmīgāks apstiprinājums bija beidzot oficiāli sievietēm piešķirtais tronis. Tas liecināja par būtisku valsts politikas attīstību, jo sevišķi ņemot vērā Henrija VIII izmisīgos centienus nepieļaut valdošu karalieni Anglijā. Tomēr ar pēctecības saraksta noteikšanu visas mantinieku problēmas vēl netika atrisinātas. Sakarā ar karaļa vājo veselību bija skaidrs, ka Edvardam Tjudoram vieta tronī būs jāieņem

¹⁷⁸ Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 26.lpp.

¹⁷⁹ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.107.

¹⁸⁰ *Act Fixing the Succession, 1554*. In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P.264-268. Pieejams:

<http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala/aplūkots:30.04.2014.>

¹⁸¹ *Henry VIII's Will, 1546*. Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=80889> [aplūkots: 01.05.2014.].

¹⁸² Williams, P. *The later Tudors: England, 1547-1603*. Oxford University Press, 1998. P. 83.

¹⁸³ Skatīt Pielikumu Nr.1

nepilngadīgam. Henrijs VIII pēc agrāko karaļu pieredzes nojauta, ka mazgadīga monarha laikā valstī ir ļoti iespējama šķelšanās. Tāpēc Henrijs VIII atkal cerēja ar statūtu palīdzību nodrošināt netraucētu dēla valdīšanu.¹⁸⁴ Henrijs VIII nolēma, ka vienas personas, kas nav karalis, valdīšana varētu būt iemesls nemieriem. Ja parasti mazgadīga monarha laikā varu valstī līdz karaļa pilngadībai pārņēma iecelts aizbildnis, tad tagad Henrijs VIII nolēma iecelt reģentu padomi ar vienlīdzīgām tiesībām visiem tās locekļiem. Pilnvaras šādas padomes izveidei karalis ieguva jau *Trešajā pēctecības aktā*, bet testamentā tika izvirzīti konkrēti padomes locekļi.¹⁸⁵ Karalis izvirzīja sešpadsmit vīrus, kas, viņaprāt, būtu lojāli un Edvarda VI nepilngadības periodā kolektīvi spētu turpināt iesākto Tjodoru politiku. Locekļu skaits tika uzskatīts par optimālu, lai nodrošinātu ātru lēmumu pieņemšanu, tajā pašā laikā varu izlīdzinot pietiekami plašā lokā.¹⁸⁶ Šādi rīkojoties, Henrijs VIII censtās novērst potenciālas intrigas un pārāk lielu varas sakoncentrēšanos vienās rokās, bet plāns diemžēl neīstenojās dzīvē.¹⁸⁷ Viljams norāda uz Henrija VIII testamenta vājībām. To bija iespējams apstrīdēt, jo karalis pats personīgi nebija parakstījis dokumentu.¹⁸⁸ Šo apstākli vēlāk arī savā labā izmantoja Skotijas Stjuarti. Kā izrādās, tad testaments nebija parakstīts ar roku un jau pēdējos gados sliktā veselības stāvokļa dēļ karalis bija nodevis tiesības savā vietā ar paraksta reprodukciju dokumentus apstiprināt saviem padomniekiem. Tāpat pastāv iespēja, ka Henrija VIII padomnieki testamentu nedaudz izmainīja, lai ar nākamās reģentu padomes sastāvu radītu veiksmīgākus apstākļus reformatoriem. Padomei bija dotas neierobežotas tiesības valdīt kā tā vēlas un sniegtas pilnvaras, ko karalis diezin vai būtu vēlējis piešķirt aizbildņiem.¹⁸⁹ Arī Henrija VIII, tāpat kā tēva nāve, tika kādu laiku noklusēta, lai ieceltie reģentu padomes locekļi varētu sagatavot plānus un sistēmu darbam pēc savām iecerēm. Neskatoties uz karaļa domu par kolektīvu reģentu padomes darbu, padome tomēr izvēlējās rīkoties tradicionāli un visi kopā iecēla Edvardu Seimūru, nepilngadīgā karaļa tēvoci, par Lordu Protektoru.¹⁹⁰ Pēc laika padomes vidū izveidojās opozīcija pret vadošajām personām un pēc veiksmīgi īstenotas varas pārņemšanas par Edvarda VI aizbildni kļuva Nortamberlendas hercogs. Interesanti, ka atkal jau padomnieki un augstākās amatpersonas pašu rokām ietekmēja karaļa pēcnāves procesus. Līdzīgi notika arī Edvarda VI laikā.

¹⁸⁴ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.147.

¹⁸⁵ *Act Fixing the Succession, 1554*. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 30.04.2014.].

Henry VIII's Will, 1546. Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=80889> [aplūkots: 01.05.2014.].

¹⁸⁶ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.150.

¹⁸⁷ Freidenfelde, I. *Tjodoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 28.lpp.

¹⁸⁸ Williams, P. *The later Tudors: England, 1547-1603*. P. 384.

¹⁸⁹ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.107.

¹⁹⁰ Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds. The Rule of the Tudors, 1485-1603*. P.181.

Par spīti elites intrigām iebildumi pret Edvarda VI tiesībām atrasties tronī neizcēlās. Viņa likumībai bija dubults grants un jebkurš anglis varēja izvēlēties, vai karali pieņemt tikai pēc viņa mantojuma tiesībām vai saglabāt lojalitāti karalim vadoties pēc ar likumu, t.i., pēctecības aktu, apstiprinātajām pilnvarām.¹⁹¹ Abi nosacījumi nebija pretrunā, tāpēc Edvarda VI pēctecību tas tikai spēcīnāja. Edvards VI par karali tika kronēts deviņu gadu vecumā. Ja sākotnēji politiskos procesus patiešām vadīja reģenti, tad dzīves pēdējos gados karalis jau bija paaudzies un pats sāka iesaistīties pārvaldes darbā. Tajā skaitā minamas reliģiskās reformas, kas bija jaunā karaļa atbalstītas un atdalīšanas no Romas katoļu baznīcas virzīja tālāk nekā Henrijs VIII bija iecerējis. Anglijā tika veidota protestantu baznīca. 1553.gada pavasarī izplatījās baumas par to, ka Edvards VI atrodas tuvu nāvei. Tās izrādījās patiesas, jo karalis sirga ar tuberkulozi, kas tobrīd bija neārstējama slimība.¹⁹² Pēc Henrija VIII testamenta un likumīgas sekošanas vispārējām mantojuma tiesībām par pēcteci tronī vajadzēja kļūt karaļa māšai Mērijai. Brigdena saka, ka pašam Edvardam VI šī doma likās atbaidoša un viņš ļoti nevēlējās, ka māsa atgrieztu valstī katoļticību. Vēl nopietnāk tam pretojās Nortamberlendas hercogs, kurš ar Mērijas I valdīšanu paredzēja, ka viņš vērtu tikt atstumts no varas un sodīts par līdzšinējo rīcību.¹⁹³ Vienīgais variants, kā izvairīties no nevēlamās situācijas pēc Edvarda VI nāves, bija atrast veidu kā mainīt troņa mantošanas kārtību. Visticamāk, ka problēmas risinājumu piedāvāja tieši Nortamberlendas hercogs, bet turpmākais process liecina, ka karalis vienlīdz dedzīgi piedalījās sazvērēstības īstenošanā. Nav zināms, kā Edvards VI pats uztvēra savu rīcību un vai karalis nojauta, ka tā, iespējams, nav pilnīgi likumīga. Lokijers skaidro Nortamberlendas hercoga domu gaitu. Hercogs secinājis, ka, ja Parlaments atļāvis Henrijam VIII ar savu testamentu regulēt pēctecību, tad, domājams, ka šīs tiesības kopš likuma pieņemšanas pienākas arī pārējiem Anglijas karaļiem.¹⁹⁴ Kopā ar karali viņi bija iecerējuši apiet Henrija VIII testamentu un pēdējo *Pēctecības noteikšanas aktu*, lai no troņa mantošanas izslēgtu Edvarda VI māšas, Mēriju un Elizabeti. Tomēr turpmāk viņi sekoja Henrija VIII gribai un troņa pēctecībai izvirzīja Mērijas, Henrija VIII jaunākās māšas, pēcnācējus. Līdz ar to pirmā rindā bija Džeina Greja, lēdijas Frensisas Grejas vecākā meita, kas vēl nesen bija apprecējusi Nortamberlendas hercoga dēlu Gilfordu Dadliju.¹⁹⁵ Edvards VI tāpat kā tēvs izslēdza Stjuartu pretenzijas uz troni, kas bija ne tikai cittautieši, bet arī katoļticīgie. Lai gan Elizabete bija protestante un tādā ziņā atbilstu karaļa vēlmēm, formālie iebildumi, ko Edvards VI vērsa pret Mērijas kandidatūru tronim, likumsakarīgi attiecās arī uz jaunāko māsu. Mantošanas tiesības māsām tika atņemtas, jo tās bija ārļaulībā dzimuši bērni, tātd

¹⁹¹ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.155.

¹⁹² Starkey, D. *Elizabeth: Apprenticeship*. London: Chatto & Windus, 2000. P.109.

¹⁹³ Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds. The Rule of the Tudors, 1485-1603*. P.197.

¹⁹⁴ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.123.

¹⁹⁵ Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds. The Rule of the Tudors, 1485-1603*. P.197.

neatbilstīgas troņa godam.¹⁹⁶ Tomēr šis iespējams nebija vienīgais iemesls, kādēļ Elizabete tika izslēgta no troņa pēctecības rindas. Historiogrāfijā tiek apskatīti dažādi faktori, kas varēja ietekmēt Edvarda VI un Nortamberlendas hercoga izvēli.¹⁹⁷ Pieļaujams, ka Elizabete pati atteiktos pārkāpt testamenta nosacījumu un kļūt par karalieni pirms savas māsas, jo vēlējās saglabāt lojalitāti tēvam un paredzēja, ka viņu tādā gadījumā sabiedrībā varētu uztvert kā uzurpatori.¹⁹⁸ Tāpat Elizabete kā sieviete varēja nonākt katoļticīga ārvalstu vīra ietekmē. To uzsver Lokijers.¹⁹⁹ Turpmāk viņš norāda, ka tieši tāpēc, lai no šāda scenārija izvairītos arī lēdijas Džeinas gadījumā, savlaicīgi tika izkārtotas viņas laulības ar Gilfordu Dadliju. Tādā gadījumā visa troņa mantošanas intriga būtu bijis ilgstošs Nortamberlendas hercoga aprēķins, īpaši piestrādājot, lai Anglijas tronis nonāktu hercoga dzimtas rokās. Tajā pašā laikā Loads apstrīd šādu iespēju un uzskata, ka doma par alternatīvu mantojuma secības noteikšanu pēc Edvarda VI nāves radusies tikai pēdējā brīdī un tas nebija ilglaicīgi vērpts plāns. Līdz ar to Nortamberlendas hercoga kā galvenā sazvērnieka loma it kā tiek mazināta. Vienlīdzīgu atbildību par šo rīcību varēja uzņemt arī Edvards VI pats un minējumiem par manipulēšanu ar jauno karali te nebūtu vietas. Pēc Edvarda VI nāves atkal kādu laiku tā noklusēta, lai augstākās amatpersonas varētu līdz galam sagatavoties pārsteidzošajam sludinājumam par lēdijas Džeinas Grejas nākšanu pie varas.

Edvarda VI pēdējā dzīves mēnesī tika sagatavoti vairāki dokumenti, kam kopā bija paredzēts garantēt jaunās troņa mantošanas kārtības likumību. Pirmais no dokumentiem bija karaļa paša uzrakstīts *Novēlējums par mantošanu (Devise for the Succession, 1553)*, kura melnraksts ir saglabājies līdz mūsdienām.²⁰⁰ Kad Edvards VI sastādīja savu novēlējumu, tad viņš pats, līdzīgi kā tēvs, bija pārņemts ar ideju par vīriešu kārtas mantinieku. Diemžēl visi dzīvie Tjudoru sālīnijas radinieki, kas varēja tikt virzīti uz troņmantnieka statusu, bija sievietes. Pirmais pieraksta variants paredzēja, ka Anglijas tronī būtu jānāk lēdijas Frensisas dēlam, un ja tāda nav, tad nākamais pēctecības rindā bija lēdijas Džeinas dēls, bet pēc tam sekoja arī jaunāko Frensisas Grejas meitu atvases. Problēma gan tāda, ka nevienai no sievietēm uz doto mirkli nebija dēlu un cerība, ka visdrīzākajā laikā tie varētu uzrasties, bija niecīga. Ja novēlējuma nosacījumi netiktu mainīti, tad pēc karaļa nāves Anglijas tronis būtu tukšs līdz brīdim, kad kāda no sievietēm Greju ģimenē dzemdētu dēlu.²⁰¹ Tāpēc Edvards VI veica labojumus savā novēlējumā, sakot, ka tronī pirmkārt seko lēdija Džeina un viņas vīriešu

¹⁹⁶ Rex, R. *Elizabeth I: Fortune's bastard?* Stroud: Amberley Publishing, 2009. P.29.

¹⁹⁷ Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Elizabetes I laikā: Bakalaura darbs.* 30.lpp.

¹⁹⁸ Starkey, D. *Elizabeth: Apprenticeship.* P.110.

¹⁹⁹ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714.* P.123.

²⁰⁰ Skatīt Pielikumu Nr.2

²⁰¹ Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty.* P.370.

kārtas mantinieki.²⁰² Tāpat *Novēlējumā par mantošanu* tika iekļauti punkti, kas atrunāja rīcību situācijā, ja karaļa pēctecis nonāk tronī pirms astoņpadsmit gadu sasniegšanas.²⁰³ Tas bija būtiski, jo lēdijai Džeina konkrētajā mirklī bija tikai piecpadsmit vai sešpadsmit gadu. Principā, lai Edvarda VI novēlējums, kas pamatā lauza Henrija VIII pēctecības akta un testamenta nosacījumus, iegūtu legālu statusu, tam bija nepieciešams Parlamenta apstiprinājums. Edvarda VI veselības stāvoklis bija kritisks, tāpēc Parlamenta sasaukšanai un akta apstiprināšanai nepietika laika. Sekoja plāns Edvarda VI novēlējumu pārstrādāt par karaļa privilēģiju vēstulēm, ko tālāk ar savu parakstu apstiprinātu dažādi vadošās elites pārstāvji. Tas arī tika paveikts, un zem vēstulēm bija savākti dažādu padomnieku, tiesnešu un bīskapu paraksti. Ne visi vēlējās apstiprināt šādu plānu, tomēr Nortamberlendas hercoga un karaļa spiediens pakļāva arī atturīgos.²⁰⁴ Bija paredzēts, ka šāda līmeņa dokumentam būs lielāks tiesiskais spēks. Louds skaidro, ka tieši Edvards VI ir bijis lielākais plāna entuziasts un jaunais karalis licis savai padomei zvērēt, ka viņa griba pēc nāves tiks ievērota.²⁰⁵ Karalis nomira 1553.gada 6.jūlijā, un 10.jūlijā lēdija Džeina tika pasludināta par nākamo Anglijas karalieni. Džeinas Grejas savvērestības mūžs nebija ilgs un viņa tronī noturējās tikai deviņas dienas.

Kā min vairāki autori, tad Džeina Greja sabiedrībā nebija plaši pazīstama.²⁰⁶ Tas, ka lēdija Džeina iedzīvotāju prātos nekad nebija figurējusi kā troņa mantiniece, pat nebija lielākā problēma. Ievērojamus sarežģījumus radīja pamata fakts, ka tikai retais vispār zināja par tādas lēdijas eksistenci un radniecību ar karaļa dzimtu, kamēr Mērija Tjudore Anglijā bija plaši pazīstama jau kopš dzimšanas. Liela nozīme turpmākajās norisēs bija abu troņa kandidātu popularitātei un loģiski, ka Lēdijas Džeinas aizstāvībai iegūt piekritējus bija grūti.²⁰⁷ Līdz ar to Mērija Tjudore, kas nojauta par elites intrigām, jau laicīgi bija aizmukusi no Londonas un pulcēja ap sevi atbalstītājus. Veidojās bruņotas sāncensības situācija, bet Mērijai lojālo iedzīvotāju skaits bija tik ievērojams un Nortamberlendas hercoga sapulcinātais karaspēks tik neliels, ka saspīlējums tika atrisināts bez tiešas militāras konfrontācijas. Jau drīzumā karaļa padomnieki aptvēra savu kļūdu, pārtrauca intrigu un par īsto Anglijas karalieni pasludināja Mēriju Tjudori. Tā kā karalis savās privilēģiju vēstulēs bija piedāvājis netradicionālu troņa mantošanas secību, jau atkal dubultais tiesību princips pierādīja savu spēku. Kā atzīmē Louds, tad Mērija I nāca tronī, jo viņas pretenzijas apstiprināja gan vispārējās mantojuma tiesības,

²⁰² Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.160.-161.

²⁰³ *Devise for the Succession, 1553*. Pieejams: <http://www.luminarium.org/encyclopedia/edward6devise.htm> [Aplūkots: 02.05.2014.].

²⁰⁴ Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds. The Rule of the Tudors, 1485-1603*. P.198.

²⁰⁵ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.161.

²⁰⁶ Turpat, P.156.

Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. P.374.

²⁰⁷ Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 31.lpp.

gan pēctecības akts.²⁰⁸ Te gan autoram varētu nedaudz iebilst, jo tehniski tā arī nekad netika atjaunots Mērijas I statuss kā likumīgā laulībā dzimušam bērnam. Tādā gadījumā kā *son of nobody* viņai mantojuma tiesības būtu bijušas ierobežotas. Tomēr jāatzīst, ka daudzi, īpaši katoļticīgie, nepiekrita idejai, ka Henrija VIII un Aragonas Katrīnas laulība nav bijusi likumīga. Viņu prātā Mērija I bija leģitīma mantiniece. Vērtējot šādi, Mērija I karalienes titulu tiešām ieguva gan pēc likuma, gan paražu tiesībām. Bet jābilst, ka tas nebija pilnīgi neapstrīdams fakts.

Ironiski, ka Henrija VIII mērķtiecīgā dinastijas stiprināšana patiesībā pavērsās pret viņa iecerēm, un nekonsekventā attieksme pret savām meitām bija par iemeslu vēlākiem apvērsumu mēģinājumiem. Mēriju I izaicināja lēdijas Džeinas Grejas izvirzīšana, bet pret Elizabeti I atkārtoti norisinājās sacelšanās Marijas Stjuartes vārdā. Henrija VIII politiku, pieverot acis uz vairākām nepilnībām, varētu nodēvēt par veiksmīgu, jo galu galā taču visi Henrija VIII iecerētie tiešie mantinieki noteiktajā secībā valdīja Anglijā. Līdzīgi izsakās Gajs, rakstot, ka Henrijs VIII, vērtējot pēc dinastiskas monarhijas principiem, bija akurāts veiksmes stāsts, jo visi bērni plānotā kārtībā sekoja savam tēvam tronī.²⁰⁹ Tomēr šķiet, ka šajā gadījumā jāatturas no sajūsminātiem izteikumiem, jo visapsveicamākais scenārijs monarhijā būtu tāds, kad Edvardam VI tronī sekotu viņa dēls. Vēlamākais un stabilākais dinastijas nākotnes nosacījums bija paaudžu maiņa tronī, nevis brāļu un māsu valdīšana. Henrija VIII vairākkārt izdotie pēctecības akti savstarpēji nonāca pretrunās, lai arī situāciju lielā mērā atrisināja trešā akta punkts, kas neatkarīgi no visa iepriekšminētā galējos nosacījumus pieļāva iekļaut karaļa testamentā. Pat ja tiem bija daudz nepilnību, tas vien, ka atkārtoti tika izdoti šādi akti, norādīja uz nebijušo iespēju karalim sadarbībā ar Parlamentu lielos apjomos regulēt troņa mantošanu pēc savām interesēm. Henrijs VIII uzstādīja nebijušu precedentu un uzrādīja, cik lielu noteikšanas varu karalis varēja iegūt savās rokās. Edvards VI savukārt mazināja šīs idejas apmērus un pierādīja, ka Parlamenta formalitātēm bija liela nozīme un ar tām arī karalim noteikti bija jārēķinās. Būtiski ir saprast, kādēļ Edvarda VI un Nortamberlendas hercoga plāns nenostādīja, ja vēl tikko Henrija VIII troņa pēctecības regulēšana tika pieņemta bez iebildumiem. No vienas puses nozīmīga bija Mērijas I popularitāte. No otras puses jaunā karaļa iecerei bija ievērojami tiesiskie trūkumi.²¹⁰ Henrijs VIII, lai arī uzstādīja precedentu, tā arī savus bērnus neizsvītvoja no pēcteču rindas. Pret Henrija VIII vēlmēm īpaši iebildumi nevarēja rasties, jo viņš vismaz savu tiešo pēcnācēju ziņā sekoja mantojuma paražām. Edvards VI toties pavisam negaidīti sagrozīja tradicionālo kārtību. Brigdena padziļināti pamato cilvēku pievienošanos Mērijas Tjudores aizstāvībai. Tiek minēti tādi apsvērumi, kā

²⁰⁸ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.156.

²⁰⁹ Guy, J. *The Tudors. A Very Short Introduction*. P.42.

²¹⁰ Williams, P. *The Later Tudors: England, 1547-1603*. P. 83.

dusmas par patiesās pēctecības izkropļošanu, kā arī bailes no dievišķa soda par stāšanos pretī Mērijas I likumīgajām tiesībām.²¹¹ Visi dokumenti, ko Edvards VI sagatavoja, lai grozītu mantinieku kārtību, bija nepilnīgi vai pat nelikumīgi. Anglijas karalim piešķirtā privilēģija noteikt troņa pēctecību testamentā pēc Parlamenta izdotā *Trešā pēctecības akta* attiecās tikai uz Henrija VIII tiesībām. Šis bija vienreizējs pasākums un pilnvaras automātiski nepārgāja visu nākamo Anglijas karaļu rokās. Rast atbalstu Edvarda VI lēmumam bija daudz grūtāk, jo viņš nebija laicīgi saņēmis Parlamenta akceptu personīgi koriģēt mantinieku secību testamentā, kā arī Henrija VIII laika lēmumi vēl bija spēkā, jo gluži tāpat Parlaments tos nebija atcēlis.²¹² Jebkurā gadījumā visu vēl vairāk sarežģīja karaļa nepilngadība. Sava vecuma dēļ karalis principā pats nebija spējīgs izdot spēkā esošu novēlējumu.²¹³ Iespējams tieši tāpēc radās ideja novēlējumu pārstrādāt par privilēģiju vēstulēm. Bet arī pret to veidojās tiesiski iebildumi. Anglijas juristi atzina, ka privilēģiju vēstules savā spēkā nevar stāties pretī lēmumiem, kas iznākuši Parlamenta aktos. Kā uzsver Louds, tad Henrija VIII rīcība bija nozīmīgs precedents un bija īpaši uzskatāms piemērs tam, cik ievērojami bija audzis Parlamenta likumdošanas aktu spēks.²¹⁴

Henrijs VIII un Edvards VI izvēlējās ļoti līdzīgus veidus, lai noteiktu savām iecerēm labvēlīgus troņmantniekus, bet tikai pirmajam to izdevās paveikt. Henrija VIII pēctecības politiku ietekmēja nepietiekams vīriešu kārtas tiešo pēcteču skaits, Edvardam VI toties tādu nebija vispār. Neparasto rīcību Henrija VIII gadījumā vadīja dzimuma apsvērumi, bet Edvardu VI nomocīja reliģiskais faktors. Lai gan Edvardam VI mantinieku bija iespējams izvēlēties tikai no sieviešu pulciņa, pēc viņa sākotnējās rīcības var manīt, ka aizspriedumi par valdošu sievieti bija saglabājušies arī pēc tam, kad Henrija VIII Parlaments tika formāli apstiprinājis vairākas sievietes troņa pēctecības rindā. Tikai fakts, ka Henrijs VIII uzskatīja Anglijas likumdošanu troņa pēctecības jautājumā par nepilnīgu un panāca Parlamenta pēctecības aktu izdošanu, vispār deva iespēju Edvardam VI izmēģināt laimi pēctecības regulēšanā pašam. Tomēr Parlamenta piešķirtās tiesības bija vienreizējas, un nevis simbolizēja vispārēju Anglijas karaļa varas pieaugumu, bet tieši Henrija VIII ietekmes līmeni. Edvarda VI plāna izpildē galu galā traucēja karaļa nepilngadība un laika trūkums. Turklāt izskatās, ka tradicionālās mantošanas tiesības bija pieņemami pārkāpt tikai tad, ja tiesības tika atņemtas attālākiem radiniekiem, nevis tiešajiem karaļa pēctečiem.

²¹¹ Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds. The Rule of the Tudors, 1485-1603*. P.198.

²¹² Freidenfelde, I. *Tjodoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 31.lpp.

²¹³ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.161.

²¹⁴ Turpat, P.136.

4. TJUDORU KARALIENES TRONĪ

4.1 Valdošas karalienes Anglijā - precedents

Visi Henrija VIII centieni izvairīties no sievietes nonākšanas Anglijas tronī tika satriekti 1553.gada vasarā. Lai gan abas Henrija VIII meitas savu pēctecības tiesību gadījumā saskārās ar juridiskām problēmām, galu galā gan Mērija I, gan Elizabete I, pateicoties savām ciešajām radniecības saitēm, saņēma nepieciešamo atbalstu, lai noturētos Anglijas tronī. Laikā, kad sabiedrībā skaidri dominēja vīrieši, Anglijas pirmajām karalienēm nozīmīgi bija atrast veidus, kā visveiksmīgāk pamatot savas tiesības un stabilizēt pozīciju tronī. Tas ideoloģiski bija saistīts ar vēl nebijuša monarha tēla izveidi, bet praksē pieprasīja formāli atrisināt izplūdušo priekšstatu par sievietes-valdnieces tiesībām. Pirmais un spēcīgākais risinājums, kas skaidroja meitu atrašanos tronī par spīti viņu dzimumam, bija tiešā radniecība ar iepriekšējiem monarhiem. Raduraksti un sekošana vispārējām mantošanas tiesībām atkal tika uzsvērti kā pamatnosacījumi karaļa titulam.

Jau minēts, ka lēdijas Džeinas sazvērestība nevarēja cerēt uz pozitīvu iznākumu nepopulārās attieksmes dēļ. Mērija I Anglijai bija pazīstama un iemīļota kā Henrija VIII meita, tēva dzīves noslēgumā veiksmīgi apstiprināta ar statūtu palīdzību un šajā gadījumā fakts, ka viņa bija sieviete-mantiniiece, nonāca otrajā plānā. Zināms, ka arī vienkāršas sabiedrības vidū, Londonas publikas pūlī izskanēja neapmierinātība ar norisēm. Kad pilsētā tika izsludinātas ziņas par lēdijas Džeinas kronēšanu un, kad klāt minēta arī noniecinošā informācija par Mēriju Tjudori un viņas nelikumību, kāds vīrs no klausītājiem iebildis un Mēriju uzrunājis kā īsto mantinieci.²¹⁵ Džeinas Grejas kronēšanas ceremonijas aprakstā aplūkota šī situācija, pieminot, ka pret vīru pēc tam vērstas soda sankcijas.²¹⁶ Protams, grūti paredzēt, kāda būtu notikumu attīstība, ja lēdijas Džeinas vietā negaidīti tiktu piedāvāts kāds vīriešu kārtas troņa mantinieks. Var tikai minēt, vai Mērija I joprojām sastaptu atbalstu tādā pašā apmērā. Kā uzskata Louds, tad Mērija I, lai gan bija pilnīgi pārliecināta par savām mantošanas tiesībām, tomēr pati apzinājās sarežģījumus, ko nesa viņas dzimums.²¹⁷ Sieviete šajā laikā bija radīta, lai tiktu pārvaldīta, nevis valdītu pati. Līdz ar to Mērija I kā pirmā valdošā karaliene Anglijā bija atbildīga par veiksmīga precedenta uzstādīšanu. Vērtējumi par to, cik labvēlīgu piemēru Mērijai I izdevies atstāt ir dažādi.

²¹⁵ Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 34.lpp.

²¹⁶ *The coronation of Lady Jane Grey, 1553*. Pieejams: <http://englishhistory.net/tudor/jane1> [aplūkots: 04.05.2014.].

²¹⁷ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.187.

Ričardsa, piemēram, izsaka pārmetumus par to, ka Mērijai I līdz šim historiogrāfijā tiek veltīts pārāk maz uzmanības. Tā vairumā gadījumu ir kritiska un pirmo Anglijas valdošo karalieni aplūko caur negatīvu prizmu. Ričardsa ar nožēlu min izplatītu secinājumu, ka Mērija I nav atstājusi nekādu labvēlīgu ietekmi uz Anglijas vēsturisko attīstību. Pretstatā tam Elizabete I parasti tiek aplūkota kā pirmā īstā Anglijas karaliene, jo Mērija I bija nepilnīgs monarhs. Kas pamato šādu apgalvojumu? Piemēram, Mērija I vairījās teikt sabiedriskas uzrunas un atstāja bālu publisko iespaidu, kā arī dzīvē iemiesoja ierastos sievišķos aizspriedumus. Ričardsa atsaucas uz vēsturnieka Nīla uzskatu, kurš saka, ka Mērija I ar savu valdīšanu reprezentēja veco pasauli (katoliska vide ar viduslaiku vērtībām), bet Elizabete I nesa jaunās Anglijas tēlu.²¹⁸ Pretrunīgi, ka savā laikā Mērija I bija daudz iecienītāka par māsu, kura tika uztverta kā nepieņemtās Annas Boleinas meita. Tagad vairums Tjodoru vēsturnieku, kā arī arvien augoša interese populārajā kultūrā veicina apbrīnu par Elizabeti I un tās laiku. Lai cik kritiski tiktu vērtēta Mērijas I vispārējā rīcība un politiskie lēmumi, viņas soļi kā Anglijas pirmajam monarham-sievietei ir jāaplūko attiecīgajā kontekstā. Līdz ar to Ričardsa uz Mēriju I aicina palūkoties citādāk. Viņas izvērtējumā uzmanība jāpievērš tam, kā Mērija I veidoja pamatu un iepazīstināja ar sievietes valdīšanu sabiedrību tā, lai Elizabete I daudz vieglāk varētu nonākt tronī. Mērijas I labā un sliktā pieredze varēja izveidot situāciju, lai Elizabete I jau tiktu uzskatīta par pilnvērtīgu karali.²¹⁹

Mērijas I un Elizabetes I sagatavošana nākotnes tituliem teorētiski varēja sākties jau no pašas bērnības, tomēr izskatās, ka karaļa meitas tika izglītotas atbilstīgāk sieviešu mācību modeļiem. Henrijs VIII šaubījās par savas meitas Mērijas „karalisko potenciālu”, bet viņas māte no tā nevairījās. Tieši Aragonas Katrīna pievērsusi īpašu uzmanību tam, lai meitai tiktu nodrošināta spēcīga izglītība un personīgi uzrādītu pozitīvu piemēru *sievietes suverenitātei*.²²⁰ Jāpiemin, ka pirms laulībām ar Henriju VIII Aragonas Katrīna Anglijā visu laiku bija darbojusies kā Spānijas sūtne un principā veica dažādus starpvalstu attiecību uzdevumus.²²¹ Tas bija ļoti netipiski, jo sievietes nekad nedarbojās publiskos amatos un Mērijas I māte jau savlaicīgi rādīja neparastu piemēru lomai, ko sieviete spējīga ieņemt. Tomēr saglabājušās liecības uzrāda, ka Mērijas I izglītība, kaut arī pamatīga, bija vairāk piemērota tam, lai radītu pieklājīgu, augsti mācītu sievieti, nevis nākotnes monarhu. Tajā pašā laikā iespējams, ka viņa apguva arī kaut ko no prinču mācību programmas, piemēram, retoriku.²²² Ļoti līdzīgai

²¹⁸ Richards, J. Examples and Admonitions: What Mary Demonstrated for Elizabeth. In: Hunt, A., Whitelock, A. *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. New York: Palgrave Macmillan, 2010. P.31.

²¹⁹ Turpat, P.31.-33.

²²⁰ Pollnitz, A. Christian Women or Sovereign Queens? The Schooling of Mary and Elizabeth In: Hunt, A., Whitelock, A. *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. New York: Palgrave Macmillan, 2010. P.129.

²²¹ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.87.

²²² Pollnitz, A. In: A. *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. P.133.

pieredzei tika pakļauta arī viņas māsa Elizabete. Politika, tātad arī politiskās prakses apguve, principā tika uztverta kā ļoti vīrišķīga nodarbošanās. Ir skaidrs, lai arī abas sievietes saņēma ievērojamas zināšanas un bija augsti izglītotas, viņas netika savlaicīgi gatavotas karaliskajai lomai, īpaši tiem aspektiem, kas tradicionāli sasaistījās ar karaļa vīrišķo personību. Līdz ar to abām Anglijas valdošajām karalienēm bija jāmeklē savi veidi, lai pielāgotu vai aizstātu šos aspektus ar savu sievietes dabu. Kā galveno piemēru te var minēt karaļa regālijas, tajā skaitā zobenu. Izplatītas bija šaubas, vai sieviete var valdīt, ja viņa pat nevar pacelt zobenu un doties cīņā. Tas bija izteikti vīrišķīgs simbols, un lielā mērā karaļa vara un darbība valsts labā tika saistīta arī ar bruņnieciskumu un militāro vadību uzbrukumā un aizstāvībā.²²³ Kā nekā, atgriežoties pie anglo-sakšu paražu tiesību piemēra, tās paredzēja, ka par karali kļūst militāri spēcīgākais dižciltīgais. Turklāt vēl nesen Henrijs VII papildus pamatojumu savai leģitimitātei ieguva tieši ar cīņu kaujā. Mērija I apzinājās, ka viņai būs jāatstāj spēcīgs iespaids, īpaši uz saviem pavalstniekiem-vīriešiem, un jāpierāda, ka viņas karaliskā atbildība ir spēcīgāka par dzimuma ierobežojumiem.²²⁴ Jāpiezīmē, ka Mērijai I savā ziņā bija paveicies, jo īstenībā viņa ieradās tronī sagatavojusies militārai konfrontācijai. Lai gan īstena kauja nenotika, viņa, stājoties pretī lēdijas Džeinas pasludināšanai, sasauca karotājus un bija gatava doties pretī lorda Nortamberlenda spēkiem. Tomēr sievietes nākšana pie varas tik un tā izaicināja ideju par tradicionāli kareivīgo monarha dabu. Skaidrs, ka sieviete tiešām bija ierobežota savā militārajā darbībā un valdošai karalienei bija jāpaļaujas uz vīriešu palīdzību un praktisko vadību šajā ziņā. Tomēr gan Mērija I, gan Elizabete I centās radīt tēlu, kas atbilstu valsts aizstāvja simbolikai. Tas tika darīts no sievišķīgām pozīcijām.²²⁵ Sakarā ar Mērijas I kronēšanas ceremoniju jaunā karaliene tika dēvēta par sievieti-karotāju. Turklāt, tā kā Mērija I nolēma apprecēties, vēlāk vīrišķo elementu monarhijā varēja ienest viņas vīrs. Elizabete I savukārt izvēlējās uzsvērt nevis monarha karojošo, bet miera nesējas pozīciju.

Pastāvēja vēl citi, daudz praktiskākas dabas jautājumi, kas bija saistīti ar likumisko kārtību, sievietei atrodoties tronī. Tā kā parasti sievietes neieņēma publiskus amatus un, tikai kļūstot par atraitnēm, saņēma pilnas tiesības pieņemt juridiskus lēmumus un slēgt darījumus, tad bija nepieciešams pamatot, ka karalienei tomēr ir tiesības pārvaldīt valsti. 1554.gada aprīlī Mērijas I Parlaments izdeva divus likumdošanas aktus, kas pilnībā nodrošināja valdošas karalienes pozīciju.²²⁶ Vienā no tiem tika izskaidrots, ka karalienei tronī ir tieši tādas pašas karaliskās tiesības, kādas būtu monarham-vīrietim. Tas beidzot formāli atrisināja Anglijas ilglaicīgās šaubas par to, vai sievietes drīkst būt troņa mantinieces. Otrajā dokumentā tika

²²³ Whitelock, A. „Woman, Warrior, Queen?” Rethinking Mary and Elizabeth In: Hunt, A., Whitelock, A. *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. New York: Palgrave Macmillan, 2010. P.173

²²⁴ Richards, J. In: *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. P.36.

²²⁵ Whitelock, A. In: *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. P.174.-181.

²²⁶ Richards, J. In: *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. P.35.

izskatīts daudz jūtīgāks temats, kas atkārtoti bija izraisījis neizpratni par iespējamo notikumu gaitu valsts pārvaldē. Tas bija jautājums par valdošas karalienes sievas statusu un to, vai precības mainīja karalienes tiesības un varas apmēru. Neskaidrības par to jau ilgi bija nodarbinājušas ne tikai karalistes padomnieku, bet arī izglītotu juristu prātus. Tradicionāli sieva nonāca sava vīra aizbildniecībā un, lai arī karalienēm-sievām tika dota zināma brīvība dažos aspektos, karalis tik un tā saglabāja noteicošo lomu. Anglijā konkrēta karalienes dzīvesbiedra izvēle kļuva par monarhijas pamatdiskusiju, pirmajā reizē, Mērijas I valdīšanas laikā. Ja Mērija I būtu karalis, tad šis būtu būtisks, bet sekundārs jautājums.²²⁷ Tagad neīstais vīrs un neīstie nosacījumi varēja izraisīt smagas un nevēlamas pārmaiņas Anglijā. Laulību diplomātija starp dažādām Eiropas valdošajām dinastijām vienmēr varēja nozīmēja, ka karaļvalstīs, kurās šajā ziņā neeksistēja īpaši ierobežojumi, troni varēja pārņemt ārvalstu pārstāvis.²²⁸ Anglijā, pieredzes trūkuma dēļ, līdz šim nebija izveidoti karali-vīru ierobežojoši nosacījumi, tādēļ tagad kļuva nepieciešams tos likumīgi piefiksēt, ja vien Anglija vēlējās izvairīties no potenciālas ārvalstu ietekmes. Pirmajā reizē valdošas karalienes un viņas vīra tiesiskās attiecības tika izskaidrotas Mērijas I laulību līgumā. Vēlāk tika izdots arī Parlamenta akts, kas atkal apstiprināja tā idejas. Akts pasludināja nemainīgo faktu, ka Mērija I viena pati ir noteicošais Anglijas monarhs arī pēc savām laulībām. Tātad valdošai karalienei Anglijā nevajadzēja pāriet vīra uzraudzībā, jo viņa vienlaicīgi sevī iemiesoja karalienes un karaļa lomas. Elizabete I sekoja māsas piemēram un neizdeva jaunus, kā arī neizmainīja vecos, māsas laikā izstrādātos juridiskos materiālus par sievietes valdīšanu. Tas liecina, ka Mērija I bija paguvusi veiksmīgi atrisināt visas tiesiskās neskaidrības. Tomēr, lai cik rūpīgi tiktu izstrādāti nosacījumi par laulībām un karaliskā pāra likumīgajām tiesībām, visa situācija iedzīvotājiem psiholoģiski bija grūti uztverama. Anglijā nekad nebija pastāvējis karalis-vīrs, tādēļ valdošās elites vidū valdīja neziņa, kā tas dzīvē varētu izpausties. Pat, ja karaļa pilnvaras tiktu ierobežotas pēc līguma pantiem, fakts vien, ka ārvalstu karaļa vārds valsts paziņojumos parādītos pirmais, iedzīvotājiem bija grūti pieņemams. Turklāt vispār karalienes vīra dēvēšana par karali, kad tradicionāli apzīmējums karaliene attiecās uz tiesiski vājāku būtni, karaļa sievu, varēja raisīt pretreakciju.²²⁹ Tiesiskais risinājums ne vienmēr bija pietiekams attaisnojums sabiedrības acīs, un šīs šaubas bija jāņem vērā Elizabetei I, veicot lēmumu par savu rīcību laulību politikas īstenošanā.

Tātad Mērijas I valdīšanas laiks bija nodrošinājis visus juridiskos, ceremoniālos un politiskos priekšnoteikumus, lai turpmāk Anglijā karaliene tronī varētu kāpt bez liekām

²²⁷ Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.193.

²²⁸ Potter, D. *Britain and the Wider World*. In: Jones, N., Tittler, R. (ed.) *A Companion to Tudor Britain*. Malden... [etc.]: Blackwell Publishing, 2004. P.183.

²²⁹ Richards, J. In: *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. P.36.

problēmām.²³⁰ Elizabete I varēja to virzīt tālāk un daudz spēcīgāk attīstīt valdošas karalienes identitāti un simboliku. Kaut gan nevarētu teikt, ka Mērija I uzstādīja ideālo sievietes-monarha piemēru, kas turpmāk kalpotu kā etalons nākamajām valdošajām karalienēm. Elizabete I, šķiet, mācījās no māsas piemēriem un interesanti, ka daudzos jautājumos abas izvēlējās atšķirīgus politiskos risinājumus. Šajā ziņā abu karalienju pieredzi vērts pakļaut kopējam izvērtējumam un izsekot, kā katra no viņām sniedza pienesumu, lai risinātu neskaidrības par valdošas karalienes tiesībām un pienākumiem. Iespējams, ka tieši scenārijs, kad valdošas karalienes bez pārtraukuma sekoja viena otrai tronī ļāva daudz plūstošāk un stabilāk attīstīt pirmos principus sievietes vadībai valstī.

4.2 Mērijas I un Elizabetes I atšķirīgā laulību politika

Mērijas I un Elizabetes I laulību plānus būtiski ietekmēja divi faktori – viņu dzimums un starptautiskās attiecības. Mērijai I dzimuma un ieražu dēļ bija skaidrs, ka viņai jāprecas. Elizabete I izlēma neprecēties un nepakļaut sevi potenciālai vīra ietekmei. 16.gadsimtā starptautiskās attiecības vistiešākajā veidā bija saistītas ar privātām attiecībām starp valdošajiem monarhiem. Tādā gadījumā visdrošāk ciešus sakarus starp valstīm attīstīja slēgtas laulības saites. Diezgan precīza frāze, kas raksturo tā laika ārpolitikas ievirzi, ir *laulību tirgus*.²³¹ Tajā par būtiskiem spēlētājiem kļuva arī abas Anglijas karalienes.

Mērija I par karalieni kļuva trīsdesmit septiņu gadu vecumā, tādēļ laulībām bija jānotiek ātri, ja viņa cerēja šādā savienībā iegūt Anglijas troņmantnieku.²³² Papildus stimulēšanai bija reliģiskais faktors, jo karalienes tiešais pēctecis bija nepieciešams ne tikai dinastijas, bet arī katolicisma saglabāšanas dēļ. Ja Mērijai I nebūtu sava pēcnācēja, tad statūti paredzēja, ka karalienei tronī sekotu pusmāsa Elizabete. Bet Elizabete bija protestante un viņa visticamāk atkal likvidētu Mērijas I atjaunoto katolicismu Anglijā. Protams, pastāvēja iespēja mēģināt Elizabetes I pēctecību tronī kaut kādā veidā apiet, tomēr nesenais Edvarda VI plāns sniedza bīstamu piemēru. Lai gan Mērijas I valdīšanas laikā atkārtoti izskanēja atgādinājumi par šo domu, visvienkāršākais un nešaubīgākais veids, kā nepieļaut Elizabetes I nonākšanu tronī, bija radīt savu tiešo mantinieku.²³³ Līdz ar to bija jārikojas steidzīgi un nav pārāk pārsteidzoši, ka Mērija I vērsās pēc padoma pie sava radnieka, Svētās Romas impērijas imperatora Kārļa

²³⁰ Richards, J. In: *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. P.40.

²³¹ Watkins, J. Marriage A La Mode, 1559: Elisabeth de Valois, Elizabeth I, and the Changing Practice of Dynastic Marriage. In: Buchholz, R., Levine, C. *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2009. P.79.

²³² Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.193.

²³³ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.170.

V. Mērijas I māte bija spāniete un radniecība, kā arī reliģiskā pārliecība noteica viņas vēlmi sadarboties ar Habsburgiem.²³⁴ Tā bija iespaidīga Eiropas dinastija, kas iekarojusi milzīgu prestižu un ietekmi starptautiskajā vidē. Imperators uzskatāms par sava laika ievērojamāko Eiropas valdnieku.²³⁵ Turklāt Habsburgi turpināja būt nesatricināmi katoļticīgie. Šādi spēka faktori Mērijai I bija ļoti noderīgi. Ideja par dinastiskām laulībām aizrāva arī Kārli V un viņš piedāvāja slēgt laulību starp Anglijas karalieni un savu dēlu Filipu, nākamo Spānijas karali. Lai gan Anglija no savas pozīcijas nebija noteicošais faktors Eiropas laulību spēlē, tās priekšrocības jāaplūko vispārējā Eiropas diplomātijas kontekstā. Visas iesaistītās puses bija vienlīdz ieinteresētas īstenot tieši savas vajadzības, tāpēc risinājumi parasti bija komplicēti. Kad sarežģījumus ar nepilngadīgajiem mantiniekiem Anglijai un Skotijai neizdevās atrisināt savstarpēji, tad par ieguvējiem spēlē kļuva kontinenta monarhijas. Marija Stjuarte bija saderēta ar Fransuā II un Francija uzvarēja pirmajā raundā. Tomēr līdz ar Filipa II un Mērijas I kāzām Habsburgi atspēlējās un varēja virzīties uz ietekmes iegūšanu Anglijā.²³⁶ Brigdena izsakās, ka Kārlis V nākamās dēla kāzas uztvēra tā, it kā šādi Habsburgi iekarotu Angliju laulību ceļā.²³⁷ Pēc tam, kad abas puses piekrita laulību iespējai, sekoja ļoti intensīvs pārrunu periods, lai valstis vienotos par laulību nosacījumiem. Anglijai ļoti svarīgi bija noslēgt detalizētu laulību līgumu, kas neiedragātu karalienes autoritāti pašai savā karaļvalstī. Interesanti, ka visas sarunas no Spānijas puses risināja Kārlis V un precinieks Filips nespēja ietekmēt savu nākotnes pozīciju. Imperators turklāt baidījās, ka pāvesta sūtnis Redžinalds Pols varētu nelabvēlīgi ietekmēt Mērijas I domas un censties viņu atrunāt no ieceres, jo kāzas varētu ierobežot jauno karalieni un veidot opozīciju valstī. Kārlis V pat apzināti aizkavēja sūtņa ierašanos Anglijā.²³⁸ Šāda rīcība iespējams bija noderīga, jo karaļvalstī tik tiešām pastāvēja spēcīga opozīcija pret Mērijas I ieceri.

Lai gan Mērija I uzskatīja, ka viņas un Filipa II kāzas būtu lielisks scenārijs, karalienes padomnieki nebija tik pārliecināti. Pie Mērijas I vērsās pat Parlamenta pārstāvji, kas lūdza karalieni izvēlēties sev vīru no angļu aristokrātiem, bet karaliene noraidīja šādas prasības. Pie tā, ka Mērija I atsacījās apprecēt kādu no saviem pavalstniekiem, visticamāk vainojams viņas karaliskais lepnums.²³⁹ Skaidrs, ka neviens no tiem dižciltības ziņā nespēja līdzināties karalienei. Kaut gan valdošas karalienes laulības izraisīja diskusijas juristu vidū, šķiet, ka nevienā brīdī kā reāla iespēja netika apsvērta karalienes neapprecēšanās. Valdīja tikai cerības, ka karaliene izvēlēsies vietējo precinieku, lai situācija netiktu sarežģīta vēl vairāk. Karaliene

²³⁴ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.126.

²³⁵ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.170.

²³⁶ Dawson, J.E.A. In: *A Companion to Tudor Britain*. P.169-170.

²³⁷ Brigdena P.255.

²³⁸ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.126.

²³⁹ Bindoff, S.T. *Tudor England*. P.170.

jau tā bija zaudējusi daļu simpātiju valstī sakarā ar īstenoto politiku, konkrēti reliģiskajām reformām, tomēr Mērija I bija nepiekāpīga. Lēmums precēt Spānijas Filipu galā vairāk vājināja uzticību karalienei. Mērijai I pašai bija skaidrs, kādas priekšrocības varēja sniegt laulība ar Habsburgu pārstāvi. Kā atzīmē Lokijers, tad karaliene vadījās pēc diviem principiem. Pirmkārt, kāzas turpmāk nodrošināja spēcīgu atbalstu no katoļticīga vīra. Otrkārt, diplomātiski tas bija nozīmīgs solis, jo Anglija izveidotu ciešu saikni ar spēcīgāko katoļu varu. No karalienes skatupunkta pavalstnieku ksenofobiskie iebildumi bija niecīgi pretstatā Anglijas ieguvumam, iekļaujoties atpakaļ katolisko valstu grupējumā. Šis bija veiksmīgs veids, kā pārtraukt Anglijas norobežošanos no kontinenta.²⁴⁰ Tomēr, lai pēc iespējas mazinātu valdošās elites satraukumu, bija nepieciešams panākt, lai kāzas nenozīmētu neizbēgamu Anglijas pāreju Spānijas ietekmē.

Par laulību nosacījumiem abas puses vienojās 1554.gada janvārī. Noslēgtais laulību līgums spēcīgi iestājās par Anglijas neatkarības saglabāšanu.²⁴¹ Līdz ar līguma nosacījumiem Filips II ieguva atbilstīgus titulus Anglijā un pārējās Mērijas I pārvaldītajās teritorijās. Tāds pats gods Filipa II valdījumos izrādīts arī Mērijai I. No sava vīra karaliene varēja saņemt atbalstu un palīdzību, bet viņš nedrīkstēja uzstādīt savus noteikumus. Pastāvēja arī vēl detalizētāki ierobežojumi. Piemēram, Filipam II nebija tiesību Anglijas amatos iecelt svešzemniekus un arī savā galmā karalim būtu jāpieņem tikai angļu džentlmeņi. Valstis savstarpēji noslēdza mūžīgu sadraudzību, tomēr katras ārpolitika palika neatkarīga un otrai valstij nebūtu jālauž sava neitralitāte, ja kāda iesaistās karā ar trešo valsti. Īpaši atrunāti bija pēctecības jautājumi. Ja laulībās piedzimtu bērni, tad vecākais dēls, sekojot ieražām, kļuva par Anglijas troņmantnieku. Tas neattiecās uz Spānijas zemēm, jo tur pēctecībā priekšroka bija Filipa II dēlam no pirmās laulības – Karlosam. Nākamajam karalim jebkurā gadījumā būtu jāievēro mantotās zemes tradīcijas un jāturpina valdīt pēc eksistējošiem karalistes likumiem. Tādā ziņā īpaši interesanti, ka laulību līgumā tika noteikti plāni par karaļpāra bērnu izglītību. Visus bērnus bija paredzēts audzināt Anglijā, bet lēmumu mainīt varēja tikai karalienes padome.²⁴² Patiesībā šāds plāns bija likumsakarīgs, jo, ja laulībās piedzimtu bērni, tiem lielāka iespējamība bija mantot tieši Anglijas, nevis Spānijas troni. Kā piemin Lokijers, tad galvenais no Anglijas puses bija izvairīties no valsts pārvaldes *spāniskošanās*.²⁴³ To varēja novērst nosacījumi par Filipa II galma sastāvu un karalisko bērnu audzināšanu. Vērtējot laulību līguma saturu, izskatās, ka visi punkti tika veidoti no Anglijas aizsardzības pozīcijas. Šos nosacījumus ietekmēja bažas par karalienes autoritātes krišanos un draudi par ārvalstu

²⁴⁰ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.126.-127.

²⁴¹ *Act for the marriage of Queen Mary to Philip of Spain, 1554*. Pieejams:

<http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala#page/282/mode/2up> [aplūkots: 09.05.2014.].

²⁴² Freidenfelde, I. *Tjodoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 35.-36.lpp.

²⁴³ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.128.

ietekmes pārsvaru karalistē. Te varētu atskatīties uz iecerēto Marijas Stjuartes un Edvarda VI kāzu līgumu, jo situācija bija identiska, ja neņem vērā precinieku vecumu. Vienīgi Skotijas gadījumā Anglija atradās apvērstā pozīcijā – potenciālais ārvalstu karalis bija Edvards VI. Tur pilnīgi tika ignorēta karaļa-karalienes neskaidrā situācija Skotijā. Jautājumi par ieprecētā karaļa lomu, tiesībām un varu netika izskatīti. Varbūt tieši šo iemeslu dēļ Skotija atteicās ratificēt līgumu. Mērija I ar savām laulību prasībām līguma izstrādi pacēla pavisam citā līmenī. Īpatnēji, ka Habsburgi šķiet bijuši ļoti piekāpīgi. Neatkarīgi no tā vietējie angļi neuzticējās līguma spēkam un pat, ja neskaidrie jautājumi tiesiski tika atrisināti, tāpat valdīja uzskats, ka Spānija jebkurā gadījumā iegūs savu ietekmi.

Filips II nezināja, ar kādiem noteikumiem tiks slēgta laulība, jo visas laulību pārrunas veica viņa tēvs. Kad Spānijas Filips uzzināja līguma nosacījumus, tad viņš pat esot apsvēris laulības neslēgt. Karaļa aprakstītā pozīcija Anglijā nemaz neatbilda viņa iecerēm. Viņš tiešām vairāk izskatījās pēc karalienes vīra, nevis pilntiesīga karaļa. Arī vīra tiesības bija samazinātas. Karalim, atšķirībā no līdzšinējām karalienēm-sievām, netika nodoti nekādi īpašumi valstī. Tas sarežģīja un sadārdzināja karaļa darījumus, jo Spānijas Filipam līdz ar to nebija angļu naudas un ienākumu, no kuriem varētu izmaksāt prēmijas vietējiem apkalpotājiem.²⁴⁴ Iespējams, ka karalis cerēja – realitātē, laikam ritot, būs iespējams nepatīkamos laulību noteikumus apiet. To viņš patiesībā uzsāka darīt jau no pirmajām dienām, jo Anglijā Filips ieradās ar saviem galminiekiem, kas bija pretrunā ar vietējām prasībām.²⁴⁵ Tāpat karalis ļoti cerēja panākt, ka tiktu noorganizēta viņa kronēšanas ceremonija. Anglijā kronēšanai vienmēr tika pievērsta liela uzmanība un tā simbolizēja varu un galēji apstiprināja personu karalisko pozīciju. Karaļa kronēšana tā arī nenotika, turklāt laulību ceremonija, kas noritēja Anglijā, tika noturēta apvērstās pozīcijās – Mērija I ieņēma tradicionālo karaļa vietu rituālos. Neizskatās, ka Filipam II pret savu sievu būtu bijušas īpašas jūtas, bet viņam patika priekšrocības, ko laulība viņam varēja sniegt Eiropas politiskās dzīves kontekstā. Tomēr jāpieņem, ka personīgā līmenī laulības bija neveiksmīgas.²⁴⁶ Louds tomēr uzskata, ka Filipa II vara Anglijā ievērojami nepieauga nevis līguma ierobežojumu dēļ, bet gan paša karaļa rīcības dēļ. Filips II maz uzturējās valstī un netērēja laiku, lai izveidotu spēcīgas un aizbildnieciskas attiecības ar ietekmīgām personām Anglijā.²⁴⁷ Filipa II rīcība vēsta, ka viņa prioritāte tomēr nebija Anglijas pārņemšana. Tāpat kārtējās cerības uz bērnu, kas uz mūžu varētu vienot Habsburgus un Tjudorus, izrādījās neiespējamā. Mērija I patiesībā

²⁴⁴ Loades, D. Philip II and the government of England. In: *Law and Government under the Tudors: Essays Presented to Sir Geoffrey Elton*. Cross, C., Loades, D., Scarisbrick, J.J. (ed.) Cambridge...[etc.]: Cambridge University Press, 2002. P.177.-180.

²⁴⁵ Guy, J. *The Tudors. A Very Short Introduction*. P.55.

²⁴⁶ Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.128.

²⁴⁷ Loades, D. In: *Law and Government under the Tudors: Essays Presented to Sir Geoffrey Elton*. P.194.

smagi slimoja, bet karalis ar sievu kopā pavadīja pavisam maz laika. Sievas nāve Spānijas Filipam draudēja ar pozīcijas vājināšanos starptautiskajā laukā.²⁴⁸ Laulību līgumā tika paredzēts, ka Filips II kā atraitnis bez bērniem zaudētu jebkādu ietekmi Anglijā. Šādā situācijā Anglijas tronī nāktu nākamais likumīgais mantinieks un Filips II nedrīkstētu izvirzīt pretenzijas no savas puses.²⁴⁹ Jāatzīst, ka jau no laulību pārrunu brīža, cerība, ka pārim tiešām piedzimtu bērni, kas varētu saglabāt Spānijas iespaidu, bija niecīga. Mērija I nomira 1558.gadā, tā arī nedzemdējusi nākamo troņmantnieku. Līdz ar to, nosakot nākamo pēcteci tronī, karalienes testaments netika ņemts vērā, jo Mērija I tajā bija noteikusi, ka varu pārmentos viņas dēls.²⁵⁰ Tā kā jauni Parlamenta pēctecības akti nebija izdoti, tad Henrija VIII testaments saglabāja savu spēku un par Mērijas I pēcteci tronī netraucēti kļuva Elizabete I.

Aktuāls paliek jautājums, cik vērtīgas bija Mērijas I un Spānijas Filipa laulības? Lai gan Kārlis V intensīvi piedalījās līguma veidošanas sarunās, reālais Habsburgu ieguvums šķiet neliels. Mērijas I laulības bieži pieminētas kā neveiksme arī Anglijas kontekstā, ja tās tiek aplūkotas kontrastā ar Elizabetes I pašpārlicināto un vienpersonisko valdīšanu. Tomēr tas varētu būt samērā kļūdainas vērtējums, ja pieņemam, ka Filips II bija ļoti neapmierināts ar piešķirtās karaļa lomas ierobežojumiem. Spēku attiecību ziņā Anglija pieturējās pie laulību līguma nosacījumiem, paturēja savu pozīciju un iedzina Filipu II stūrī. Kaut arī laulības nebija veiksmīgas iecerēto mantinieku nodrošināšanai, tās negrāva Anglijas statusu. Tomēr nevarētu viennozīmīgi apgalvot, ka Anglija pierādīja savu pozīciju un tādā veidā īstenoja pietiekami sekmīgu politiku. Lai gan noslēgtais laulību līgums tiesiskā ziņā bija veiksmīgs precedents, tā spēks nebija visaptverošs. Ja Filips II intensīvāk būtu pievērsies politiskajai darbībai Anglijā un Mērija I dzemdētu bērnu, tad līguma nosacījumi varētu laika gaitā tikt pārkāpti. Veiksmīgi apstākļi garantēja, ka Anglijas bažas nepiepildījās. Ričardsa ar zināmu apbrīnu izsakās par to, kā Mērija I tomēr izvēlējās apprecēties šajā šaubu gaisotnē un spēja pilnībā saglabāt savu vienpersonisko monarha varu.²⁵¹ Tomēr gan tam konkrētajos apstākļos nebija vēlamu rezultātu. Mērijas I laulību cerības un mērķi nepiepildījās, jo Anglijas tronī sekoja Elizabete I, protestante. Jau Mērijas I valdīšanas laikā bija skaidrs, ka Elizabete I nešaubīgi vēlēšies Angliju atkal atraut no katoliskās pasaules. Filipam II laulības bija būtiskas, lai radītu pietiekamu pretsparu mūžīgajā Spānijas-Francijas saspīlējumā²⁵² Ja arī uz laiku laulības kalpoja kā valstu vienotājs, tam bija tikai īslaicīga nozīme. Tieši tādēļ pēc Mērijas I nāves,

²⁴⁸ Watkins, J. In: *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. P.79.

²⁴⁹ *Act for the marriage of Queen Mary to Philip of Spain, 1554*. Pieejams:

<http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala#page/282/mode/2up> [aplūkots: 09.05.2014.].

²⁵⁰ *The Will of Mary I, 1558*. Pieejams: <http://tudorhistory.org/primary/will.html> [aplūkots: 11.05.2014.].

²⁵¹ Richards, J. In: *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. P.36.

²⁵² Loades, D. In: *Law and Government under the Tudors: Essays Presented to Sir Geoffrey Elton*. P.191.

Filīpam II vilinoši šķita turpināt iesākto politiku un noslēgt laulības arī ar nākamo Anglijas karalieni.

Pēc Mērijas I nāves Eiropas dinastisko laulību spēlē nozīmīgās lomās parādījās jauni dalībnieki. Pirmkārt, tā bija Anglijas jaunā karaliene Elizabete I. Otrkārt, Filīps II atkārtoti bija sievas meklējumos. Ja Filīps II vēlējās saglabāt ciešo brālību Tjodoru un Habsburgu vidū, tad viņa vienīgais loģiskais solis bija apprecēt Elizabeti I. Tā kā Filīps II loloja lielas cerības, tad jāsecina, ka kāzas Anglijā Spānijai bija tiešām nepieciešamas.²⁵³ Arī Elizabetes I padomnieku vidū dominēja uzskats, ka karaliene drīzumā apprecēsies. Sākotnēji valdīja cieša pārliecība, ka karaliene laulībām izvēlēšies kādu ārzemju princi. Padomnieki būtu tam piekrituši, ja precības tiktu noslēgtas ar līdzīgiem noteikumiem kā Mērijas I gadījumā.²⁵⁴ Joprojām aktuāls bija priekšstats, ka tas ir ļoti īpatnēji, ja sieviete viena pati atrodas tronī. Tajā pašā laikā, kā atzīst Poters, sabiedrība pēc Mērijas I laulībām jau bija iepazinusi potenciālās sekas šādai savienībai.²⁵⁵ Dažādu iemeslu dēļ pati Elizabete I nolēma neprecēties vispār. Grūti izsekot līdzī tam, kas ietekmējis šādu karalienes politisko izvēli un cik laicīgi tā tika pieņemta. Nevar zināt, cik daudz Elizabete I mācījās no Mērijas I komplicētās laulības, lai nolemtu pati nekad neprecēties.²⁵⁶ Tomēr pusmāšas rīcība nebija vienīgais pieejamais paraugs, ko novērtēt. Bez Elizabetes I Eiropā bija vēl viena valdoša karaliene – Marija Stjuarte Skotijā. Elizabetei I tikko nākot pie varas, Marija Stjuarte bija veiksmīgi salaulājusies ar Francijas troņmantnieku, bet viņas vīrs agri nomira un Skotijas karaliene turpmāk īstenoja diezgan spontānu laulību politiku. Elizabetes I dzīves laikā Marija Stjuarte vēl divreiz apprecējās, bet viņas neapdomīgās laulības pilnībā sagrāva starptautisko cieņu pret Skotijas karalieni.²⁵⁷ Tādā ziņā Elizabete I visticamāk vairījās nonākt kaimiņvalsts monarha situācijā. Vēstures literatūrā pastāv mudinājumi pārdomāt, kad Elizabete I galīgi izlēma, ka viņa kā karaliene valdīs viena un neprecēsies.

Pieņemts uzskatīt, ka jau nākamajā gadā pēc Elizabetes I nākšanas pie varas uzsākās ilgstošā karalienes un Parlamenta diskusija par nākamo Anglijas troņmantnieku. No Parlamenta puses kā centrālais jautājums izvirzījās karalienes nepieciešamība apprecēties, tādā veidā nodrošinot dinastijas turpinājumu. Jau 1559.gadā Parlaments esot uzrunājis Elizabeti I, lai mudinātu karalieni pārdomāt laulību iespējas, bet pretī tika saņemta noraidoša atbilde.²⁵⁸ Parlamenta uzrunā bija iekļauts aizrādījums, ka pat karaliene nedzīvos mūžīgi un, lai pēc viņas nāves Anglijas laimīgā pārvalde nepārtrūktu, ir nepieciešami karaliskie pēcteči.

²⁵³ Watkins, J. In: *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. P.79.

²⁵⁴ Doran, S. *England and Europe in the sixteenth century*. P.62.

²⁵⁵ Potter, D. In: *A Companion to Tudor Britain*. P.183.

²⁵⁶ Richards, J. In: *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. P.37.

²⁵⁷ Mitchison, E. *A History of Scotland*. New York: Routledge, 2002. P. 132.

²⁵⁸ *Elizabeth's Marriage Speech to Parliament, 1559*. Pieejams: <http://englishhistory.net/tudor/eliz1-writings.html#Speeches> [aplūkots: 10.05.2014.].

Tādā gadījumā laulības bija neizbēgamas, par ko liecina līdzšinējo Anglijas monarhu uzmanīgās rūpes par dzimtas nākotni. Elizabetes I atbildes runa it kā bijusi pilnīgi negaidīta un nevēlama, jo tā pirmo reizi formulējusi vēl nebijušu karaļa nostāju, kas bija pilnīgā pretrunā padomnieku aicinājumiem. Anglijas karaliene paziņoja, ka viņa jau ir noslēgusi laulību. Tās bija kāzas ar karaļvalsti un tagad ikviens pavalstnieks kļuvis par viņas bērnu. Turklāt Elizabetes I apbedīšanas vietā paredzēts izvietot zīmi: „Te guļ Elizabete, kura valdīja un mira jaunava”.²⁵⁹ Tādējādi runa liecina, ka Elizabete I jau sākotnēji bija izstrādājusi savu plānu pavadīt dzīvi bez vīra. Kā izsakās Votkins, tad tomēr nav skaidrs, vai tiešām Elizabete I izslavēto runu par laulībām ar karaļvalsti kategoriski uztvēra jau 1559.gadā. Ir vēsturnieki, kas uzskata, ka pavisam nopietnas laulību sarunas no Anglijas karalienes puses norisinājās vēl 1581.gadā. Votkins daļēji piekrīt abām teorijām un cenšas rast vidusceļu starp abiem pretrunīgajiem uzskatiem. Viņš piekrīt, ka Elizabete I, tikko nākot pie varas, nebija kategoriski izlēmusi pret dinastiskajām laulībām. Bet tāpat ir atrodami pierādījumi, kas vedina uz domām, ka savu uzstādījumu par karalieni-jaunavu Elizabete I ļoti rūpīgi apsvēra jau no paša sākuma.²⁶⁰ Lokijers izvirza divus apsvērumus, kas varēja ietekmēt Elizabetes I izvēli neapprecēties. Pirmkārt, karaliene nevēlējās ar kādu dalīt savu varu valstī. Turklāt Elizabete I baidījies, ka līdzīgi kā vectēva Henrija VII gadījumā sasteigtas kāzas varētu norādīt uz viņas šaubīgo leģitimitāti. Karalienei bija svarīgi pierādīt, ka viņai ir visas tiesības kāpt tronī vienpersoniski.²⁶¹ Otrkārt, neprecētas sievietes statuss Elizabetei I deva lielāku brīvību attiecību veidošanā ar citām Eiropas dinastijām.²⁶² Īpaši valdīšanas sākumā Elizabetei I bija ļoti būtiski nostiprināt respektablu pozīciju starptautiskajā vidē. Ja karaliene ātri vien apprecētos, tad viņa, savienojoties ar vienu dinastiju, vienlaicīgi iegūtu pretiniekus pārējās valstīs.

Anglijas karalienei bija plašas iespējas, kādas alianses varētu izveidot. Pirmais ievērojamais laulību piedāvājums nāca no Filipa II, puzmāšas atraitņa, jau 1559.gada janvārī. Vēlāk, no 1563.-1567.gadam, norisinājās ilgstošas sarunas ar Austrijas erchercogu Kārli. Mazākas nozīmes laulību piedāvājums tika izteikts no Skotijas protestantu puses, Aranas grāfa Džeimsa vārdā. Par Elizabeti I bija ieinteresēti arī Zviedrijas karalis Ēriks un Anžū hercogs Fransuā.²⁶³ Šie minami kā galvenie ārvalstu precinieki karalienes dzīves laikā, ar kuriem Elizabete I nesteidzīgi virzīja laulību pārrunas. Ārvalstu augstmaņi netika atraidīti uzreiz, lai noturētu monarhu uzmanību un pēc iespējas ilgāk nodrošinātu viņu labvēlīgu

²⁵⁹ Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 47.-48.lpp.

²⁶⁰ Watkins, J. In: *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. P.87.

²⁶¹ Freidenfelde, I. *Tjudoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. 48.-49.lpp.

²⁶² Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. P.184.

²⁶³ Culbertson, K.E. *Elizabeth I: the most Elusive Bride in History*. Pieejams:

http://history.hanover.edu/hhr/94/hhr94_2.html [aplūkots: 11.05.2014.].

attieksmi. Dažos gadījumos sarežģījumus radīja precinieku reliģiskā pārliecība, jo vairāki no tiem bija nosvērti katoļticīgie, tomēr šķiet, ka ticības atšķirības nebija galvenais šķērslis. Piemēram, sarunās ar Filipu II un viņa pārstāvjiem Elizabete I kā sākotnējo iemeslu pret laulību minējusi reliģiskos apsvērumus. Te būtiska bija ne tikai ticību atšķirība, bet arī mulsinošais jautājums, vai viņus abus ir iespējams atbrīvot no eksistējošām radniecības saitēm sakarā ar Filipa II laulību ar Mēriju I. Jāatceras, ka Elizabetes I tēvs ļoti līdzīgos apstākļos sarāva saites ar Romas katoļu Baznīcu un pasludināja, ka pāvesta varā nav sniegt šādas privilēģijas. Turklāt Elizabete I pārstāvēja protestantu nometni un Anglijā pāvesta atļaujai tik un tā nebūtu nozīmes. Hjūms apgalvo, ka Elizabete I visās sarunās bijusi ļoti pretimnākoša, bet pēc iespējas ilgāk saglabājusi izvairīgu nostāju.²⁶⁴ Visbeidzot, neizsakot atteikumu konkrēti pret Filipu II, Anglijas karaliene iepazīstinājusi Spānijas pārstāvjus ar savu plānu vispār neprecēties.²⁶⁵ Tādā veidā Elizabete I preciniekus noraidīja, nevis tāpēc, ka tos kritizēja, bet gan rīkojās atbilstīgi vispārēji izvirzītai politikai. Atteikums zaudēja tiešu sasaisti ar bildinātāja personību. Kā Elizabete I skaidrojusi, tad, atsakot laulību piedāvājumam, viņai prātā bijusi doma par citāda līmeņa sadarbību starp valstīm. Arī bez laulības saitēm varētu būt iespējams dibināt draudzību un brālību monarhiju vidū, bet tā pārsteidz kā nebijusi ideja. Elizabetes I uzskati atrodas pilnīgā pretstatā tradicionālām diplomātiskajām savienības formām, ko jo īpaši aktīvi piekopa Habsburgi.

Elizabetes I nenogurstošās sarunas ar daudzajiem preciniekiem ārēji varēja šķist kā ļoti vieglprātīga un pat sievišķīgi rotaļīga rīcība, bet patiesībā tie bija rūpīgi pārdomāti politiskie soļi. Parasti labvēlīgi lēmumi par laulībām tika pieņemti, lai īstenotu smalku stratēģiju ar ilgtermiņa ieguvumiem valstu spēka attiecībās. Tagad Elizabete I savu pozīciju varēja izmantot, lai īstenotu citādu ārpolitiku, nodrošinot īstermiņa diplomātiskos mērķus un ilgtermiņā saglabājot iespēju sadarboties ar pēc iespējas vairāk valstīm.²⁶⁶ Te var minēt laulību piedāvājumu un sarunu izmantošanu diplomātijā īpaši kā pretsparu pret draudīgām koalīcijām. Piemēram, uzturot draudzīgas attiecības ar Filipu II, Elizabete I panāca, ka Spānijas karalis izdarīja spiedienu uz pāvestu, lai mazinātu katoļu varas pretestību Elizabetes I pēctecībai Anglijas tronī.²⁶⁷ 1562.gadā Anglija pārdzīvoja bīstamu situāciju, jo Elizabete I smagi slimoja ar bakām un pastāvēja bažas, ka karaliene pēkšņi varētu nomirt. Tā kā Elizabetei I nebija tiešo mantinieku, tad troņa pēctecības jautājums joprojām nebija atrisināts. Sabiedrībā nepastāvēja vienprātība par to, kam vajadzētu ieņemt Anglijas troņmantnieka vietu. Ja sekotu likumam, tad pēctecība nonāktu pie Greju dzimtas, bet paražu tiesības noveda

²⁶⁴ Hume, D. *The History of England*, Vol.4. Indianapolis: Liberty Classics, 1983. P. 5.

²⁶⁵ Watkins, J. In: *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. P.89.

²⁶⁶ Culbertson, K.E. *Elizabeth I: the most Elusive Bride in History*. Pieejams: http://history.hanover.edu/hhr/94/hhr94_2.html [aplūkots: 11.05.2014.].

²⁶⁷ Klein, A.J. *Intolerance in the Reign of Elizabeth, Queen of England*. Jackson press, 2008. P.10.

pie Marijas Stjuartes kandidatūras. Tautas atbalsts bija dalīts, un Parlaments atkal pārmeta karalienei, ka viņa tik ilgi uzturēja neskaidru Anglijas nākotni.²⁶⁸ Parlamenta prasība situācijas risinājumam bija laulības un tikai retais ticēja, ka karaliene tiešām varētu neapprecēties. Tikai jautājumā, vai karalienes vīrs būs kāds no ārzemju interesentiem, vai arī būtu iespējams atrast pieņemamu vietējo precinieku, valdīja reālas šaubas.²⁶⁹ Tajā pašā laikā Elizabete I vairījās no savu padomnieku spiediena un jau laicīgi bija sadalījusi valsts politiskos jautājumus, šķirojot tos pēc principa, kam piemita atbildība konkrētajā lietā. Tika izdalītas monarha un Parlamenta atbildības sfēras, bet karaliskās laulības un troņa pēctecība pēc karalienes domām viennozīmīgi bija viņas pārziņā.²⁷⁰ Votkins min, ka no Spānijas un Venēcijas skatupunkta, Elizabetes I atteikšanās laulāties pierādīja nevis viņas neatkarīgo dabu, bet gan karalienes padomnieku lielo ietekmi. Neprecētai karalienei vīrišķo atbalstu sniedza padomnieki un tieši ar viņiem Elizabete I turpmāk dalījusi savu varu.²⁷¹ Tas tomēr uzskatāms par diezgan nepārdomātu apgalvojumu, jo loģiski, ka jebkura monarha, arī vīrieša, laikā valstī izvirzījās atbalsta personas, ar kurām monarham izveidojās ļoti cieša saikne un sadarbība. Tas, ka karaliene izvēlējās savus favorītus, kam spēcīgi uzticējās, nav pārsteidzošs fakts. Turklāt šajā situācijā padomnieki bija tie, kas ilgstoši uzsvēra karalienes vajadzību pēc vīra, bērna un mantinieka. Bet Elizabete I lēma pati. Zināmā mērā Elizabete I atkal sekoja vectēva piemēram. Redzams, ka pēc Elizabetes Jorkas nāves Henrijs VII 16.gs. sākumā starptautiskajā vidē virzīja jaunas laulību sarunas sakarā ar otrās sievas meklējumiem. Jāpiezīmē historiogrāfijā sastopamais viedoklis, ka Henrijs VII šīs pārrunas vairāk izmantoja kā diplomātijas rīkus, nevis bija patiesi ieinteresēts iegūt jaunu karalieni.²⁷² Politiskās elites vidū joprojām valdīja uzskats, ka karalienei vienai pašai ir grūti, pat neiespējami valdīt. Elizabetei I bija nepieciešams radīt iespaidu, ka viņa ir monarhs, kas var izvairīties no sava dzimuma trūkumiem – gan tiesību, gan rakstura.²⁷³ Tie parasti tika uzskatīti par kritiskiem, lai pieļautu sievietes valdīšanu. Tādā gadījumā nelaulāšanās kalpoja kā vēl viens solis, lai pierādītu, ka Elizabete I nav tradicionāla sieviete, kam vīrieša palīdzība un uzraudzība vajadzīga, lai rīkotos. Aizvadot neprecētu dzīvi, Anglijas karaliene lauza seno priekšstatu un bija karalienevaldniece pati par sevi, nepakļaujoties sievietes emocionālajām vājībām un svārstīgai dabai.

²⁶⁸ *Journal of the House of Lords, April 1963. The Journals of all the Parliaments during the reign of Queen Elizabeth* Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=43667&strquery=> [aplūkots: 11.05.2014.]

²⁶⁹ Culbertson, K.E. *Elizabeth I: the most Elusive Bride in History*. Pieejams: http://history.hanover.edu/hhr/94/hhr94_2.html [aplūkots: 11.05.2014.]

²⁷⁰ Stroud, A. *Stuart England*. London: Routledge, 1999. P.18.

²⁷¹ Watkins, J. In: *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. P.93.

²⁷² Loades, D. *The Tudor Queens of England*. P.84.

²⁷³ Shenk, L.S. Queen Solomon: An International Elizabeth I in 1569. In: Bucholz, R., Levine, C. *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2009. P.103.

Votkins ļoti aizrautīgi izsakās par Elizabetes I lēmumu noraidīt savus preciniekus un īpaši uzsver šādas rīcības unikālo dabu. Viņš raksta: „atsakoties precēt citas valsts galvu vai jebkuru Eiropas troņmantnieku, viņa uzgrieza muguru dinastiskajiem motīviem, kas jau gadsimtiem bija dominējuši starptautiskajās attiecībās”. Kā min autors, tad vispārēji historiogrāfijā šis solis ir daudz analizēts un uzsvērts tā nozīme Anglijas iekšlietās, reliģiskā ziņā un attiecību analīzē ar Parlamentu. Tomēr Elizabetes I rīcība vēl nav pietiekami novērtēta diplomātijas vēstures izpētē kā ievērojams sasniegums sava laikmeta kontekstā.²⁷⁴ Elizabetes I apsvērumi, kad viņa atsacīja katram no saviem laulību piedāvājumiem, nav pilnīgi nosakāmi. Tas viss ir tikai spekulācijas. Viņa varēja domāt par to, kas neapdraudētu protestantisma nostiprināšanos valstī, vai arī apsvērt idejas par veiksmīgākiem bīdinājumiem nākotnē. Bet viena lieta gan ir skaidra – Elizabete I, šādi rīkojoties, noteikti par prioritāti neizvirzīja Tjudoru kā dinastijas nākotni. Elizabete I neuzskatīja, ka pēctecības jautājums ir tik steidzams kā to iztēloja Parlaments. Karaliene izvirzīja citas prioritātes, kā, piemēram, valsts politisko stabilitāti un reliģisko jautājumu.²⁷⁵ Atšķirībā no sava tēva, kurš tik izmisīgi cīnījās par dēla iegūšanu, vai jebkura cita Elizabetes I laika monarha Anglijas karaliene atsacījās no dinastiskās vīzijas kā viena no valsts politikas stūrakmeņiem. Ar šo mērķi skaidrojama arī Mērijas I rīcība, pat savā lielajā vecumā apprecoties, turklāt gandrīz bez jebkāda atbalsta valstī. Arī Elizabete I rīkojās pretēji padomnieku gribai, bet saglabājas pārliecība, ka karaliene darbojusies pēc labākās gribas, domājot par valstij vēlamāko rezultātu.²⁷⁶ Var secināt, ka Elizabete I kā Anglijas karaliene nosprieda, ka citi politiskie mērķi ir svarīgāki par dinastijas turpināšanu, kas šajā gadījumā varēja traucēt pārējo valsts uzdevumu izpildi.²⁷⁷ Elizabete I realitātē samaksāja par savu izvēli, jo līdz ar viņu tik tiešām noslēdzās Tjudoru dinastijas vara Anglijā. Tajā pašā laikā varas pārmantošana pēc Elizabetes I norisinājās pavisam mierīgi un pieņemums, ka tiešā mantinieka trūkums valsti atkal novedīs pie pilsoņu kariem, izrādījās nepatiess. Kā izsakās Votkins, tad situācijā, kad apstākļi sāka kļūt atbilstīgi tam, ko mēs dēvējam par modernisma parādīšanos, laulību diplomātija ieguva *anahronisku un pat feodālu nokrāsu*.²⁷⁸ Tādā gadījumā varētu izteikties, ka Elizabete I ar savu rīcību aizsteigusies laikam priekšā un viņas lēmumi laikmeta ietvaros bija izteikti moderni. Laulību diplomātija, kaut arī tā varētu atrisināt pēctecības sarežģījumus, nebija savienojama ar Elizabetes I izvirzītajiem valdīšanas mērķiem.²⁷⁹ Elizabete I izprata situāciju un nebaidījās pieņemt pārsteidzošu izvēli.

²⁷⁴ Watkins, J. In: *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. P.86.

²⁷⁵ Culbertson, K.E. *Elizabeth I: the most Elusive Bride in History*. Pieejams: http://history.hanover.edu/hhr/94/hhr94_2.html [aplūkots: 11.05.2014.].

²⁷⁶ Meyer, C.S. *Elizabeth I and the religious settlement of 1559*. Saint Louis: Concordia Pub. House, 1960. P.17.

²⁷⁷ Watkins, J. In: *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. P.87.

²⁷⁸ Watkins, J. In: *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. P.94.

²⁷⁹ Culbertson, K.E. *Elizabeth I: the most Elusive Bride in History*. Pieejams: http://history.hanover.edu/hhr/94/hhr94_2.html [aplūkots: 11.05.2014.].

Savā laikā Elizabetes I atturība tika uzskatīta par impulsīvu rīcību, ļaujoties sievietes kaprīzēm, tomēr iespējams, ka tā izvirzīja pavisam jaunu politisko apsvērumu. Attiecības starp monarhu un karaļvalsti tika paceltas jaunā līmenī – valdošā dinastija un valsts nebija viens un tas pats. Karalienes padomniekus vadīja uzskats, ka monarhs bez mantinieka paredz situāciju, ka karaļvalsts nākotnē būs bez karaļa. Tādā gadījumā karaļvalstij nebūtu nākotnes, tā ietu bojā. Elizabete I to neuztvēra šādi. Viņa saprata, ka Anglija turpināsies, pat ja Tjudoru dinastija iznīks. Varētu pat teikt, ka Elizabete I primāri izjuta atbildību pret savu valsti, nevis dinastiju. Tādā gadījumā problēmas nesagādāja fakts, ka Anglijas karalienei tronī sekoja Skotijas karalis Džeimss VI, kurš Anglijā tika titulēts kā Džeimss I. Atšķirībā no sava tēva Henrija VIII un viņa pārējiem bērniem Elizabete I vairījās no sarežģītas troņa mantošanas politikas. Dzīves laikā Anglijas karaliene ne reizi necentās formāli risināt pēctecības jautājumu un netika izdots neviens oficiāls dokuments, kas to regulētu. Elizabete I atgriezās pie senās Anglijas prakses un savu mantinieku vienkārši pasludināja padomnieku klātbūtnē īsi pirms savas nāves.

Ja cenšamies izpētīt Anglijas karalienes rīcības sekas, tad bez šaubām var secināt, ka Elizabete I ieviesa jaunu attiecību diplomātiju. Tā noteikti atzīstama par oriģinālu, bet sarežģīti minēt, vai tā nesusi milzīgu nozīmi. Votkins vēsta, ka Eiropas kontekstā ietekme bijusi minimāla, jo netika izmainīts diplomātijas pamata princips. Francija un Spānija vēl ilgi turpināja slēgt savienības ar laulību palīdzību. Bet iespējams atzīmēt lietas, kas mainījās lokāli, tieši Anglijā. Kopš Elizabetes I laika karaliskās laulības kļuva par lielāku strīdus punktu monarha un Parlamenta vidū. Varētu pat teikt, ka arī visa angļu nācija pamazām tika iesaistīta spriedumos par karalisko precinieku atbilstību. Turpmāk konstitucionālās krīzes bieži saistāmas ar sūdzībām par ārvalstu ietekmi, īpaši ja karalis izvēlēties katolisku karalieni-sievu.²⁸⁰ Gribētos nedaudz apstrīdēt Votkinsu, jo šķiet, ka plašāku sabiedrības interesi par karaliskajām laulībām iespējams identificēt jau pirms Elizabetes I. Strīdīgā Mērijas I situācija arī izraisīja plašas diskusijas. Tātad var gadīties, ka laulību jautājuma pakāpenisko pietuvināšanos masām var saistīt ne tik daudz ar jaunās diplomātijas aizsākumiem, bet gan sievietes valdīšanu Anglijā. Tādā gadījumā, pat īstenojot atšķirīgu laulību politiku, ietekme, ko atstāja abas Anglijas karalienes ir secīga. Fakts, ka Mērija I apprecējās, reizēm tiek izmantots, lai pamatotu Mērijas I pakļaušanos stereotipiem, jo iespējams Mērija I pati uzskatīja, ka Anglijai nepietiek tikai ar sievieti tronī. Tomēr Mērijas I noteiktās atbildes un pretestība jebkuriem padomnieku iebildumiem par viņas iecerētajām laulībām liecina par tik asu attieksmi un stingru nostāju, kas līdzvērtīga Elizabetes I pozīcijai laulību jautājumā.²⁸¹

²⁸⁰ Watkins, J. In: *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. P.92.

²⁸¹ Richards, J. In: *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. P.43.

Izvēles bija dažādas, bet to īstenošanā abas karalienes, šķiet, vadījās pēc vienāda principa, privātos jautājumos monarha uzskatiem ir galvenā nozīme.

Lai gan Mērija I un Elizabete I bieži vien historiogrāfijā tiek aplūkotas šķirti, tas šķiet netaisni. Abas personības bija tik dažādas – savos uzskatos un raksturā, ka arī viņu politika liekas krasi atšķirīga, tātad nepielīdzināma viena otrai. Bet jāatceras, ka karalienes bija augušas vienā laikā, viņas pārdzīvojušas vienus notikumus un valsts pārvaldē novērojušas vienus un tos pašus procesus. Turklāt abas Anglijas tronī sekoja viena otrai. Elizabetes I novitāte bija iespējama tāpēc, ka pusmāsa bija izcīnījusi pirmo kauju pret valdošas karalienes neskaidro statusu Anglijā. Kad Elizabete I devās otrajā uzbrukumā, pretinieks jau bija novājināts. Tādēļ iespējams, ka Elizabeti I un viņas sasniegumus pieņemt bija jau daudz vieglāk.

SECINĀJUMI

Darba mērķis pētījuma rezultātā ir sasniegts un ir identificēti Tjudoru dinastiskās politikas īstenošanas tiesiskie faktori. Veiksmīgu izpētes darbu nodrošināja plašais pirmavotu klāsts, kas sniedza reālus piemērus par Tjudoru periodā apskatītajiem jautājumiem. Visi izvirzītie uzdevumi tika izpildīti, balstoties uz informāciju, kas iegūta no pieejamo avotu analīzes un historiogrāfijā ietverto vērtējumu salīdzinājuma. Lai Tjudoru leģitimitātes jautājums būtu aplūkots pēc iespējas precīzāk, nākotnē būtu vēlams piekļūt Ričarda III dokumentam par Bofortu iecelšanu likumīgu bērnu statusā. Tāpat būtu vērts iegūt vairāk informācijas par laulību diplomātijas norisi, ja būtu pieejami papildus materiāli par laulību pārrunām (sarunu pieraksti, personīgās sarakstes), kā arī varētu iepazīt ar Skotiju noslēgtā Mūžīgā miera līguma tekstu. Aplūkotajā historiogrāfijā pietiekami plaši tika aprakstīti avoti, kam diemžēl pētījuma procesā nav bijusi piekļuve. Šādos gadījumos detalizēta informācija iegūta no pirmavotu pārstāsta.

Retrospektīvi iepazīstoties ar Anglijas troņa pēctecības procesiem gadsimtu gaitā, jāsecina, ka jau 15.gadsimtā mantojuma sistēma stabili sekoja vispārējiem tiesību principiem. Pārrāvumi un izmaiņas tradicionālajā pēctecības rindā bija iespējamās tad, ja lēmumam tika iegūts valdošās elites atbalsts, kam sekoja arī Parlamenta akcepts. Karalis vai alternatīvs troņa kandidāts varēja cerēt uz savu personīgo vēlmju piepildījumu tikai gadījumā, ja spēja nodrošināt piekrišanu sabiedrībā. Vienota atbalsta trūkums parasti noveda pie nemieriem valstī, kā tas, piemēram, vērojams Rožu karu gadījumā. Lai tronim nodrošinātu pieņemamu mantinieku, karalis parasti pēc uzmanīgiem politiskiem apsvērumiem izvēlējās piemērotu sievu. Visšķaidrākā troņa mantošanas situācija bija tad, ja karalim bija likumīgās laulībās dzimis dēls. Papildus drošību sniedza vairāki dēli, bet karaļa meitas pamatā bija iespējams izmantot ārpolitikas uzdevumu virzīšanā, īstenojot dinastiskas laulības ar sadarbības valstīm. Tomēr Anglijas mantojuma tiesības teorētiski nenoliedza potenciālu sievietes nākšanu pie varas.

Iespējams secināt, ka vairāki apstākļi radīja virkni neskaidrību par Tjudoru pēcteču tiesībām un likumīgo statusu. Pirmkārt, minams Henrija VII lēmums pēc prinča Artūra nāves virzīt Aragonas Katrīnu laulībām arī ar karaļa otro dēlu. Otrkārt, Henrija VIII konfliktējošie pēctecības dokumenti radīja situāciju, kad abas karaļa meitas faktiski bija pasludinātas par ārliulības bērniem. Treškārt, Anglijas likumdošana neparedzēja, kāds statuss un tiesības piemērojami valdošai karalienei un viņas vīram. Tāpat nepastāvēja viennozīmīgi nosacījumi, kā šādā situācijā norisinās troņa mantošana. Vislielākās grūtības troņa pēctecības regulēšanā

Henrijs VIII un visi trīs viņa bērni pārdzīvoja sakarā ar drošu vīriešu kārtas mantinieku trūkumu.

Pētāmā laika ieradumi noteica, ka laulību politiku pamatā veidoja atbilstīgi dinastiskajām interesēm. Tjudori ilgstoši uzturēja praksi īpašu lomu piešķirt radniecībai ar lielajām monarhijām, nozīmīgiem politiskajiem spēlētājiem. Diplomātiskajā stratēģijā tradicionāli bija jāiegūst partneri, bet karaliene Elizabete bija pirmā, kas stratēģiju izlēma risināt vienpersoniski, bez laulību saitēm. Līdz tam gan Henrijs VII aprēķināja savu bērnu laulības, gan Henrijs VIII pats savējās un centās to īstenot arī ar savu dēlu. Neparasti, ka Mērija un Elizabete Tjudores netika pakļautas tradicionālām karaļa dinastiskajām vīzijām un izprecinātas ar kādu ārvalstu troņmantnieku.²⁸² Iespējams, tas tāpēc, ka pārāk liela bija iespēja, ka kāda no viņām vai pat abas nākotnē kļūs par Anglijas karalieni. Neapdomīgas laulības agrā vecumā būtu varējušas novest Angliju pie nepieņemama karaļa tronī. Vēlāk gan skaidri novērojama Mērijas I vajadzība pēc spēcīga ārzemju partnera. Elizabete I lauza šo tradīciju, jo, lai gan arī Edvards VI nepiedalījās *laulību tirgū*, nav zināms, kādi būtu viņa soļi, ja karalis būtu vecāks. Karalienes atteikšanās laulāties un dinastisko saišu priekšrocību ignorēšana kalpo kā apstiprinājums Anglijas un viņas kā monarha stabilajai pozīcijai.

Pētījums ļauj konstatēt četrus zīmīgākos jaunievedumus, kas dinastiskās vēstures ziņā raksturīgi Tjudoriem:

- ❖ Parlaments Henrijam VIII deva tiesības troņa pēctecības secību noteikt savā testamentā. Karaļa lēmumam tika piešķirts ļoti liels spēks, jo testamenta nosacījumi varēja būt pretrunā ar agrākajiem Parlamenta aktiem. Pilnvara bija vienreizēja, tomēr uz šo situāciju kā precedentu centās balstīties arī karaļa dēls Edvards VI.
- ❖ Lai gan Tjudoru monarhi uzturēja ciešu sadarbību ar Parlamentu, monarha personīgā griba izpaudās daudz spilgtāk. To uzsāka jau Henrijs VIII ar saviem pēctecības aktiem. Arī Edvards VI par spīti neveiksmei prezentēja ļoti augstu monarha pašapziņu, turklāt ļoti agrā vecumā. Gandrīz visi Tjudori arī laulību politikā pamatā sekoja pašu iegribām.
- ❖ Pirmo reizi Anglijas tronī nonāca sieviete. Mērija I rūpīgi izstrādāja tiesiskos priekšnoteikumus karalienes valdīšanai un Elizabete I pēc tam neizmainīja juridiskos un ceremoniālos principus, kas tika radīti pusmāsas laikā.
- ❖ Dinastiju pārtrauca identificēt ar valsts nākotni. Elizabete I pēctecības sarežģījumiem pievērsa mazāku uzmanību un dzīves noslēgumā mierīgi varu

²⁸² Parasti tas notika ļoti ātri. Piemēram, Henrija VII vecākā meita Margarita salaulājās ar Skotijas karali trīspadsmit gadu vecumā, bet pārrunas tika uzsāktas jau vairākus gadus iepriekš.

valstī nodeva Stjuartu dinastijai. Karaliene vairāk uztraucās par Anglijas politiskajām aktualitātēm, nevis dinastijas nākotni tronī.

Vairāki Tjudoru laika jaunumi ir saglabājuši savu aktualitāti turpmākās vēstures gaitā. Pirmkārt, tas attiecas uz prasībām pret troņmantnieku. Tjudori galēji fiksēja troņa pēctecības likumību pa sieviešu līniju, kā arī sievietes tiesības iegūt monarha titulu. Tāpat līdz pat mūsdienām saglabājies nosacījums, ka Anglijas monarham jābūt protestantam. Otrkārt, Elizabetes I neparastās prioritātes atzīstamas kā jauno laiku fenomēns, kad pakāpeniski valsts un dinastijas vajadzības tika norobežotas.

Pēc pētījuma izstrādes neskaidrs kļuva jautājums, kādēļ angļi tik dedzīgi aizstāv tēzi, ka Tjudori savā ziņā apzīmē miera un stabilitātes periodu pēc Rožu kariem. Protams, veiksmīgi, ka vairāk kā gadsimtu viena dinastija spēja noturēties tronī. Tjudori tiešām stiprināja monarha varu un pārvaldi satvēra stingros grožos. Tomēr miers un drošība te nav raksturīgākie lielumi. Dinastiskās politikas analīze atklāj, ka laikam raksturīga ievērojama neskaidrība par Anglijas troņa nākotni, sīkelšanās iedzīvotāju vidū, bažas par ārvalstu intervenci un atkārtotas sacelšanās valsts iekšienē. Konstanti draudi pieprasīja aktīvu rīcību, kas vērsta uz Anglijas un tās valdošās dinastijas aizstāvību. Te arī redzams, ka pat šaura pētāmo jautājumu loka izvēle patiesībā par dinastijas valdīšanas periodu spēj atklāt ļoti plašu materiālu. Izpētes darbu būtu iespējams turpināt, pievērsties lielākam laika periodam, piemēram, Stjuartu valdīšanai, vai analizējot vēl citus aspektus tieši Tjudoru dinastijas vēsturē. Darbā veiksmīgi atklāta reliģiskā un dzimuma faktora ietekme uz dinastiskās politikas izstrādi, tomēr tikai nedaudz apskatīts, kā nacionālie apsvērumi iedvesmoja un virzīja monarhu uzskatus. Tjudoru periods tiek raksturots kā veiksmīgs pamats angļiskas kultūras attīstībai, tāpat zināms, ka angļi 16.gadsimtā prezentēja diezgan ksenofobisku attieksmi. Turpmāk būtu iespējams palūkoties, cik liela ietekme uz monarha rīcību bija sabiedrības uzskatiem un vai monarha politika kaut kā atgriezeniski ietekmēja arī sabiedrības priekšstatu maiņu.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Izmantotie avoti

1. *Act Fixing the Succession, 1554.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History.* London: Macmillan&Co, 1939. P.264-268. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 30.04.2014.].
2. *Act for the marriage of Queen Mary to Philip of Spain, 1554.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History.* London: Macmillan&Co, 1939. P.283.-289. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala#page/282/mode/2up> [aplūkots: 09.05.2014.].
3. *Deposition of Richard II and Election of Henry IV, 1399.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History.* London: Macmillan&Co, 1939. P.162.-163. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].
4. *Devise for the Succession, 1553.* Pieejams: <http://www.luminarium.org/encyclopedia/edward6devise.htm> [Aplūkots: 02.05.2014.].
5. *Don Pedro De Ayala to Ferdinand and Isabella, 1499. Calendar of State Papers Spain.* Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=93395> [Aplūkots: 24.04.2014.].
6. *Elizabeth's Marriage Speech to Parliament, 1559.* Pieejams: <http://englishhistory.net/tudor/eliz1-writings.html#Speeches> [aplūkots: 10.05.2014.].
7. *Henry VII Treaty with Ferdinand and Isabella, 1499. Calendar of State Papers, Spain.* Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=93395> [Aplūkots: 24.04.2014.].
8. *Henry VIII's Will, 1546. Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII.* Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=80889> [aplūkots: 01.05.2014.].
9. *Journal of the House of Lords, April 1963. The Journals of all the Parliaments during the reign of Queen Elizabeth.* Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=43667&strquery=> [aplūkots: 11.05.2014.].

10. *Letter of Katherine of Aragon to her husband, King Henry VIII, 1536.* Pieejams:
<http://englishhistory.net/tudor/letter5> [aplūkots: 28.04.2014.].
11. *Letter of Princess Mary to King Henry VIII, 1536.* Pieejams:
<http://englishhistory.net/tudor/primary1> [aplūkots: 30.04.2014.].
12. *Marriage ceremony. Arthur, Prince of Wales, and Katherine, Princess of Wales, 1499. Calendar of State Papers, Spain* Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=93395> [Aplūkots: 24.04.2014.].
13. *Recognition of the Duke of York as the Heir to the Throne, 1460.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P.198.-202. Pieejams:
<http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].
14. *Recognition of the Title of Henry VII, 1485.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P.198.-202. Pieejams <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 14.05.2012.].
15. *Resignation of Richard II, 1399.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P.161.-162. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].
16. *The Coronation of John, 1199.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P. 34. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].
17. *The coronation of Lady Jane Grey, 1553.* Pieejams:
<http://englishhistory.net/tudor/jane1> [aplūkots: 04.05.2014.].
18. *The First Act of Succession, 1534.* In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P.235-239. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 30.04.2014.].
19. *The Second Act of Succession, 1534.* In: Gee, H. and Hardy, J. (ed.) *Documents Illustrative of English Church History*. London: Macmillan and Co, 1914. P.244. – 247. Pieejams: <https://archive.org/stream/documentsofengli00geeh#page/n0/mode/2up> [aplūkots: 13.05.2014.].

20. *The Treaties with Scotland, 1543. Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*. Pieejams: <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=76752> [Aplūkots:29.04.2014.].
21. *The Will of Mary I, 1558*. Pieejams: <http://tudorhistory.org/primary/will.html> [aplūkots: 11.05.2014.].
22. *Threat to depose Richard II, 1386*. In: Adams, G.B. and Stephens, H.M. (ed.) *Select Documents of English Constitutional History*. London: Macmillan&Co, 1939. P. 150. Pieejams: <http://archive.org/stream/documentsofengli00adamiala> [aplūkots: 08.04.2014.].
23. *Titulus Regius, 1484*. Pieejams: <http://partyparcel.co.uk/> [aplūkots: 09.04.2014.].
24. *Titulus Regius, 1485*. Pieejams: <http://partyparcel.co.uk/information/price-guarantee.html> [aplūkots: 15.04.2014.].

Izmantotā literatūra

1. Bather, L., Harvey, J. *The British Constitution*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan, 1977.
2. Bindoff, S.T. *Tudor England*. Harmondsworth ... [etc.]: Penguin Books, 1977.
3. Blackstone, W. *Commentaries on the Laws of England*. Lonang Institute. 2005. Pieejams: <http://www.lonang.com/exlibris/blackstone/index.html> [aplūkots: 08.04.2014.].
4. Brigden, S. *New Worlds, Lost Worlds. The Rule of the Tudors, 1485-1603*. London...[etc.]: Penguin Books. 2001.
5. Chadwick, H.M. *Studies on Anglo-Saxon Institutions*. New York: Russell&Russell Pub, 1963.
6. Culbertson, K.E. *Elizabeth I: the most Elusive Bride in History*. Pieejams: http://history.hanover.edu/hhr/94/hhr94_2.html [aplūkots: 11.05.2014.].
7. Davies, N. *The Isles. A History*. London ... [etc.]: Papermac, 2000.
8. Dawson, J.E.A. Anglo-Scottish Relations: Security and Succession. In: Jones, N., Tittler, R. (ed.) *A Companion to Tudor Britain*. Malden ... [etc.]: Blackwell Publishing, 2004. P.167-181.
9. Doran, S. *England and Europe in the sixteenth century*. Basingstoke; London: Macmillan Press; New York (NY): St. Martin's Press, 1999.

10. Elston, T. G. Widow Princess or Neglected Queen? Catherine of Aragon, Henry VIII, and English Public Opinion, 1533-1536. In: Bucholz, R., Levine, C. *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2009. P.16-30.
11. Elton, G.R. *England under the Tudors*. New York: Routledge, 1991.
12. Elton, G.R. *The Tudor Constitution: documents and commentary*. Cambridge University Press, 1995.
13. Freidenfelde, I. *Tjodoru troņa mantošanas problēmas Eizabetes I laikā: Bakalaura darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2012.
14. Grummitt, D. The Establishment of the Tudor Dynasty. In: Jones, N., Tittler, R. (ed.) *A Companion to Tudor Britain*. Malden ... [etc.]: Blackwell Publishing, 2004. P.13-28.
15. Guy, J. *The Tudors: a very short introduction*. New York: Oxford University Press, 2000.
16. Hume, D. *The History of England*, Vol.4. Indianapolis: Liberty Classics, 1983.
17. Innes, A.D. *England under the Tudors*. Project Gutenberg eBook, 2004. Pieejams: <http://www.gutenberg.org/cache/epub/6727/pg6727.html> [aplūkots:13.05.2014.].
18. Ives, E. *The Life and Death of Anne Boleyn. 'The Most Happy'*. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing, 2005.
19. Klein, A.J. *Intolerance in the Reign of Elizabeth, Queen of England*. Jackson press, 2008.
20. Loades, D. Philip II and the government of England. In: *Law and Government under the Tudors: Essays Presented to Sir Geoffrey Elton*. Cross, C., Loades, D., Scarisbrick, J.J. (ed.) Cambridge...[etc.]: Cambridge University Press, 2002.
21. Loades, D. *The Tudor Queens of England*. London, New York: Continuum, 2009.
22. Lockyer, R. *Tudor and Stuart Britain, 1471-1714*. Edinburgh: Pearson Education, 2005.
23. Maitland, F.W., Pollock, F. *The History of English Law Before the Time of Edward I*. Indianapolis: Liberty Fund, 2010.
24. Mason, E. Review of *Conquered England: Kingship, Succession and Tenure, 1066-1166*, (review no. 633) Pieejams: <http://www.history.ac.uk/reviews/review/633> [aplūkots: 08.04.2014.].
25. Meyer, C.S. *Elizabeth I and the religious settlement of 1559* Saint Louis: Concordia Pub. House, 1960.

26. Meyer, G.J. *The Tudors: the complete story of England's most notorious dynasty*. New York: Bantam Books, 2011.
27. Mitchison, E. *A History of Scotland*. New York: Routledge, 2002.
28. Shenk, L.S. Queen Solomon: An International Elizabeth I in 1569. In: Bucholz, R., Levine, C. *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2009. P.98-125.
29. Stroud, A. *Stuart England*. London: Routledge, 1999.
30. Pollnitz, A. Christian Women or Sovereign Queens? The Schooling of Mary and Elizabeth In: Hunt, A., Whitelock, A. *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. New York: Palgrave Macmillan, 2010. P.127-142.
31. Potter, D. Britain and the Wider World. In: Jones, N., Tittler, R. (ed.) *A Companion to Tudor Britain*. Malden... [etc.]: Blackwell Publishing, 2004. P.182-200.
32. Rex, R. *Elizabeth I: Fortune's bastard?* Stroud: Amberley Publishing, 2009.
33. Richards, J. Examples and Admonitions: What Mary Demonstrated for Elizabeth. In: Hunt, A., Whitelock, A. *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. New York: Palgrave Macmillan, 2010. P.31-46.
34. Richards, J.M. Mary Tudor as 'Sole Queene?': Gendering Tudor Monarchy. *The Historical Journal*, 1997, Vol.40, P.805-924.
35. *Salic Law of Succession*. Pieejams:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/519155/Salic-Law-of-Succession>
[aplūkots: 08.04.2014.].
36. Schama, S. *A History of Britain*, Vol.1. New York: Hyperion, 2000.
37. Starkey, D. *Elizabeth: Apprenticeship*. London: Chatto & Windus, 2000.
38. *The Law of Marriage*. Pieejams: <http://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/private-lives/relationships/overview/lawofmarriage/>
[aplūkots: 08.04.2014.].
39. Thomas, K.S., *Medieval and Renaissance marriage: Theory and Customs*. Pieejams:
<http://celyn.drizzlehosting.com/mrwp/mrwed.html> [aplūkots: 08.04.2014.].
40. Watkins, J. Marriage A La Mode, 1559: Elisabeth de Valois, Elizabeth I, and the Changing Practice of Dynastic Marriage. In: Bucholz, R., Levine, C. *Queens and Power in Medieval and Early Modern England*. Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2009. P.76-97.
41. Whitelock, A. „Woman, Warrior, Queen?” Rethinking Mary and Elizabeth In: Hunt, A., Whitelock, A. *Tudor Queenship. The reigns of Mary and Elizabeth*. New York: Palgrave Macmillan, 2010. P.173-190.

42. Williams, P. *The later Tudors: England, 1547-1603*. Oxford University Press, 1998.

Resursi pielikumiem

1. *Edward VI: Devise for the Succession, 1553* Pieejams:
<http://www.luminarium.org/encyclopedia/edward6devise.jpg> [aplūkots: 13.05.2014.]
2. *Tudor Family Tree*. Pieejams: <http://englishhistory.net/tudor/tudortree.bmp> [aplūkots: 13.05.2014.]

Pielikums Nr.2

Edvarda VI Novēlējums par mantošanu: oriģināla fotoattēls

My devise for the succession. made 317
to the issue, continuing of
1 For lacke of issue male of my body. To the L Frances heires males, before my death
ceses heires males, ~~for the issue of such issue~~ to the
L James heires males, To the L Katerins heires
masles, To the L Maries heires masles, To
the heires masles of the daughters which she
she shal have hereafter. Then to the L Mar-
gets heires masles. For lacke of such issue,
To theires masles of the L James daughters
To theires masles of the L Katerins daughters
and so forth til you come to the L Mar-
gets ^{daughters} heires masles.
2 If after my death there masle be entred into
is yere old, then he to have the hole rule
and governaunce thereof.
3. But if he be under 18, then his mother to
be governaunce til he entere is yere old
But to dee - nothing about this use, of 26
parcell of a counsel to be pointed by my
last will to the nomore of 20.
4 If the mother die befor there entere into 18
the realme to the be governaunce by the coun-
Provided that after he be 14 yere al
great matters of importaunce be opened
to him.
5. If I died have issue, and ther were none
heire masle, then the L Frances to be ^{governaunce} regent
for lacke of her, the her eldest daughters
and for lacke of them the L Margery to be

Edward VI's "Devise for the Succession" in his own hand.
Inner Temple Library, London, Petyt MS 538 vol. 47, f. 317.

Pieejams: <http://www.luminarium.org/encyclopedia/edward6devise.jpg> [aplūkots:
13.05.2014.].

Maģistra darbs „Tjudoru laulību un troņa mantošanas politika” izstrādāts LU Vēstures un filozofijas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Ieva Freidenfelde

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: asoc. prof. Lilita Zemīte

Recenzents: asoc.prof. Valda Kļava

asoc. prof. Jānis Taurēns

Darbs iesniegts

Metodiķe:

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretārs: